
KASVOJEN KASSI

Osallistava tuotesuunnitteluprosessi Hämeenlinnan seudun Setlementti ry:n
kuntouttavassa työtoiminnassa

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Lahdensivu, kevät 2015

Jaana Härkönen

LAHDENSIVU

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma
Pedagoginen ohjaustoiminta

Tekijä	Jaana Härkönen	Vuosi 2015
Työn nimi	Kasvojen kassi - Osallistava tuotesuunnitteluprosessi Hämeenlinnan seudun Setlementti ry:n kuntouttavassa työtoiminnassa	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli toteuttaa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kanssa tuotesuunnitteluprosessi, joka mahdollistaa heidän osallistumisensa ja tuottaa laadukkaan lopputuotteen. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Hämeenlinnan seudun Setlementti ry, joka on paikallinen monialajärjestö. Hml Setlementillä oli tarve omalle tuotteelle, jota jatkossa valmistettaisiin kuntouttavassa työtoiminnassa. Osallistaminen oli tärkeää, koska tuotteesta haluttiin tekijöidensä näköinen. Käytännön toteutus alkoi tammikuussa 2015 ja päättyi saman vuoden huhtikuussa. Toimintaan osallistui yhteensä 13 henkilöä ja tuotteensuunnittelu- ja valmistustuokioita oli yhteensä 21.

Opinnäytetyö oli toiminnallinen, ja tarkoituksena oli selvittää, miten osallistava prosessi käytännössä toteutetaan. Prosessin aikana tietoa kerättiin osallistuvan havainnoinnin, sovelletun teemahaastattelun menetelmillä sekä dokumentoimalla prosessia valokuvaten ja pitämällä opinnäytetyöpäiväkirjaa. Käytännön toteutusta tuki teorian tieto tuotesuunnittelusta, osallisuudesta ja osallistumisesta. Tutkimuksellisuus esiintyi käytännön tuotesuunnittelu- ja valmistusprosessin aikana syntyvästä tiedosta ja sen vertailusta opinnäytetyön taustateoriaan. Toteutunut prosessi osoitti, että Pirkko Anttilan luoma käsityöllisen suunnittelun ja valmistuksen malli sopii oivallisesti osallistavan tuotesuunnitteluprosessin teoriataustaksi.

Havaintojen ja palautteen perusteella tavoitteet saavutettiin erinomaisesti. Lopullinen tuote, käsinpainettu neliöpohjainen kassi, oli odotusten mukainen ja sai yhdistyksessä loistavan vastaanoton. Tuotteen ympärille voidaan tulevaisuudessa rakentaa tuoteperhe. Opinnäytetyöhön kuului myös työohjeen laatiminen, joka tulee tuotteenvalmistuksen jatkamista. Tuotesuunnittelu- ja valmistusryhmän osallistujilta saadun palautteen mukaan prosessi oli positiivinen kokemus. Osallistuminen mahdollisti muun muassa käsityöllisten taitojen kehittämisen ja ryhmäytymisen.

Avainsanat Osallistava tuotesuunnittelu, kuntouttava työtoiminta, monikulttuurisuus.

Sivut 62 s. + liitteet 5 s.

LAHDENSIVU

Degree programme of Crafts and Recreation

Pedagogic Crafts and Recreation

Author	Jaana Härkönen	Year 2015
Subject of Bachelor's thesis	Faces on the Bag - Participatory design process with the clients of rehabilitating work experience of Hämeenlinna Region Settlement Association.	

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to implement a participatory design project with a group of the clients of rehabilitating work experience, aiming for a high-quality final product. This thesis was commissioned by Hämeenlinna Region Settlement Association, which is a local multiprofessional organization. The association had a need for their own product that would be manufactured by the clients of rehabilitating work experience in the future. The clients' participation in the design process was important because this way the final product would represent the group in a unique way. The design process started in January 2015 and ended in April of the same year. The group consisted of 13 participants and the amount of the participatory activity sessions was 21.

This thesis was a practice-based research. The aim of the research part was to find out how to implement a participatory design process in practice and compare the experience with theory of product design and participation. During the operational part information for this thesis was gathered by observation in action, applied semi-structured interview and documentation of the process by photos and process diary. This thesis verifies that theory of artisanal production is applicable to a participatory design process.

Based on the observations and feedback, the aims were reached excellently. The final product is a shopping bag with a twist, made of hand printed fabric. The bag as the final product filled all the requirements and the response from the Association was fantastic when the product was launched. A detailed instructions booklet was made to simplify the manufacturing in the future. The product is an inspiration for a possible creation of a group of products in the future. According to the participants, the process was a positive experience. By participating, it was for example possible to develop personal craft skills and improve the team spirit.

Keywords Participatory design, rehabilitating work experience, multiculturalism
Pages 62 p. + appendices 5 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO: MITÄ, KUKA, MIKSI, MITEN?	1
2	TYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	2
2.1	Tutkimusongelma ja -kysymykset	2
2.2	Toimintaympäristö	3
2.3	Tavoitteet ja aiheen rajausta	4
2.4	Keskeiset käsitteet	6
2.5	Aihepiiriin liittyvät aiemmat opinnäytetyöt	7
3	KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA.....	8
4	TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ SETTLEMENTTI	9
4.1	Settlementiliikkeestä yleisesti	9
4.2	Hämeenlinna seudun Settlementti ry.....	10
4.2.1	Kuntouttavan työtoiminnan sisältö Hml Settlementissä	10
4.2.2	Tuotesuunnittelu- ja valmistusryhmä	11
4.3	Monikulttuurinen ohjaus	12
5	OSALLISTAVA TUOTESUUNNITTELU.....	13
5.1	Osallisuus	14
5.2	Tuotesuunnittelu.....	16
5.3	Käytännön toteutus.....	18
6	TIEDONHANKINTA ERI TUTKIMUSMENETELMILLÄ.....	20
6.1	Keskustelut vastaavan ohjaajan kanssa	21
6.2	Osallistuva havainnointi	22
6.3	Seuranta.....	23
6.4	Palautteen keruu	25
7	TUOTESUUNNITTELUPROSESSIN KULKU	25
7.1	Kuvallinen ilmaisu	25
7.2	Keskustelu	27
7.3	Valokuvaus.....	28
7.4	Printin suunnittelu	30
7.5	Kassin suunnittelu	32
8	TUOTTEENVALMISTUS	35
8.1	Tuotteen valmistusta varten tarvittavat materiaalit	35
8.2	Kankaanpainaminen ja ompelu	36
8.3	Viimeistely: hintalappu ja pakkaus	40
8.4	Tuotteenvalmistustaidon siirtäminen	41
8.5	Työohje.....	42

9	PROSESSIN ARVIOINTI JA TULOKSET	43
9.1	Tavoitteiden saavuttaminen vastaavan ohjaajan palautteen perusteella	44
9.2	Osallistujilta saatu palaute prosessista	44
9.3	Tulokset tiivistetysti	48
9.4	Toimiva yhteistyö mahdollisti sujuvan prosessin	50
9.5	Haasteet	50
9.6	Tulevaisuudessa tuoteperhe?.....	51
10	YLEISTETTÄVYYS JA SOVELLETTAVUUS	52
11	POHDINTA.....	55
11.1	Prosessi omalta kannaltani	55
11.2	Matkan ja määränpään tasapaino	57
Liite 1	Kuvauslupa	
Liite 2	Palautekysymykset vastaavalle ohjaajalle	
Liite 3	Palautekaavakkeet osallistujille	

1 JOHDANTO: MITÄ, KUKA, MIKSI, MITEN?

Toimintamuotona kuntouttava työtoiminta on ajankohtainen aihe, koska pitkäaikaistyöttömyys on kasvussa. Syyskuussa 2014 noin kolmannes kaikista työttömistä oli pitkäaikaistyöttömiä. (Hiltunen 2014.) Kuntouttava työtoiminta on pitkäaikaistyöttömille suunnattu palvelu, joka tukee työelämään palaamista ja oman elämänhallinnan parantamista (TE-palvelut 2014). Pitkäaikaistyöttömyyteen ja hankalaan elämäntilanteeseen liittyy toisinaan syrjäytymisen riski. Osallistuminen on syrjäytymisen vastakohta, joten osallistamisen ja osallistumisen voidaan ajatella tukevan yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia. Tämän opinnäytetyön käytännön toteutuksessa tuotesuunnitteluryhmä osallistui luovaan toimintaan ja käsillä tekemiseen.

Opinnäytetyö kuvaa osallistavan tuotesuunnittelun prosessin Hämeenlinnan seudun Setlementti ry:n kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kanssa. Jatkossa käytän raportissa yhdistyksestä lyhennettä Hml Setlementti. Idea opinnäytetyönä toteutettavasta tuotesuunnitteluprosessista syntyi keväällä 2014 toimeksiantajan tarpeesta tuottaa laadukas ja kaunis tuote kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Tuotesuunnittelun tuloksena syntynyt lopullinen tuote oli käsinpainettu kassi. Tavoitteena oli, että kassin valmistusta voitaisiin jatkaa Hml Setlementissä opinnäytetyöhön liittyvän ohjauksen jälkeen.

Tein opintoihini kuuluvan syventävän harjoittelun (15 opintopistettä) Hml Setlementissä. Harjoitteluni aikana pääsin tutustumaan yhdistyksen jokapäiväisiin työtehtäviin, kuntouttavan työtoiminnan sisältöön ja työntekijöihin, työkokeilijoihin sekä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaisiin. Harjoittelussani saamani kokemus toimi vankkana pohjana yhteistyön jatkamiselle opinnäytetyössä. Käytännön toteutus ryhmän kanssa aloitettiin tammikuussa 2015 ja lopetettiin saman vuoden huhtikuussa. Yhteisiä toimintakertoja kertyi useita, koska ohjasin neljän kuukauden aikana prosessia yhdistyksen tiloissa kerran tai kaksi kertaa viikossa joka viikko. Tuotesuunnitteluryhmän osallistujille prosessiin osallistuminen oli yksi työtehtävä muiden joukossa.

Tässä opinnäytetyössä keskeistä on kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista koostuvan ryhmän kanssa työskentely ja heidän osallistamisensa tuotesuunnittelu- ja valmistusprosessiin. Toiminnallisesta lähestymistavasta johtuen kyse on toiminnallisesta opinnäytetyöstä. Vilkan ja Airaksisen (2003, 9) mukaan toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on ammatillisella kentällä tapahtuva toiminta, johon liittyy ammattialasta riippuen esimerkiksi tapahtuman tai näyttelyn järjestäminen, oppaan, portfolion, kotisivujen tai muun tuotteen tai tuotoksen suunnittelu. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja tutkimusviestinnän tunnusmerkit täyttävä raportti. Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu aina kuitenkin myös tutkimuksellinen osuus produktin tai toiminnan taustalla (Vilkka & Airaksinen 2003). Näin on myös omassa opinnäytetyössäni.

Toimintaympäristönä voittoa tavoittelematon paikallisjärjestö sopii omaan arvomaailmaani. Innostuin aiheesta välittömästi, koska tässä projektissa

tuntuivat kaikki palaset olevan kohdallaan heti alusta lähtien. Pääsisin syventämään taitojani ja asiantuntemustani tuotesuunnittelussa, ja ohjaajan ammattitaitoni kehittyisi monikulttuurisen kuntouttavan työtoiminnan ryhmän kanssa. Minulle oli hieno mahdollisuus olla luomassa uutta käsityötaitoja harjaannuttavaa konseptia, jonka hyöty jää yhdistykselle, puhumattakaan prosessin aikaisesta kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden voimaantumisen mahdollistamisesta luovan työskentelyn keinoin.

Lähtökohtana opinnäytetyölleni on kestävä kehitys tukeva, voittoa tavoittelematon ja tietysti asiakkaiden voimaantumiseen tähtäävä toiminta. Voimaantuminen tarkoittaa tiivistetysti ilmaistuna ihmisen sisäisen voimantunteen ja voimavarojen löytymistä, johon liittyy muun muassa kokemus arvostuksesta, pyrkimys tehdä parhaansa ja ottaa vastuuta myös yhteisön jäsenten hyvinvoinnista (Siitonen 1999, 61). Sekä matkalla että määränpäällä oli tässä tuotesuunnitteluprosessissa suuri merkitys.

Teoriataustan tässä opinnäytetyössä muodostavat tuotesuunnittelu ja osallistaminen. Lisäksi toimintaympäristön ja ryhmän ymmärtämisen näkökulmasta oli olennaista tutustua kuntouttavaan työtoimintaan ja monikulttuurisuuteen. Tuotteen valmistamiseen ryhmän kanssa liittyy taidon opettaminen, mutta sitä käsittelemelko suppeasti, jotta opinnäytetyön laajuus pysyy tarkoituksenmukaisesti rajattuna.

Tämä raportti kuvailee osallistavan tuotesuunnitteluprosessin kulun. Aluksi kerron työn lähtökohdista, tavoitteista ja rajauksesta. Tätä seuraa kuntouttavan työtoiminnan ja toimintaympäristön kuvailu. Seuraava osa on katsaus osallistavuuteen ja tuotesuunnitteluun. Tämän jälkeen kerron käytetyistä tiedonhankintamenetelmistä. Sitten siirrytään käytännöntoteutuksen kuvaukseen. Lopuksi arvioidaan prosessia, pohditaan tavoitteiden saavuttamista ja tarkastellaan opinnäytetyön tekemisen prosessia.

Tiedän, että ammattikorkeakoulun opinnäytetyön johdannossa ei yleensä esitetä kiitoksia. Tästä huolimatta haluan kiittää lämpimästi Hämeenlinnan seudun Setlementti ry:n kuntouttavan työtoiminnan vastaava ohjaaja Maarika Hoppulaa, jonka tuki, kannustus ja luottamus ovat olleet korvaamaton apu ja iso tekijä koko prosessin onnistumisessa.

2 TYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

Tässä luvussa esittelen ensin tutkimusongelman ja -kysymykset. Seuraavaksi siirrytään toimintaympäristön esittelyyn. Tämän jälkeen kerrotaan työn tavoitteista ja rajauksesta. Luku käsittelee myös työssä hyödynnettyä taustateoriaa, ja keskeiset käsitteet määritellään lyhyesti. Lopuksi esittelen muita opinnäytetöitä, jotka liittyvät samaan aihepiiriin.

2.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Tieteellisen perustutkimuksen tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa tiedon itsensä takia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 19). Kun käytännön kehittämistoimintaan liittyy tutkimuksellisuus, pyritään saamaan apua jo-

honkin tiettyyn käytännön ongelmaan. Tällöin tieto muodostuu käytännön toiminnassa, jossa tutkimus on avustavassa roolissa. (Toikko & Rantanen 2009, 22–23, 46). Tutkimuksellisuus esiintyy tässä opinnäytetyössä käytännön tuotesuunnittelu- ja valmistusprosessin aikana syntyvästä tiedosta ja sen vertailusta olemassa olevaan teoretietoon.

Vilkan ja Airaksisen (2003, 56) mukaan toiminnallisissa opinnäytetyöissä tutkimuksellisuus liittyy idean tai tuotteen toteutustapaan. Toteutustapa tarkoittaa keinoja, joilla hankitaan materiaali tuotteen sisältöä varten sekä keinoja, joilla tuotteen tai ohjeistuksen valmistus toteutetaan (Vilka & Airaksinen 2003, 56). Myöskään empiirisen toimintatutkimuksen mielessä ”tutkimusongelma” ei yleensä esiinny toiminnallisessa opinnäytetyössä, vaan tutkimuksen kohde on itse projekti (Vilka ja Airaksinen 2003, 85). Näin ollen määrittelen tämän opinnäytetyön ”ongelmaksi” tuotteen. Uudelle tuotteelle oli asetettu toiveita, reunaehtoja. Lopullisen tuotteen tulisi olla kaunis, laadukas ja yksinkertaisesti valmistettava, hyvin pienellä budjetilla toteutettuna. Tämä tavoite koskee toimeksiantajaa, kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista koostuvaa ryhmää sekä minua, prosessin ohjaajaa. Tähtäimessä on siis maali, josta jo alusta asti tiedetään jotakin. Ongelman ratkaisu ilmeni prosessina: miten maaliin päästäisiin?

Opinnäytetyön pääkysymys on seuraava: *Miten* toteuttaa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kanssa tuotesuunnitteluprosessi, joka mahdollistaa asiakkaiden osallistumisen ja tuottaa laadukkaan lopputuotteen?

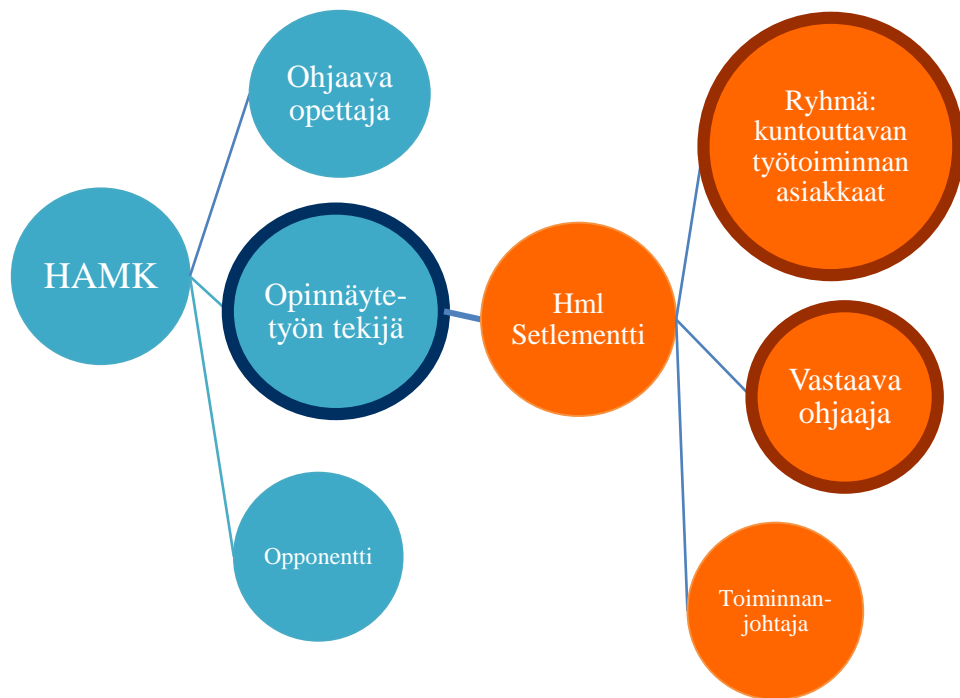
Pääkysymyksen lisäksi prosessiin liittyvät seuraavat alakysymykset:

- Kuinka onnistun ohjaamaan monikulttuurista ryhmää niin, että osallistujat innostuvat ja tuotteen suunnittelu ja valmistus tuottaa toivotun tuloksen?
- Kuinka suunnitella tuote, joka on käyttökelpoinen, laadukas, kaunis, eroaa massasta ja yksinkertainen valmistaa?
- Miten pystyn edesauttamaan parhaalla mahdollisella tavalla tuotteen valmistukseen liittyvän tietotaidon omaksumista, jotta tuotteen valmistusta jatkettaisiin myös tulevaisuudessa?

2.2 Toimintaympäristö

Kehittämiseen tähtäävä toiminta tapahtuu usein yhteistyössä eri toimijoiden kesken, tällainen verkostossa tapahtuva kehitystyö rikastuttaa kaikkia verkoston jäseniä (Toikko & Rantanen 2009, 17). Toteutuksen kannalta keskeistä tässä opinnäytetyössä oli käytännönläheisyys ja työelämälähtöisyys, joka näkyi tiiviinä yhteistyönä Hml Settlementin kanssa. Ilman tätä yhteistyötä ei olisi ollut opinnäytetyötäkään, tästä syystä esitän hahmotelmani (kuvio 1) tämän opinnäytetyön verkostosta. Kuviossa prosessin käytännöntoteutuksen keskeisimmät toimijat on korostettu tummemmalla ääriivillä. Kehitykseen osallistuvien toimijoiden jäsenyys ja roolien määrittely on usein jopa edellytys kehittämistoiminnan prosessille (Toikka & Rantanen 2009, 79).

Kuvio 1. Tämän opinnäytetyön yhteistyöverkosto. Opinnäytetyön tekijä toimii yhteytenä toimijoiden välillä.

Yhteistyö tapahtui Hämeen ammattikorkeakoulun ja monialajärjestö Hämeenlinnan seudun Settlementti ry:n välillä. HAMKin toimijat ovat kuviossa sinisiä ja Hml Settlementin oransseja. Opinnäytetyön tekijän tehtävänä oli toimia yhteytenä HAMKin ja Hml Settlementin välillä.

2.3 Tavoitteet ja aiheen raja

Opinnäytetyön tavoitteena on luoda osallistava tuotesuunnitteluprosessi, tuloksenaan laadukas tuote, jonka valmistusta voidaan jatkaa tulevaisuudessa. Kyse on uuden toiminnon luomisesta kuntouttavaan työtoimintaan. Kun luodaan jotakin uutta, joka linkittyy johonkin jo olemassa olevaan, on kyse kehittämistoiminnasta. Kehittäminen määritellään käytännönläheiseksi asioiden korjaamiseksi, parantamiseksi ja edistämiseksi, ja toisaalta kokeilevaksi uuden keksimiseksi eli innovoinniksi. Tavoitteellisuus on hyvin keskeinen osa kehittämistoimintaa. Tavoite voi olla määritelty ulkoapäin tai sen voivat määritellä tekijät itse, ”sisältöpäin”. (Toikko & Rantanen 2009, 14–16.) Tässä tapauksessa tuotesuunnitteluprosessin pää-tavoite, eli laadukas tuote, syntyi toimeksiantajan tarpeesta ja oli näin ollen määritelty etukäteen ulkoapäin, eikä tuotesuunnitteluryhmä voinut enää vaikuttaa siihen. Tavoitetta asettaessa tuotesuunnitteluryhmä otettiin kuitenkin hyvin huomioon, tavoite oli realistinen ja mahdollisti prosessin tekemisen ”osallistujien näköiseksi”. Mikäli ryhmä olisi ensin kutsuttu koolle ja tavoitetta olisi alettu pohtia tekemisen ohella, osallistujien vaikutusmahdollisuudet olisivat olleet vieläkin isommat, mutta prosessista olisi tullut pitkäkestoisempi ja se olisi voinut saada hyvin erilaisen suunnan. Osallistava tuotesuunnitteluprosessi parhaimmillaan voisikin olla juu-

ri tätä: yhdessä tekemistä ja osallistamista jo tavoitteen asettamisesta lähtien. Tässä opinnäytetyössä päätavoite oli määritelty toimeksiantajan tarpeen mukaan, mikä on työni lähtökohta.

Tavoitteita pohdittaessa on hyvä muistaa koko tekemisen siemen: miksi? Vastaus tuohon kysymykseen selventää kehittämisen todellisen tarpeen (Toikko & Rantanen 2009, 18), ja kun tarve tiedetään, on tavoitteiden laatiminen johdonmukaista. Toimeksiantajan tavoitteita vastaava ohjaaja Hoppula (haastattelu 3.3.2015) kuvailee seuraavasti: On yhdistyksen etu, että on olemassa oma tuote, jota voi käyttää eri tarkoituksiin esimerkiksi lahjana, muistamisena tai myyntiartikkelina. Hyvälle tuotteelle on selkeä tarve, koska sellaista ei tällä hetkellä ole ollenkaan. Tämä tuotesuunnitteluprojekti on erittäin arvokas kokeilu, jonka lopputuloksen hyöty jää yhdistykselle, ja prosessin aikana sen annista saavat nauttia kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ja ohjaajat. Tuotesuunnitteluprojekti ja sen aikana muodostuva tuotteenvalmistuksen konsepti mahdollistaa kuntouttavan työtoiminnan toimintasisältöjen laajentamisen. Projekti mahdollistaa myös ryhmäytymisen ja osallisuuden, jotka ovat kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kannalta tärkeä osa kokonaisuutta. (M. Hoppula, haastattelu 3.3.2015.)

Kehittämistoiminta on muun muassa tuotekehitystä (Toikko & Rantanen 2009, 16). Tässä tapauksessa kehitettiin sekä tuote että tuotteenvalmistuksen toimintamalli. Tuotteenvalmistukseen liittyvien taitojen ohjaaminen sekä tekemistä tukevan työohjeen laatiminen oli tärkeää, jotta tuotteen valmistusta voitaisiin jatkaa mahdollisimman itsenäisesti. Keskeinen tuotteen valmistukseen liittyvä tavoite on tuotteen valmistukseen liittyvän tietotaidon siirtäminen ryhmälle niin, että tuotetta pystytään valmistamaan jatkossakin. Tietotaito on hyvä olla sekä ohjaajilla että kuntouttavan työtoiminnan asiakkailla. Tähän tavoitteeseen pyrittiin pääsemään järjestämällä mahdollisimman monta ohjauskertaa, jopa kaksi kertaa viikossa viimeisten kuuden viikon aikana maaliskuussa.

Tavoitteena itseni kannalta oli ymmärtää opinnäytetyön kokoisen tuotesuunnitteluprojektin laajuus ja pystyä toteuttamaan se kokonaan niin, että uusi tuote on valmis ja täyttää sille annetut kriteerit. Tavoitteenani oli myös ymmärtää kuntouttavan työtoiminnan, osallistamisen, tuotesuunnittelun ja monikulttuurisen ohjauksen periaatteet teoriassa ja kyetä yhdistämään ne käytännössä. Lisäksi halusin kehittää omaa ammattitaitoani ohjaajana ja saada lisää kokemusta monikulttuurisen kuntouttavan työtoiminnan ryhmän kanssa toimimisesta.

Tämän opinnäytetyöhön aihepiireihin liittyy monta erittäin kiinnostavaa teemaa. Kuntouttavaan työtoimintaan kuuluvat kiinteästi esimerkiksi voimaantuminen ja omien voimavarojen etsimisen prosessi. Osallistamiseen liittyvät yhteisöllisyys ja oppiminen ryhmässä. Voimaantumista, osallistamista sekä niihin johtavaa ja niistä seuraavaa oppimista olisi mielenkiintoista tutkia enemmänkin. Monikulttuurisuuden näkökulmasta voitaisiin käsitellä esimerkiksi kulttuurieroja, kotoutumista tai vaikkapa suhtautumista kauneuteen ja taiteeseen. Kun puhutaan taiteesta, käsillä tekemisestä ja tuotesuunnittelusta, itseilmaisu ja luovuus ovat aina läsnä – kiinnostavia

teemoja nekin. Aiheen rajaus on kuitenkin opinnäytetöissä välttämätöntä (Hirsjärvi ym. 2007, 81). Tässä opinnäytetyössä tarkoitukseni on käsitellä kuntouttavaa työtoimintaa ja monikulttuurista ohjausta yleisellä tasolla, osallistavaan tuotesuunnitteluun pureudun syvällisemmin. Teoriataustan lisäksi esittelen kattavasti toteutuneen tuotesuunnittelu- ja valmistusprosessin. Myös arviointi ja syntyneiden johtopäätösten esittely ovat tärkeä osa toiminnallista opinnäytetyötä (Vilkkä & Airaksinen 2003, 65).

2.4 Keskeiset käsitteet

Tarkoituksena oli suunnitella tuote, joka täyttää toimeksiantajan tarpeet ja toiveet. Näin ollen tarvitsin paljon tietoa lopputuotteeseen kohdistuvista odotuksista jo alusta alkaen, koko prosessin ajan. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tietoa voidaan kerätä asiantuntijoita konsultoiden (Vilkkä & Airaksinen 2003, 58). Toimeksiantaja, jota voidaan pitää myös asiakkaanani, oli luonnollisesti se taho, jolta saisin olennaisimman tiedon tuotteelta toivotuista ominaisuuksista. Asiantuntijana toimi Hml Settlementin kuntouttavan työtoiminnan vastaava ohjaaja. Sain häneltä ensiarvoisen tärkeää tietoa tuotteen ominaisuuksiin liittyen. Nämä ominaisuudet toimivat reunaehtoina tuotteensuunnittelulle. Käytännössä tiedonhankinta konsultaationa toimeksiantajalta tarkoitti jatkuvaa teemahaastattelun tyyppistä keskustelua, jonka pohjalta osasin ottaa asiakkaani eli toimeksiantajan huomioon, viedä prosessia oikeaan suuntaan ja tavoitella parasta mahdollista lopputulosta. Lisäksi keräsin käytäntöön liittyvää tietoa havainnoin ja seurannan keinoin, jotta osasin suunnata prosessia oikein.

Tarvitsin tässä opinnäytetyöprosessissa **tietoa erityisesti tuotesuunnittelusta** ja siitä, millaista tuotesuunnittelu on silloin, kun se on osallistavaa. Tuotesuunnittelun tulos oli käsin, ei-ammattimaisissa tiloissa valmistettava tuote. On selvää, että tällaisen tuotteen suunnittelu ja valmistus eroaa teollisesti valmistettavasta tuotteesta. Tuotesuunnitteluun liittyvän teoriatiedon päälähde on tässä opinnäytetyössä Pirkko Anttilan teos Käsiyön ja muotoilun teoreettiset perusteet (1996) ja Anttilan luoma käsiyöllisen suunnittelun ja valmistuksen malli (1996, 111). Käytännön työskentelyssä keskeiseksi teemaksi nousi tuotteen suunnittelun ohella printin suunnittelu. Printillä tarkoitetaan tässä tekstissä kankaalle painettavaa kuviota.

Osallistaminen on monella eri alalla käytettävä käsite, ja sitä voidaan tarkastella eri näkökulmista. Osallisuus esiintyy tässä opinnäytetyössä kahden alan leikkauspisteessä, yhtäältä luovan tuotesuunnitteluprosessin lähtökohtana ja toisaalta sosiaalisena käsitteenä kuntouttavan työtoiminnan toimintaympäristössä. Tuotesuunnittelussa osallistaminen liittyy yleensä käyttäjiin, ja käyttäjien tarpeen selvittäminen onkin monesti keskeinen osa tuotesuunnitteluprosessia (Kettunen 2001, 56). Tällöin puhutaan käyttäjälähtöisestä tai -keskeisestä suunnittelusta. On syytä selvittää, että tämän opinnäytetyön tapauksessa osallistamisen kohteena olivat käyttäjien sijaan tuotteen valmistajat.

Yhteiskunnallisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta osallisuus tarkoittaa pääsyä yhteiskunnan järjestelmiin ja instituutioihin. Tässä kontekstissa **osallisuus** tarkoittaa esimerkiksi jäsenyyttä, huolehtimista, asumista ja jo-

honkin kuulumista. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 147; Eräsaari 2005, 259.) Osallisuuden vastakohtana voidaan pitää syrjäytymistä. Syrjäytyminen on prosessi, jossa yhteiskunnan jäsen joutuu yhteiskunnan ja yhteisöjen saavuttamattomiin (Järvikoski & Härkäpää 2011, 148), vaikka meidät kaikki määritelläänkin siihen kuuluviksi, *jäseniksi*. Syrjäytyminen siis edellyttää, että olemassa on ryhmä, jonka ulkopuolelle jäädä. Kielenkäytössämme syrjäytynyt henkilö määrittyy myös huono-osaiseksi, jolla on kannettavanaan monen ongelman taakka. (Seppälä 2011.) Tästä voimme päätellä, että osallisuuden ja osallistumisen tulisi olla jokaisen ihmisen elämässä itsestään selvä asia, jolle hyvinvointi rakentuu. Osallisuus luo elämään merkitystä, joka taas tuottaa hyvinvointia ja terveyttä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014b). Siksi katsonkin, että hyvinvoinnin alan ammattilaisen, ohjaajan, on automaattisesti tuettava asiakkaiden osallisuutta toimintaympäristöstä riippumatta. Osallisuutta tämän opinnäytetyön kannalta käsittelen laajemmin luvussa 5.1.

Opinnäytetyön tutkimuksellisen, mutta käytännönläheisen toteutustavan takia osallisuutta on syytä tarkastella myös kehittämistoimintaan osallistumisena. Toikko ja Rantanen (2009, 90) määrittelevät osallistamisen mahdollisuuksien tarjoamiseksi ja osallistumisen mahdollisuuksien hyödyntämiseksi.

2.5 Aihepiiriin liittyvät aiemmat opinnäytetyöt

Etsin tämän opinnäytetyön aihepiiriin liittyviä aikaisempia opinnäytetöitä Theseus-internetsivulta, jossa julkaistaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä. Hyvänä tämän opinnäytetyön aiheeseen liittyvänä esimerkkinä mainitsen Anna-Kaisa Monosen vuonna 2012 tekemän opinnäytetyön Maskottinuket Viialan toimintakeskukseen, jonka aihe oli toteuttaa osallistava tuotesuunnitteluprojekti kehitysvammaisten kanssa. Prosessin tavoitteena oli tuote, jota voitaisiin valmistaa ja myydä Viialan toimintakeskuksessa. Monosen työssä aihepiiri ja tavoite olivat siis hyvin samankaltaisia kuin tässä opinnäytetyössä, vaikka kohderyhmä oli erilainen.

Hanna Meriläisen opinnäytetyö (2012) Iloinen nukkepaja puolestaan käsittelee ilmaisu- ja käsityömenetelmien yhdistämistä toiminnallisessa työskentelyssä maahanmuuttaja- ja suomalaistaustaisten tyttöjen kanssa. Prosessin aikana tytöt valmistivat nukkeja, ja opinnäytetyön pääpaino oli voimaantumisen ja luovassa työskentelyssä, ei niinkään tuotesuunnittelussa tai osallistamisessa, joten Meriläisen työn näkökulma eroaa hieman tämän opinnäytetyön näkökulmasta. Ohjaustoiminnan opiskelijat ovat tehneet myös puhtaasti tuotesuunnitteluun liittyviä opinnäytetöitä työskentelemällä ilman ryhmää ja ohjauksellista lähtökohtaa. Yksi esimerkki tällaisesta opinnäytetyöstä on Carita Arkon työ Punotun nauhan matka tuotteeksi (2013). Arkon työssä keskitytään tuotesuunnittelun lisäksi laadun ja tuotteen houkuttelevuuden määrittelyyn. Edellä mainitut opinnäytetyöt tarjosivat minulle hyviä näkökulmia ja lähestymistapoja toisaalta ryhmän kanssa toteutettavaan luovaan työskentelyyn, toisaalta tuotesuunnitteluun ja laadukkuuteen.

3 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA

Kuntoutus on avainasemassa monien erilaisten ongelmien ratkaisussa. Kuntoutuksen keinoin ei hoideta pelkästään sairauksia tai vammoja, vaan sillä on iso rooli myös syrjäytymisen ehkäisyssä. Syrjäytyminen liittyy usein työttömyyteen, huono-osaisuuteen ja köyhyyteen. Haittojen ennaltaehkäisy näkökulma on tärkeä kuntoutuksessa. Kuntoutuksen kohteena on yksilö ympäristössään omine tarpeineen, kyse ei ole pelkästään hoitamisesta, kasvattamisesta tai sopeuttamisesta. Tavoitteellisuus on tiiviisti kytköksissä suunnitelmallisuuteen. Kokonaissuunnitelman tekeminen ja toteutumisen seuranta mahdollistavat punaisen langan muodostumisen kuntoutumisprosessissa, näin yksittäiset toimenpiteet eivät jää erillisiksi, vaan muodostavat yhden kokonaisuuden. Kuntoutuksen tavoitteena on aina elämäntilanteen muutos parempaan ja parempi selviytyminen arjessa ja omassa ympäristössä. Tällaiset muutokset vaativat usein omien voimavarojen löytämistä ja voimaantumista. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 33.)

Voimaantumista ja valtaistumista voidaan pitää kuntoutuksen ydintavoiteina. Käsitteet ovat keskenään lähes synonyymeja, valtaistumista käytetään enemmän yhteiskuntatieteissä ja voimaantumista kasvatustieteissä (Järvikoski & Härkäpää 2011, 141). Kuntoutujan voimaantumisprosessiin kuuluu, että hän saa mahdollisuuksia suunnitella omaa elämäänsä ja tehdä sitä koskevia päätöksiä. Prosessissa on hyödyksi myös reflektoida omaa tilannetta suhteessa mahdollisuuksiin ja seurata omien päätösten tuloksia. Näin kuntoutujan hallinnan tunne voi vahvistua, tavoitteiden asettamisesta tulee helpompaa ja omien elämänprojektien toteuttaminen mahdollistuu. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 145–146.)

Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on parantaa pitkään työttöminä olleiden henkilöiden työllistymismahdollisuuksia ja elämänhallintaa sekä tukea omien voimavarojen löytymistä. Kuntouttava työtoiminta perustuu lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta, ja se luetaan työllistymistä edistäväksi sosiaalipalveluksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014a; Ala-Kauhaluoma ym. 2004.) Laissa määritellään muun muassa kuntouttavan työtoiminnan kohderyhmä: he ovat työmarkkinatukea saavat työttömät sekä toimeentulotukea työttömyyden johdosta saavat henkilöt. Usein kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ovat pitkäaikaistyöttömiä; asiakasryhmä määritelläänkin työttömyyden keston ja toimeentuloturvamuodon mukaan. Perinteisesti sana kuntoutus viittaa sairauden, vian tai vamman hoitamiseen. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvat henkilöt ovat kuitenkin lähtökohtaisesti työkykyisiä, eivätkä tarvitse esimerkiksi sairauteen, vikaan tai vammaan kohdistuvaa kuntoutusta. (Ala-Kauhaluoma, Keskitalo, Lindqvist & Parpo 2004, 30.) Tästä syystä kuntouttavan työtoiminnan nimi lienee harhaanjohtava – työttömyys sinänsä tuskin tekee kenestäkään vajaakuntoista. Kuntouttavan työtoiminnan nimi saa kuitenkin paremman perustelun, jos se tulkitaan Järvikosken (1994) sekä Rissasen ja Aallon (2002) laveamman määritelmän mukaan yksilön tai yhteisön muutosprosessiksi, jonka tavoitteena on elämänhallinnan paraneminen, hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja työllisyyden edistäminen (Ala-Kauhaluoma ym. 2004). Opintoihini kuuluneista harjoitteleista saamani kokemukseni mukaan kuntouttavan työtoiminnan asiakkaalla saattaa olla esimerkiksi pit-

kään jatkuneesta haastavasta elämäntilanteesta johtuva tarve elämänhallintataitojen kehittämiseksi, joka voi konkreettisesti olla esimerkiksi säännöllisen päivärytmin aikaansaaminen tai sosiaalisten taitojen parantaminen.

Kuntouttavan työtoiminnan käytännön asiakastyö perustuu työ- ja elinkeinotoimiston ja kunnan sosiaalihuollon viranomaisten asiakkaalle laatimaan aktivointisuunnitelmaan (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015), näin toimitaan myös Hml Setlementissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2014a) mukaan kuntouttavan työtoiminnan tavoite tiivistetysti ja lakiin nojaten on se, että henkilö osallistuu koulutusta tai työllistymistä edistävään palveluun ja näin työllistymisedellytyksen paranevat.

4 TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ SETLEMENTTI

Tämä luku käsittelee setlementtityötä. Ensin esittelen Setlementtiliikkeen historiaa sekä toiminnan tarkoitusta ja arvoja yleisesti. Seuraavaksi kerron toimeksiantajastani Hämeenlinnan seudun Setlementti ry:n kuntouttavan työtoiminnan palvelusta tässä toimintaympäristössä. Luvun lopussa tutustutaan tuotesuunnittelu- ja valmistusryhmään.

4.1 Setlementtiliikkeestä yleisesti

Setlementtiliikkeen nimi tulee englannin kielen sanoista ”to settle/settlement”, jotka tarkoittavat asutusta, asumaan asettumista, sopeutumista ja sovittamista (Setlementtiliitto n.d.). Suomen Setlementtiliitto kuuluu kansainväliseen setlementtiliittoon IFS:ään (International Federation of Settlements and Neighbourhood Centres). IFS:llä on jäseniä lähes 40 maassa. Paikallisyhteisöt maailmalla toimivat muun muassa sosiaalisten ja taloudellisten sekä kulttuuri-, koulutus- ja ympäristöongelmien parissa, aina lapsista vanhuksiin ja terveysprojekteista lukutaitoluokkiin ja kodittomien majoitukseen. (Suomen Setlementtiliitto n.d.) Setlementtiliike alkoi Lontoossa 1800-luvulla tuomaan helpotusta köyhimpien asuinalueiden aineelliseen puutteeseen ja henkiseen turvattomuuteen (Halonen 1998, 71).

Pastori Sigfrid Sirenius perusti lähimpien ystäviensä kanssa ensimmäisen Setlementin Suomeen vuonna 1918. Yhdistyksen nimenä oli tuolloin Teollisuusseutujen evankelioimisseura. Nykyinen nimi otettiin käyttöön vuonna 1984. (Pontela 1998, 19; Tervonen 1998, 35.) Kuten nimestä voidaan päätellä, Setlementin toiminta oli aluksi hyvinkin kristillistä, vaikkakin yhdistys oli itsenäinen, eikä sen tarvinnut ottaa vastaan ohjeita kirkolta (Pontela 1998, 19). Setlementillä on kristilliset juuret, mutta nykypäivän setlementtityö on uskonnollisesti tai poliittisesti sitoutumatonta. Setlementin arvioihin kuuluu muun muassa yksilön oikeuksien kunnioittaminen, erilaisuuden hyväksyminen ja tasa-arvoisuus ihonväristä, sukupuolesta tai kulttuurista riippumatta ja luottamus ihmisen ja hänen yhteisönsä kykyyn ratkaista itsenäisesti omia ongelmiaan. Setlementtiliikkeen lähtökohtana kaikkialla maailmassa on paikallisten ihmisten osallisuuden lisääminen ja ihmisten voimavarojen kehittäminen sekä syrjäytymisen ehkäisy. Toiminta tapahtuu ruohonjuuritasolla ja on pitkäjännitteistä. (Pontela 1998, 17.)

Pontelan (1998, 22) mukaan 2000-luvun setlementtityön tavoitteena on suvaitsevainen, sosiaalisesti kehittynyt ja yhteiskuntamoraaliltaan vahva ihminen, joka elää rauhassa ja kantaa oman vastuunsa myös toisista yhteisöön kuuluvista ihmisistä sekä yhteiskunnan ja yhteisön asioista. Myös syrjäytymisen ehkäisy on ajankohtainen asia niin kotimaisessa kuin kansainvälisessäkin setlementtityössä. Halonen (1998, 72) toteaa, että järjestötyöllä on ollut aina merkittävä asema sosiaaliturvajärjestelmän ja hyvinvointipalvelujen luomisessa. Muiden järjestöjen tavoin Setlementti jatkaa työtä siitä mihin julkiset palvelut päättyvät.

4.2 Hämeenlinna seudun Setlementti ry

Hämeenlinnan seudun Setlementti ry on vuonna 1997 perustettu monialajärjestö. Toiminnan tavoitteiksi nimetään edellä kuvailemiani setlementtityön lisäksi erilaisten ihmisten, yhteisöjen ja kulttuurien välisen vuorovaikutuksen lisääminen sekä ammatillisen osaamisen, vapaaehtoistyön ja osallistujien oman tiedon yhdistäminen. Hml Setlementin tehtävät ovat osallisuuden tukeminen, toimintamahdollisuuksien luominen sekä yhteiskuntaan vaikuttaminen. Toiminnassa näkyy muun muassa monikulttuurinen työote, vapaaehtoistoiminta ja kansalaistoiminnan kehittäminen. (Toimintasuunnitelma 2013, 2.)

4.2.1 Kuntouttavan työtoiminnan sisältö Hml Setlementissä

Haastattelin kuntouttavan työtoiminnan vastaavaa ohjaajaa Maarika Hoppulaa (haastattelu 12.1.2015) kuntouttavan työtoiminnan sisällöstä ja painopisteestä Hml Setlementissä. Hänen vastauksensa kuntouttavan työtoiminnan sisällöstä palveluna olivat samansuuntaisia kuin havaintoni, joita olin tehnyt syventävän harjoitteluni aikana syksyllä 2014. Vuoden 2014 kuntouttavassa työtoiminnassa vastaavana ohjaajana toimi eri henkilö, minkä vuoksi oli mielestäni tarpeellista varmistaa oman tietoni yhteneväisyys Hoppulan näkemyksen kanssa alkuvuodesta 2015. Hoppula korosti kuntouttavan työtoiminnan palvelun olevan ennen kaikkea asiakaslähtöistä ja yksilöllisesti toteutettavaa. Setlementin kuntouttavan työtoiminnan painopisteinä on osallistava toiminta ja ryhmämuotoiset sosiaalisen koulutuksen muodot. Työtoiminnan sisältö suunnitellaan yhdessä asiakkaan kanssa hänen tavoitteidensa mukaisesti. Yleisinä tavoitteina ovat asiakkaan voimavarojen sekä työkyvyn tukeminen ja ylläpitäminen sekä oman osaamisen vahvistaminen. Hml Setlementin muutettua Kumppanuustaloon yhdentoista muun järjestön kanssa syyskuussa 2014 osaksi käytännön palvelua kuuluu yhteistyö toisten järjestöjen kanssa. Yhteistyö laajentaa työtehtävien laatua. Useat asiakkaat hyötyvät mahdollisuudesta osallistua esimerkiksi atk- ja suomen kielen kursseille, joita järjestetään samassa talossa. Iso osa toiminnan kehittämistä onkin tällä hetkellä yhteistyöverkoston luominen. (M. Hoppula, haastattelu 12.1.2015.)

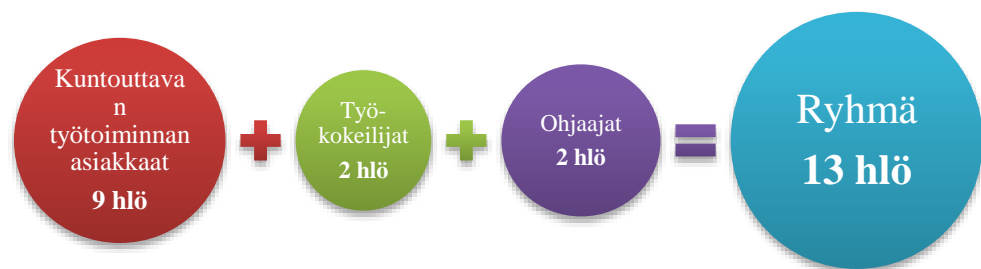
Omien havaintojeni ja kokemukseni mukaan käytännön työtehtäviin kuuluvat muun muassa avustavat ohjaustehtävät Hml Setlementin Kohtaamispaikassa, atk-tehtävät, siivous- ja puhtaanapitotyö ja kädentaitoa vaativat yleiset korjaustyöt. Lisäksi työviikkoihin sisältyy ryhmätoimintaa sekä toi-

sinaan ulkoilua ja retkiä. Tämän opinnäytetyön tuotesuunnittelu- ja valmistusprosessin aikana uudeksi sisällöksi tuli tuotteen valmistaminen, joka koostuu kankaanpainamisesta ja ompelusta.

4.2.2 Tuotesuunnittelu- ja valmistusryhmä

Kun tuotesuunnitteluprosessia ideoitiin keväällä 2014, kohderyhmäksi valikoitui kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat. Hml Settlementin kuntouttavassa työtoiminnassa asiakkaita on kymmenkunta. Asiakasmäärä vaihtelee, koska toisinaan kuntouttavan työtoiminnan jakso kestää vaikkapa vain kolme kuukautta tai päättyy yllättäen esimerkiksi opiskelu- tai työpaikan löydyttyä. Tuotesuunnitteluryhmään kuului kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista yhdeksän. Lisäksi ryhmään kuului tammikuussa 2015 alkaneen käytännön toteutuksen alusta asti yksi työkokeilija, toinen työkokeilija liittyi mukaan maaliskuun alussa. Työkokeilijoiden osallistumisen katsottiin hyödyttävän sekä ryhmää että työkokeilijoita. Työkokeilun tarkoitus on selvittää sopivia alavaihtoehtoja käytännössä, aidossa ympäristössä. Työkokeilu voidaan järjestää henkilölle, joka on ollut pitkään poissa työmarkkinoilta esimerkiksi lastenhoidon takia, tai häneltä puuttuu ammatillinen koulutus. Työkokeilija voi myös olla henkilö, joka on valmis työelämään, mutta suunnittelee ammatin vaihtoa tai yrittäjäksi ryhtymistä. Työkokeilun tavoitteena on tukea paluuta työmarkkinoille. Työkokeilijan sopimus alkaa ja loppuu yksilöllisesti sovittuna ajankohtana ja solmitaan vähintään kuukaudeksi. (TE-palvelut 2015.)

Mainittakoon, että tässä raportissa tuotesuunnittelu- ja valmistusryhmään osallistuneiden kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden ja työkokeilijoiden nimiä ei tuoda julki. Kuvio 2 havainnollistaa tuotesuunnittelu- ja valmistusryhmän toimintaan osallistuneet. Kaikki osallistujat eivät osallistuneet kaikille kerroille. Joidenkin osallistujien työpanos korostui prosessin alkupuolella, printinsuunnitteluvaiheessa ja joidenkin loppupuolella, tuotteenvalmistusvaiheessa. Neljä osallistujaa osallistui ryhmän toimintaan korkeintaan kolmena kertana, joka on vähän verrattuna tuokioiden kokonaismäärään: 21 tuokiota.

Kuvio 2. Tuotesuunnitteluryhmän kokoonpano, prosessiin osallistui yhteensä 13 henkilöä.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista ja työkokeilijoista kuusi oli maahanmuuttajataustaisia ja viisi kantasuomalaisia. Miehiä oli viisi ja naisia kuusi. Toimintatuokioihin osallistuvat lisäksi kuntouttavan työtoiminnan vastaava ohjaaja ja ohjaaja. Ohjaajat osallistuivat toimintaan samassa roolissa kuin muutkin osallistujat, mitä pidin hyvänä ja tärkeänä. Oletan ohjaajien osallistumisen lähentäneen ja ryhmäyttäneen ryhmää hyvin. Kun

tuotteen valmistus, johon kuului kankaanpainaminen ja ompelu, aloitettiin, osallistujia oli tarpeen mukaan vain 1-3. Syynä tähän oli se, että varsinkin tuotteen valmistusta opeteltaessa tekemistä ei ollut monelle tekijälle samaan aikaan ja työskentelyssä painottui ryhmän ohjaamisen sijaan yksilön ohjaaminen. Ohjausvastuu oli koko prosessin ajan itselläni.

Ryhmän erityispiirteitä ovat monikulttuurisuus sekä mahdollisesti haastavasta elämäntilanteesta johtunut kuntouttavan työtoiminnan tarve. Kuten luvussa 3 totesin, kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on omien voimavarojen löytäminen ja voimaantuminen. Työkokeilijoiden kohdalla työkokeilun tavoitteena on selvittää vaihtoehtoja ammatinvalinnalle ja tukea paluuta työmarkkinoille (TE-toimisto 2015). Ryhmän jäseniin syventävän harjoitteluni aikana tutustuneena, olin jo huomannut ryhmän jäsenten fyysisten ja henkisten valmiuksien olevan tuotesuunnitteluprosessia ajatellen hyvät. Yhdellä osallistujalla on ammattitaitoa ompeluun ja kaavoitukseen liittyen, hänen lisäksi toisellakin jäsenellä on harrastuneisuuden myötä kertynyttä kokemusta ompelusta. Heidän lisäksi muillakin ryhmän jäsenillä on taitoa ja kokemusta erilaisesta käsillä tekemisestä, mutta varsinaisen tuotesuunnittelun saralla ryhmän voi ajatella olevan suhteellisen kokematon.

4.3 Monikulttuurinen ohjaus

Kuten sanottu, tuotesuunnittelu- ja valmistusryhmä koostui kantasuomalaisista ja maahanmuuttajataustaisista henkilöistä eli ryhmä oli monikulttuurinen. Monikulttuurisuus tarkoittaa kulttuurista monimuotoisuutta, johon sisältyvät esimerkiksi etnisyys, kansallisuus, kulttuuri-identiteetti, arvot ja tavat. Maahanmuuttajien määrä Suomessa kasvaa, joten Suomesta tulee jatkuvasti kulttuurisesti monimuotoisempi maa. Tämä vaikuttaa meidän yhteiseen elin-, opiskelu- ja työympäristöömme. (Korhonen & Puukari 2013, 366, 368.) Ihminen määritellään ulkomaalaiseksi heti, kun hän on oman maansa rajojen ulkopuolella. Maahanmuuttaja on vakiintunut käsitteeksi, jolla tarkoitetaan pysyvästi Suomessa asuvaa ulkomaalaista. Muuton syy on saattanut olla esimerkiksi avioliitto, työ, pakolaisuus tai paluumuutto. Mikäli muutto on luonteeltaan vapaaehtoinen, on kyse siirtolaisuudesta, kun taas pakolaisuus tarkoittaa omasta maasta pakenemistä pakon edessä. Sekä kiintiöpakolaiset että turvapaikanhakijat määritellään pakolaisiksi. (Räty 2002, 11.) Rädyn (2002, 13) mukaan ei ole helppoa määrittellä, milloin maahanmuuttajasta tulee suomalainen. Virallisen määrittelyn mukaan se tapahtuu kuitenkin silloin, kun henkilö saa Suomen kansalaisuuden.

Monikulttuurinen ohjaus liittyy vahvasti tilanteisiin, joissa tuetaan erilaisista kulttuuritaustoista tulevia ihmisiä yhteisöjen ja yhteiskunnan jäseneksi integroitumisessa (Puukari & Korhonen 2013, 19). Itse pidän monikulttuurisen ohjauksen päätavoitteena kulttuurienvälisen dialogin mahdollistamisen, jossa ymmärretään toisen näkökannat, ollaan tasa-arvoisessa suhteessa ja pyritään löytämään yhteinen ymmärrys. Pietilän (2013, 52) mukaan dialogisessa keskustelussa osapuolten ei tarvitse pitää toisistaan saati miellyttää toisiaan, mutta se antaa mahdollisuuden avoimeen mielipiteiden vaihtoon sekä oman maailmankuvan laajentamiseen. Parhaassa tapaukses-

sa kulttuurien välinen dialogi edistää maahanmuuttajien sopeutumista sekä auttaa kantaväestöä luopumaan stereotyyppisistä käsityksistä (Pietilä 2013, 52). Monikulttuurisessa ohjauksessa kulttuurisensitiivisyys on keskeistä. Kulttuurisensitiivisyys tarkoittaa toisen ihmisen ihmisarvon tunnustamista, sekä syvää, aitoa kunnioitusta toista ihmistä kohtaan (Korhonen & Puukari 2013, 369).

Suurimmat haasteet liittyvät yhteisen kielen ja molemminpuolisen ymmärryksen löytämiseen sekä kulttuurierojen hyväksymiseen. Mielestäni yksi näkymätön este tai haitta ohjaustyölle monikulttuurisessa ympäristössä ovat ohjaajan ennakkoluulot ja väärät käsitykset. Paras tapa ennakkoluulojen murtamiseen on tieto. Puukari ja Korhonen (2013, 25) nostavat esille Herringin (1997) pohtimia haasteita monikulttuuriseen ohjaukseen liittyen. Kyseiset Herringin ajatukset keskittyvät ohjaajan toimintaan, mikä on mielestäni hyvä: haastavankin monikulttuurisen ryhmän toimivuus riippuu siitä kuinka ammattitaitoisesti ohjaaja osaa ryhmää kohdella. Kokonaisuutta ajatellen suuria haasteita voivat aiheuttaa ohjaajan tilanteeseen sopimattomat toimintatavat ja se, ettei ohjaaja ole valmis arvioimaan omaa toimintaansa tai ole avoin oppimaan uutta. Ohjaus on joka tapauksessa aina tehtävä ryhmää palvelevaksi. (Puukari & Korhonen 2013, 26.)

Monikulttuurisen ryhmän kanssa on erityisen tärkeää ottaa jokainen huomioon kokonaisuutena ihmisenä, kulttuuritaustasta riippumatta ja ymmärtää, mitkä kysymykset heille ovat merkityksellisimpiä (Puukari & Korhonen 2012, 13). Puukari ja Korhonen (2013, 14) toteavat konkreettisen toiminnan olevan monille ihmisille hyvä oppimisen kanava. Toiminnan tarkastelussa on hyvä ottaa huomioon kulttuurin vaikutus: minkälaisia suuntaviivoja kulttuuri toiminnalle asettaa. Tämä pätee sekä ohjaajan että osallistujiin. Kun työskennellään ryhmän kanssa on otettava huomioon, miten kulttuuri vaikuttaa yksilöiden toimintaan ja toisaalta, miten oma kulttuuri ja sen sisältämät ajattelu- ja toimintamallit ohjaavat ohjaajan toimintaa. (Puukari & Korhonen 2013, 14.)

5 OSALLISTAVA TUOTESUUNNITTELU

Miksi osallistaminen oli tässä opinnäytetyössä tärkeää? Tiivistän vastauksen Suomen Setelementtien sloganiin: ”Ihmisten keskellä, ihmisten kesken.” Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden osallistuminen prosessiin oli olennaista, koska tuotteesta haluttiin tekijöidensä näköinen. Ryhmän osallistujat pyrittiin sitouttamaan työskentelyyn, jotta he kokisivat olevansa osallisia, pystyisivät vaikuttamaan lopulliseen tuotteeseen ja kaikki pysyisivät tahdissa mukana prosessin edetessä. Sekä toimeksiantaja että minä pidimme hyvinä osallistavan prosessin mahdollisuuksia tuottaa kaunis ja persoonallinen tuote. Tästä syystä ei olisi ollut perusteltua antaa ryhmälle jotakin valmista, muualla suunniteltua. Vankka peruste osallistavalle toimintatavalle on se, että kehittämistoiminta on ennen kaikkea sosiaalinen prosessi, ja kehittämistyön lähtökohtana voidaan pitää sitä, että kaikki, joita kehittäminen tavalla tai toisella koskettaa, osallistuvat toimintaan (Toikko & Rantanen 2009, 58, 89).

5.1 Osallisuus

Osallisuudeksi voidaan kutsua tilaa, jossa yksilö on joko osallistunut tai osallistettu, silloin hän on mukana jossakin (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2014b). Osallistuminen kuntouttavaan työtoimintaan oli edellytys tuotesuunnitteluryhmään osallistumiselle. Yksilöt osallistuivat siis jo toimintaan, ja heitä pyrittiin osallistamaan myös tuotesuunnitteluryhmään. Osallistuminen ei kuitenkaan ollut pakollista.

Osallisuus-sanana määritelmä sanakirjassa kuuluu: ”Johonkin toimintaan osallisena oleminen” (Nurmi 2004, 685). Järvikoski ja Härkäpää (2011, 151) määrittelevät osallisuuden mahdollisuudeksi sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja sosiaaliseen tukeen. Virpi Tökkäri (2010) pohtii osallistumisen merkitystä ja laajuutta artikkelissaan Ihmiseksi osallistumalla. Tökkäri (2010, 30) toteaa osallisuuden olevan merkittävä tekijä ihmisen elämässä heti ihmisen syntymästä alkaen; osallistuminen nimittäin alkaa vastasyntyneen ja hoivaajan kontaktista. Kahden ihminen kohtaaminen on osallistumista, joka laajenee ja laajenee ryhmiä ja rajattomia verkostoja koskavaksi. Monenlainen toiminta, joka tähtää yksilön omiin tai yhteisön yhteisiin tavoitteisiin saa ihmiset osallistumaan ja toimimaan. Keho on edellytyksenä osallistumiselle, kehon avulla pääsemme muiden ihmisten luokse, ryhmään. Osallistuminen voi toisaalta tapahtua myös kasvottomasti, esimerkiksi Internetin keskustelupalstoilla. Toisinaan osallistuminen on suunniteltu, tietoisien valinnan seuraus ja toisinaan taas sattumanvaraista, ennalta suunnittelematonta. Aika näyttää, jättääkö vähäpätöiseltä vaikuttanut, pienen hetken kestänyt osallistuminen jäljen, jonka vaikutukset tunnetaan vielä sukupolvien ja vuosisatojen jälkeenkin, ja unohtuuko merkittävän oloisen, suuren satsauksen myötä syntynyt osallistumisen seuraus seuraavalla viikolla. (Tökkäri 2010, 30–31, 39.)

Tässä työssä pohdin osallistumista ryhmätyöskentelyn kannalta. Opinnäytetyöhöni linkittyy kiinteästi myös osallistavuuden merkitys kehittämistoiminnassa. Kehittämistyössä osallistaminen on hyvin tavallista. Osallistaminen merkitsee tavallaan ulkoapäin vaikuttamista, ohjaamista, opastusta, innostamista tai jopa osallistumiseen ”pakottamista”. Osallistamisen toivotaan johtavan omaehtoiseen osallistumiseen. Kuten keskeisiä käsitteitä esitellessäni totesin, osallistaminen on mahdollisuuksien tarjoamista ja osallistuminen on mahdollisuuksien hyödyntämistä. (Toikko & Rantanen 2009, 90.) Opinnäytetyössäni osallistaminen ja osallistuminen saivat juuri nuo merkitykset. Osallistamisen perustelu löytyy lisäksi siitä, että kun sidosryhmät otetaan mukaan kehittämistoimintaan, päätöksentekoon ja suunnitteluun, varmistetaan heidän etujensa huomioon ottaminen. Oikein tehtävä osallistaminen tarkoittaa paitsi parempiin tuloksiin pääsemistä myös itse osallistumisen tärkeyden huomaamista ja huomion kiinnittämistä siihen, mitä osallistuminen osallistujille antaa. (Toikko & Rantanen 2009, 90–91.)

Toikko ja Rantanen (2009, 95) nimeävät yhdeksi osallistavan kehittämisen muodoksi käyttäjä- ja toimijalähtöisen toiminnan. Tällöin korostetaan suunnitteluprosessin kohdentamista käyttäjien tarpeisiin heidän omilla konteksteissaan. Kehityksen kohteena on tuolloin esimerkiksi palvelun tai tuotteen käytettävyys. (Toikko & Rantanen 2009, 95.) Tämän opinnäyte-

työn osallistava prosessi oli juuri tuollainen: se toteutettiin sekä Hml Settlementtiä varten että kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita varten ja heidän kanssaan. Tavoitteena oli luoda kokonaisuus, joka sisälsi tuotteen suunnittelua ja sen valmistusta yhdessä, heille suunnitellulla tavalla. Prosessin joissakin vaiheissa osallistaminen oli hyvin perusteellista, koska tavoitteena oli, että he oppisivat tuotteen valmistuksen mahdollisimman hyvin ja heillä olisi siihen myös motivaatiota, koska prosessi koettaisiin ”omaksi”.

Edellä viittaamaani Tökkärin artikkelia (2010) seuraavat eri kirjoittajien kommentoivat puheenvuorot kirjan seuraavilla sivuilla. Yksi kommentoijista on Emma Sorjonen (2010, 43), joka palaa osallistumisen ytimeen sanoen: ”ihminen tekee jotain ja tulee osalliseksi yhteisöstään”. Tämän tuotesuunnitteluprosessin ideana oli osallistaa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita, jotta heidän kädenjälkensä näkyisi lopullisessa tuotteessa, he saisivat kokemuksen osallisuudesta, ryhmään kuulumisesta ja vaikutusmahdollisuudesta sekä mahdollisuuden uuden oppimiseen luovan työskentelyn ja käsillä tekemisen keinoin. Ryhmän jäsenet olivat pääsääntöisesti aktiivisia ja tarttuivat toimeen hienosti. Tosin huomasin ryhmän kanssa toimiessani, että osallistumisen voi käsittää aktiivisena tekemisenä, mutta myös läsnäolo ja tekemättä jättäminen on osallistumista. Osallistuminen tuo vastuun toiminnan seurauksista (Sorjonen 2010, 43), mutta mielestäni myös toimimatta jättämistä seuraa vastuu. Ryhmään voi osallistua olemalla aktiivisesti tekemättä, jolloin muille jää enemmän tilaa tehdä. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden aktiivisuuden ja voimavarojen vaihtelu päivien ja tilanteiden välillä oli odotettavissa, koska työkyvyn eri osaluissa, kuten jaksamisessa, voi esiintyä puutteita henkilöillä, jotka on ohjattu kuntouttavaan työtoimintaan (Järvikoski & Härkäpää 2011). Osallistuminen tuo joka tapauksessa kokemuksen ryhmään kuulumisesta; se on toisiin ihmisiin liittymistä ja kiinnittymistä (Sorjonen 2010, 43). Yksinkertaistetusti osallistuminen lisää hyvinvointia, koska se on syrjäytymisen vastakohta; kun mahdollisuudet osallistua ovat hyvät, syrjäytymisen riskit ovat vähäiset (Järvikoski & Härkäpää 2011, 147).

Valmis tuote on monen ihmisen osallistumisen hedelmä. Juuri niiden ihmisten oleminen tiettyssä paikassa tiettyyn aikaan teki printistä tietynlaisen ja tuotteen ominaisuuksista tietynlaiset. Yksittäisten osallistujien näkökulmasta tämä prosessi oli vain yksi osallistuminen kaikkien osallistumisten ketjussa. Tuotteen näkökulmasta juuri yksittäisten osallistujien työpanoksen ansiosta tuotteessa on läsnä jotakin jokaisen ihmisen historiasta. Tuotteesta tuli tismalleen sellainen kun tuli, koska sen tekijät olivat juuri siinä paikassa juuri silloin ja juuri heidän käsiensä työn tulos näkyy tuotteessa konkreettisesti vaikkapa hyvänä piirustus- tai ompelutaitona. Tulvaisuus näyttää kasvaako tämän tuotesuunnitteluprojektin tuloksena syntyneen tuotteen merkitys yhdistyksen näkökulmasta, oliko prosessiin osallistuminen kenties jollekin ryhmän jäsenelle osa jotakin käänteentekevää tai toimiiko tuote kenties sen ostajalle väylänä Settlementin toimintaan osallistumiseen. Tämän prosessin osallistavuuden merkityksiin ja seurauksiin kätkeytyy potentiaalisesti rajattomat mahdollisuudet, tai ne jäivät prosessin aikaisiksi eivätkä johda juuri mihinkään.

5.2 Tuotesuunnittelu

Kaikessa tuotesuunnittelussa on kyse ongelman ratkaisusta (Anttila 1996, 72). Tuotesuunnittelusta puhuttaessa ongelman määrittelyn ja ratkaisun välillä on monta askelta ja näistä askelista on tehty useita erilaisia teoreettisia malleja. Pirkko Anttila pureutuu erityisesti käsityöllisen suunnittelun vaiheisiin kirjassaan *Käsityön ja muotoilun teoreettiset perusteet* (1996). On hyvä huomata, että suunnitteluprosessi on erilainen kun tähdätään käsityönä valmistettavaan tuotteeseen tai teollisesti valmistettavaan tuotteeseen. Käsityöllisen suunnittelun erottaa teollisesta esimerkiksi ”pehmeys”, joka tarkoittaa sitä, että mielikuvan annetaan muuntautua joustavasti prosessin edetessä. (Anttila 1996, 101, 114.) Tässä opinnäytetyössä Anttilan mallia käsityöllisestä suunnittelusta sovelletaan ja verrataan toteutuneeseen osallistavaan tuotesuunnitteluprosessiin. Käsityöllisen suunnittelun teoreettinen malli palvelee tätä opinnäytetyötä siitä yksinkertaisesta syystä, että tuotteen suunnittelu ja valmistus tehtiin käsityönä.

Anttila (1996, 107) toteaa, että käsityöt suunnitellaan ja valmistetaan usein muutaman hengen ryhmässä. Ryhmä voi muodostua vaikkapa opettajasta ja oppilaista, suunnittelijasta ja asiakkaasta tai suunnittelijan, tuotannon ja markkinoinnin yhteistyöstä (Anttila 1996, 142). Ryhmän kanssa voidaan keskustella malleista, materiaaleista, markkinoinnista ja muista ratkaisuisista, mutta käsityöntekijä itse on avainasemassa (Anttila 1998, 107–108). Voidaan siis ajatella, että käsityön suunnittelu on lähes aina jonkinlainen osallistava prosessi: mielipiteen antaja on osallistuja. Käsityön tekijän tehtäviä Anttila (1996, 108) kuvailee seuraavalla tavalla. Hänen tehtävänsä on hallita prosessin ideointi- ja tuotantovaihe sekä arviointi. Lisäksi hän hankkii tarpeellisen taito- ja tietopääoman sekä hallinnoi resursseja. Käsityöllisessä suunnittelussa tyypillistä on se, että tekijällä itsellään ei aina edes ole tarkkaa visiota siitä, millainen lopputuloksen pitää olla. (Anttila 1009, 108.) Kuvaus sopii todella hyvin omaan rooliini osallistavan prosessin ohjaajana ja koordinoijana. Prosessin ideointi- ja tuotantovaihe oli nimenomaan hallintaa ja painopiste oli osallistavassa ohjauksessa. Hankin materiaalit ja kehitin omia taitojani ja tietojani. Lopullisesta tuotteesta ei ollut selkeää ajatusta, edes hahmotelmaa prosessin alussa.

Käsityöllinen suunnitteluprosessi alkaa tiedon hankkimisella. Hankittava tieto voi olla faktatietoa, taito-tietoa tai kokemustietoa. (Anttila 1996, 111.) Käsityöllisen suunnittelun lähtökohtana on tekijän omien ajatusten ja ideoiden eli sisäisen tiedon ja muilta suunnitteluun osallistuvilta henkilöiltä tulevan ”ulkoisen” tiedon sekoittuminen. Matkan varrella tiedonvaihtoa jatketaan, ja ratkaisuisista neuvotellaan ja keskustellaan yhdessä osallistujien kanssa. (Anttila 1996, 142.)

Tiedon hankkimisen avulla alkumielikuva tarkentuu. Alkumielikuva on jonkinlainen visio tai tunne lopullisesta tuotteesta tai prosessiin liittyvistä toimenpiteistä (Anttila 1009, 122). Tässä opinnäytetyössä idea koko tuotesuunnitteluprosessista syntyi keväällä 2014, samalla syntyi jonkinlainen hatara alkumielikuva. Kun opinnäytetyön toiminnallinen osuus alkoi tammikuussa 2015, aloitettiin varsinainen tiedonhankkiminen. Olennaista oli tietää toimeksiantajan toiveet valmiin tuotteen suhteen. Oli otettava selvää myös tarpeesta, eli mihin tarkoitukseen Hml Settlementti yhdistyksenä tuo-

tetta käyttäisi. Selvisi, että yhdistys käyttäisi tuotetta muun muassa myyntiartikkelina ja lahjana, joten tuotteen tulisi sopia monenlaisille käyttäjille. Ensisijaisen tärkeän lähtökohdan prosessille asetti se, että tuotetta valmistaisivat käsityönä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat, joista monella on hyvää käsityöosaamista, mutta ei ammattimaisella tasolla. Näin ollen tuotteen valmistukseen sopiva vaikeustaso oli otettava huomioon. Yksi tärkeä seikka oli myös tuotteen valmistukseen käytettävissä olevien tilojen sekä käytettävissä olevan pienen budjetin mahdollisuudet ja rajoitukset. Näihin ja muihin tuotteelle asetettuihin vaatimuksiin palataan luvussa 7.5. Kassin suunnittelu.

Anttila (1996, 146) toteaa, että yleensä tiedon hankinnan jälkeen suuntaaviivat suunnitteluprosessille ovat selvinneet ja jonkinlainen ratkaisu alkaa hahmottua. Myös prosessin toteuttamiseksi tehtävistä toimenpiteistä on alustava käsitys. Seuraavaksi näitä hahmotelmia on syytä tarkentaa ja tehdä toimintasuunnitelma. Toimintasuunnitelman tekemistä voidaan kutsua myös synteeksi. Synteesi tarkoittaa olennaisten yksityiskohtien yhdistelyä, jonka seurauksena jonkinlainen ratkaisu voi jo alkaa hahmottua. (Anttila 1996, 72, 111, 146.) Tämä Anttilan kuvaama vaihe, jossa tehdään toimintasuunnitelman ja pohditaan toimenpiteitä, on yhteneväinen toteutuneen prosessin kanssa. Käytännössä tämän opinnäytetyön toiminnallisen prosessin toimintasuunnitelma sisälsi seuraavia asioita. Tuotesuunnittelu tehtäisiin osallistavasti, yhdessä ryhmän kanssa. Valmistuksen olisi oltava yksinkertaista ja onnistuttava ei-ammattimaisissa tiloissa. Prosessiin tarvittavat materiaalit olisi saatava mahdollisimman edullisesti, tai mieluummin ilmaiseksi. Tuote olisi suunniteltava, kaavoitettava ja valmistettava niin, että lopputulos olisi erottuva, laadukas ja kaunis, sarjatuotteena tasalaatuinen ja monelle eri käyttäjälle sopiva. Kaikki nämä ehdot asettivat omat rajoituksensa, mutta luovuutta käyttämällä tiukahkoissakin raameissa on mahdollista toteuttaa monia asioita. Selkeä ja rajattu tehtävä voi tuottaa jopa hedelmällisemmän prosessin ja oivaltavamman tuotteen kuin täysin vapaat kädet toteutuksessa.

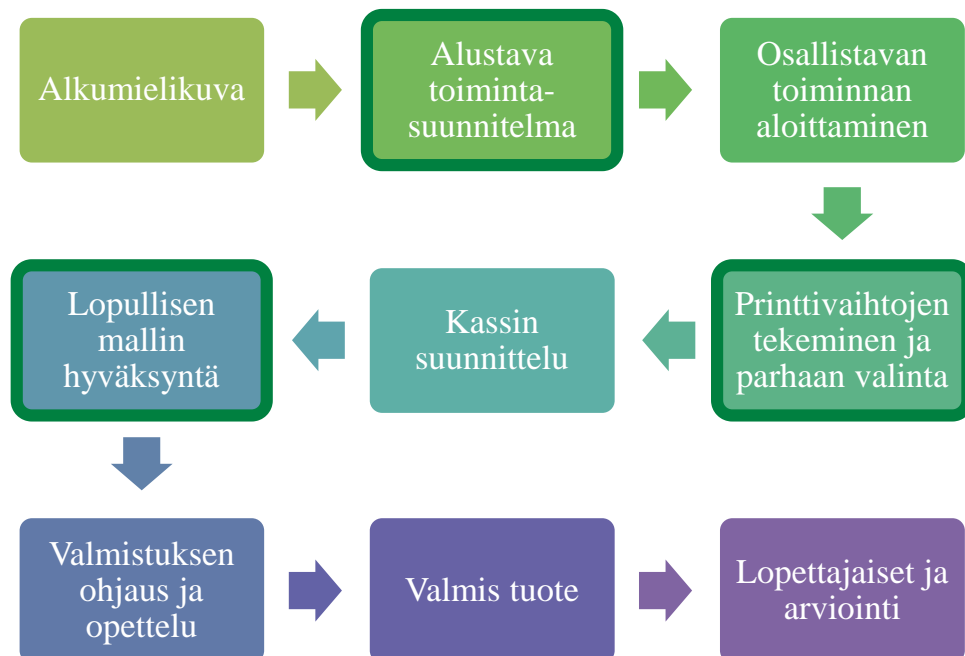
Anttilan (1996, 111) kuvaamassa käsityöllisen suunnittelun ja valmistuksen kuviossa sisäinen ja ulkoinen palaute kiertävät prosessin ympärillä jatkuvaa kehää. Myös prosessin seuranta sekä tuotteen arviointi ja testaus ovat jatkuvasti toistuvia vaiheita. Useiden testaus- ja parannuskierrosten jälkeen prosessin ytimessä kulkeva alkumielikuva tarkentuu tarkentumistaan kunnes se kirkastuu täsmälliseksi ja tuote on valmis. Mikäli lopputulos ei ole hyvä, joutuu tekijä lähtemään sisäisen ja ulkoisen palautteen polkuja pitkin takaisin lähtöruutuun. Palautteen hankkimisen ja saamisen tärkeys on viesti siitä, että käsityöllinen prosessi on osallistava, tekijän lisäksi prosessiin osallistuu aina joku, vaikkapa palautteen antaja.

Omien arvojen ja asenteiden ohella myös ympäristön arvot ja asenteet vaikuttavat prosessiin (Anttila 1996, 111). Ehkäpä voidaan ajatella, että tuotteen suunnitteluun vaikuttaa muiden ihmisten osallistuminen kulttuurissa vallitsevien arvojen pohjalta, vaikka käsityöntekijä työskentelisi yksin ja valmistaisi uniikkeja taidekäsitöitä ilman tarvetta pyytää palautetta muilta. Mutta, kuten todettu, yleensä käsityöllistä suunnittelua ja valmistusta tehdään yhteistyönä. Ratkaisuista neuvotellaan yhdessä, ja viimeiset ratkaisut

tekee ja prosessia hallinnoi avainhenkilö. Näin ollen totean, että Anttilan luoma käsitteellinen suunnittelun ja valmistuksen malli on erittäin hyvin sovellettavissa osallistavaan suunnitteluun, koska sen perusominaisuuksiin kuuluu ryhmässä työskentely.

5.3 Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden toteutus

Prosessi alkoi siten, että toimeksiantaja tarjosi minulle tavoitteen. Tartuin siihen ja kypsytelin ideaa. Tiedonhankkimisen jälkeen aloin työskennellä ryhmän kanssa. Ryhmä tuotti runsaasti materiaalia printin työstämistä varten. Suunnittelin printtivaihtoehtoja, joista pyysin palautetta ryhmältä ja toimeksiantajalta. Tämän jälkeen suunnittelin tuotteen, kassin, jota paranneltiin yhdessä muutamaa yksityiskohtaa hiomalla. Tuote sai hyväksynnän sekä ryhmältä että toimeksiantajalta, joten valmistus voitiin aloittaa. Valmistuksen ohjaamisessa keskeistä oli välittää valmistukseen liittyvä tietämys ryhmälle ja ohjaajille, jotta tuotteen valmistusta voitaisiin jatkaa tulevaisuudessa. Lopuksi oli arvioinnin aika, pyysin palautetta ryhmältä ja toimeksiantajalta ja arvioin tuotetta ja prosessia myös itse. Pidimme yhteiset lopettajaiset, jossa pääsin esittämään kiitokseni ryhmälle ja toimeksiantajalle. Tässä prosessissa tiivis yhteistyö oli tekemisen perusta ja ryhmän vaikutus lopputuloksen syntyyn erittäin suuri. Kuviossa 3 esitellään prosessi karkeasti jaettuna vaiheisiin Anttilan (1996, 111) mallia soveltaen.

Kuvio 3. Toteutuneen tuotesuunnittelu- ja valmistusprosessin vaiheet karkeisiin osiin jaettuina. Isojen ratkaisujen kohdat on korostettu ääriiviivalla.

Opinnäytetyöhöni liittyville ohjaustilanteille ei vakiintunut omaa erityistä nimeä, joten tässä opinnäytetyöraportissa kutsun perjantaisia työskentelyhetkiä tuokioiksi. Työskentelykerrasta riippuen tuokioiden kesto vaihteli puolestatoista tunnista noin neljään tuntiin, joka on kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden työpäivän pituus.

Kun mietittiin tuotteen materiaalia ja valmistustekniikkaa, toteutettavaksi valikoitui painettu tekstiilituote. Ensinnäkin siksi, koska tekstiilin mahdollisuudet materiaalina ovat monet, siitä saa monenlaisia käyttötavaroita ja sen työstäminen on suhteellisen helppoa. Tasalaatuista kangasmateriaalia, esimerkiksi valkoisia lakanoita, on usein mahdollista saada lahjoituksena. Toisekseen, Setlementissä oli jo olemassa ompelukone ja silitysrauta sekä riittävästi ompelutarvikkeita, kuten nuppineuloja, kangassakset ja mittanauha. Kolmanneksi omat tekstiilityön taitoni ovat hyvät ja kiinnostusta on vielä enemmän. Tekniikan osaaminen prosessin ohjaajana oli tietysti vahvuus.

Kun suuntaviivat toiminnalle oli asetettu ja päätös kangastuotteesta tehty, itse tuotesuunnitteluprosessin käytännön osuudessa oli kolme osaa: printin suunnittelu, tuotteen suunnittelu ja tuotteen valmistus. Prosessin aikana osallisuuden aste vaihteli. Vastaava ohjaaja Hoppula totesi (haastattelu 23.3.2015), että ohjaajan tehtävänä on suunnitella ohjauksen sisällöt niin, että ne on mahdollista toteuttaa ryhmän kanssa. Tämä tarkoittaa sisältöjen suunnittelua realistisesti sillä tavalla, että osallistujien taidot ja voimavarat ovat oikeassa suhteessa tekemisen vaikeustasoon ja käytettävissä olevan ajan määrään, ja tekeminen on lisäksi osallistujille hyödyllistä ja mielekästä. Ajan rajallisuuden ja prosessin aikana sisältöjen vaikeusasteen vaihtelun takia osallistavuutta ei toteutettu jokaisessa vaiheessa sataprosenttisesti. Kuvio 4 havainnollistaa ryhmän osallistumisen asteen prosessin eri vaiheissa; mitä tummempi väri, sitä enemmän ryhmä osallistui.

Kuvio 4. Käytännön toteutuksen vaiheet ryhmän kanssa. Värin tummuus väri kertoo ryhmän osallistumisen asteen.

Kuten mainitsin, kokoonnuimme ryhmän kanssa yhteensä 21 kertaa kevään aikana. Prosessi aloitettiin johdannolla aiheeseen. Tämän aloituskeran tarkoituksena oli kertoa pääasiat opinnäytetyöstä, tuotesuunnitteluprosessin kulku ja tavoite sekä pyrkiä motivoimaan osallistujat. Seuraavien kuuden tuokion aikana tuotettiin materiaalia printtiä varten.

Kuudesta tuokiosta kolmen aiheena oli kuvallinen ilmaisu, piirtäminen ja maalaaminen. Näitä tuokioita seurasi keskustelukerta. Keskustelun teemoina olivat kauneus ja onnellisuus, tavoite oli johdatella osallistujat valokuvauksen maailmaan herättelemällä ajatuksia ympärillä olevasta kauneudesta. Keskustelun avainsanat kirjattiin ylös, nekin olivat printtimateriaalia. Valokuvaamaan lähdettiin kaksi kertaa, tavoitteena oli tuottaa printtimateriaalia ympäristön kauneutta havainnoiden ja sitä valokuvat.

Useimpien tuokioiden alussa työskentelyyn virittäytyttiin käymällä kuulumiskierros ja luomalla ryhmähenkeä esimerkiksi alkuleikeillä. Sekä kuvallisten tuokioiden että valokuvauksen yhteydessä loppuyhteenvedot, joissa kaikki työt katsottiin läpi ja niistä keskusteltiin, olivat erittäin tärkeitä. Ne nostivat jokaisen kädenjäljen esille, loivat arvon jokaisen osallistumiselle ja merkityksen yksittäisille tuokioille.

Osallistujien tuottama kuvallinen materiaali sekä keskustelukerran sanat toimivat printin suunnittelun lähtökohtana. Kokosin materiaalista useita eri vaihtoehtoja, joita ryhmä sai äänestää. Lopullisessa päätöksessä printin valinnasta toimeksiantajan sananvalta oli suuri, koska sillä oli kokemus aikaisemmin tehdyistä tuotteista ja siitä, mikä on mennyt kaupaksi. Siksi toimeksiantajalla oli myös näkemys siitä, mikä voisi mennä kaupaksi tulevaisuudessa. Päätös printistä tehtiin täydessä yhteisymmärryksessä ja se mukaili äänestystulosta.

Seuraavaksi siirryttiin tuotteen suunnitteluun. Alussa ajatuksena oli tutkia eri kulttuurien kangastuotteita, joita Suomessa ei ole ja sillä tavoin suunnitella tuotteesta yhdessä uudenlainen ja monikulttuurisuutta edustava. Tästä ajatuksesta luovuttiin, koska katsottiin, että ryhmän ei tarvitse osallistua itse tuotteen suunnitteluun. Osallistuminen tässä vaiheessa ei ollut tarkoituksenmukaista, koska ryhmän jäsenillä ei ollut riittävää asiantuntemusta tuotteensuunnittelusta (M. Hoppula, haastattelu 23.3.2015). Innostavalla ja asiantuntevalla ohjauksella on kuitenkin mahdollista päästä kuinka hyvään lopputulokseen tahansa, vaikka osallistujilla ei olisi aikaisemmin hankittua kokemusta tai taitoa tuotesuunnittelusta. Mikäli tuotetta olisi alettu suunnitella ryhmän kanssa, aikaa olisi vaadittu huomattavasti enemmän, jotta tuotteen suunnittelun periaatteisiin olisi päästy syventymään, alkuideoista olisi tehty prototyyppejä ja niistä kehitetty edelleen kriteerit täyttävä tuote.

Kun printti oli valittu, tuote suunniteltu ja tarvittavat välineet sekä materiaalit hankittu, siirryttiin tuotteen valmistukseen. Tuotteen valmistuksessa oli kaksi erillistä osaa: kankaanpainaminen ja ompelu. Lisäksi viimeistelyyn kuului hintalapun valmistaminen ja kiinnittäminen. Prosessin lopettajaisissa kerrattiin toiminnan kulku ja kerättiin palautetta.

6 TIEDONHANKINTA ERI TUTKIMUSMENETELMILLÄ

Vilka ja Airaksinen (2003, 56) kehottavat toiminnallisen opinnäytetyön tekijää harkitsemaan tarkoin selvitysten tekemistä tutkimusmenetelmiä käyttämällä, jotta työmäärä ei paisuisi liian suureksi. Toisinaan selvitysten tekeminen on kuitenkin paikallaan. Opinnäytetyön tekijän on tärkeää ymmärtää millainen tieto on tarpeellista opinnäytetyön onnistumiseksi, mistä

tai keneltä sellaista tietoa saadaan ja millä tavalla. (Vilka & Airaksinen 2003, 57.)

Tässä opinnäytetyössä päädyin käyttämään prosessin seuranta, osallistuvaa havainnointia, sovellettua teemahaastattelua sekä palautteenkeruuta tiedonhankinnan tapoina. Tiedonhankinta oli hyvin käytännönläheistä, ja käytin edellä mainittuja tutkimusmenetelmiä sovellettuina toiminnallisen opinnäytetyön luonteeseen. Tavoittelin tiedonhankinnalla prosessin suuntaamista oikein, oman työskentelyni kehittämistä ohjaajana sekä lopussa osallistujien kokemuksen ymmärtämistä ja kokonaisuuden arviointia.

6.1 Keskustelut vastaavan ohjaajan kanssa

Opinnäytetyön asiakas ja toimeksiantaja oli Hml Settlementti. Tiedonlähteenä kaikkiin käytännön kysymyksiin oli yhteyshenkilöni, kuntouttavan työtoiminnan vastaava ohjaaja. Heti alusta alkaen oli olennaista ymmärtää Hml Settlementin toiveet ja tarpeet. Tuotteen näkökulmasta selvitin muun muassa tuotteelta odotetut ominaisuudet, minkälaisia tuotteita ennen oli valmistettu, kuka ja miten ne on suunniteltu ja onko tuotteet valmistanut yksi henkilö vai ryhmä. Aluksi keskeistä oli selvittää myös taloudelliset resurssit, koska ne asettaisivat aikaresurssien ohella tuotesuunnitteluprosessin reunaehdot. Mainittakoon, että alkukartoituksessa ei ollut tarpeen selvittää käytössä olevia tiloja, koska työskentelytilat olivat jo itselläni tiedossa syventävän harjoittelun ansiosta. Tarkennusta toiveisiin, palautetta prosessin kulusta sekä keskustelua esimerkiksi aikataulusta käytiin viikoittain.

Keskusteluja ohjasivat vapaasti muotoilemani kysymykset. Keskustelujamme voitaneen kutsua sovelletuksi teemahaastatteluksi, koska teemahaastattelun tunnusmerkeistä osa täyttyi, osa ei. Keskustelut toistuvat säännöllisesti joka viikko, joten tiedonhankintaa voidaan pitää jatkuvana ja järjestelmällisenä. Haastattelussa olennaista on se, että haastateltavan oma mielipide ja kokemukset tulevat kuulluksi (Eskola & Vastamäki 2007, 27). Vastaava ohjaaja Hoppulalta saatu tieto oli korvaamattoman tärkeää prosessin suuntaamisen kannalta. Vilka ja Airaksinen (2003, 63) toteavatkin, että toiminnallisen opinnäytetyön tekemistä palvelee laadullinen tutkimusmenetelmä, kuten teemahaastattelu, silloin kun halutaan toteuttaa tilaajan näkemyksiin toteutuva idea, ja juuri tästä tässä opinnäytetyössä oli kyse. Keskusteluissamme ei ollut kyse ”henkilökohtaisesta tiedonannosta”, joka on luonteeltaan juttelunomaista, koska keskustelutilanteisiin paneuduttiin ja niiden tärkeys ymmärrettiin. Teemahaastattelun piirteet täyttyvät myös siksi, koska teemahaastattelussa aihepiirit on etukäteen määriteltä, mutta kysymykset eivät ole tarkassa muodossa tai järjestyksessä (Eskola & Vastamäki 2007, 27).

Teemahaastattelu toteutui kuitenkin sovellettuna versiona, koska aivan kaikilta osin tunnusmerkit eivät täytyneet. Haastattelu vie normaalisti paljon aikaa (Hirsjärvi ym. 2007, 201), sen sijaan vastaavan ohjaajan ja minun väliset keskustelut kestivät lyhimmillään muutaman minuutin, eikä täsmällisiä keskusteluajoja ollut aina sovittu etukäteen. Joskus keskustelut toteutuivat täysin spontaaneina. Kun puhutaan haastattelusta tutkimus-

menetelmänä, kokonaisuuteen kuuluu olennaisesti aineiston analysointi (Eskola & Vastamäki 2007, 41). Minun ei ollut tarpeen analysoida haastatteluvastauksia, vaan siirsin tiedon suoraan käytäntöön ja otin sen huomioon toiminnassani ja prosessin jatkoa suunnitellessani. Kun kyseessä on toiminnallinen opinnäytetyö, tällaista työskentelytapaa, jossa haastatteluaineiston täsmällinen ja järjestelmällinen litterointi toteutetaan kevyemmin ja painopiste on sisällön tuottamisella analysoinnin sijaan, ehdottavat myös Vilka ja Airaksinen (2003, 63–64). Kirjasin keskustelujemme pääasiat muistikirjaani ja opinnäytetyöpäiväkirjaani.

6.2 Osallistuva havainnointi

Havainnoimalla saatava tieto on välitöntä, suoraa ja todenmukaista. Havainnointi luetaan laadullisen tutkimuksen menetelmäksi ja havainnoimalla saadaan monipuolista tietoa suoraan luonnollisista ympäristöistä. Erityisen hyvin havainnointi sopii tilanteisiin, jotka ovat nopeasti muuttuvia ja muutokset ennalta arvaamattomia. (Hirsjärvi ym. 2007, 208.) Tavallisesti havainnoimalla pystytään myös syventämään toisella menetelmällä, vaikkapa haastattelussa saatua tietoa: havainnoitaessa nähdään toteutuvatko ihmisten ilmaisemat asiat käytännössä. (Grönfors 2007, 154–155.) Havainnoinnin haittoiksi Hirsjärvi ym. (2007, 208–209) nimeävät ajanvievyyden, luottamisen muistinvaraiseen tietoon sekä riskin siitä, että tutkijan läsnäolo tekee tilanteesta epäaidon ja tutkijan pyrkimys objektiivisyyteen saattaa kärsiä jos hän sitoutuu ryhmään emotionaalisesti. Havainnoinnin voi toteuttaa erilaisista lähtökohdista käsin, joko systemaattisesti ja ryhmän ulkopuolelta tarkkaillen tai vapaasti ja toimintaan osallistuen, tosin jokainen tutkija voi myös luoda sellaisen välimuodon, joka parhaiten palvelee tutkimusta (Hirsjärvi ym. 2007, 209–210).

Tätä opinnäytetyötä palveli osallistuva havainnointi, koska halusin saada välitöntä tietoa ryhmän toiminnasta aidoissa tilanteissa. Käsityksen muodostaminen esimerkiksi vallinneesta ilmapiiristä olisi ollut hyvin vaikeaa ilman tilanteen havainnointia. Käytännössä havainnoin ryhmän toimintaa samanaikaisesti kun ohjasin. Näin ollen minulla oli tilanteessa kaksoisrooli: ohjaajan rooli ja havainnoivan tutkijan rooli. Kaksoisroolin olemassaolo onkin tyypillistä silloin kun tutkimusaineistoa kerätään havainnoimalla (Grönfors 2007, 151). Tässä on sekä hyvä että huono puolensa: ryhmä ei vierastanut minua, koska olin vanha tuttu ja lisäksi toimin ohjaajan roolissa, enkä ollut tilanteessa ”ylimääräinen”. Huonona puolena epäilen tarkkaavaisuuteni kohdistuneen aika ajoin liikaa ohjaamiseen puhtaasti havainnoinnin sijasta. Lisäksi pystyin kirjaamaan havaintoni ylös vasta tuokioiden jälkeen, mutta teinkin sen joka kerran jälkeen saman tien ja varasin siihen riittävästi aikaa. Tällainen toimintatapa on tavallinen. Grönfors (2007, 161) toteaa, että osallistuva havainnoija tekee monesti muistiinpanonsa vasta tilanteen jälkeen, jottei se olisi häiriöksi tilanteessa. Usein kirjoitin havaintoni puhtaaksi myöhemmin samana päivänä sähköiseen päiväkirjaani ja samalla jatkoin havaintojeni pohtimista. Aikomukseni ei ollut toteuttaa havainnointia kovin syväluotaavasti, halusin saada pikemminkin yleistä havainnointitietoa yhteisten tuokioiden sujuvuudesta. Grönfors (2007, 160) suosittelee suojelemaan tutkittavien anonymiteettiä olemalla

paljastamatta heidän henkilöllisyyttään. Noudatan Grönforsin ohjetta tätä raporttia kirjoittaessani.

Halusin havainnoida yhtäältä osallistujien innostumista, toisaalta sitä, miten onnistun ohjaamaan monikulttuurista ryhmää ja tutustuttamaan osallistujat työskentelytapoihin ja tekniikoihin, jotka olivat osalle heistä uusia. Tarkoitukseni oli saada tietoa ennen kaikkea siitä, miten ryhmän työskentely sujuu suhteessa omaan toimintaani ohjaajana. Tämän tiedon avulla pystyin prosessin aikana suunnittelemaan seuraavia ryhmätuokioita entistä enemmän asiakaslähtöisesti ja ryhmän huomioon ottaen.

Oli myös mielenkiintoista havainnoida ilmapiiriä, ryhmädynamiikkaa ja sen vaikutusta ryhmän toimintaan. Havaintojen perusteella pystyin pohtimaan kuinka esimerkiksi erilaiset tavat aloittaa toimintatuokio vaikuttivat ilmapiiriin ja kuinka ilmapiiri vaikutti työskentelyn sujumuuteen. Toimintakertoja kertyi yhteensä 21, joten oli välttämätöntä tietää erilaisten ohjaukseen liittyvien asioiden vaikutus ryhmään. Tutkimuksellisenä tarkoituksena ei ollut kiinnittää erityistä huomiota esimerkiksi yksilöiden edistymiseen tai voimaantumiseen, mutta pystyin panemaan merkille tavallisuudesta poikkeavat asiat, positiiviset ja negatiiviset, koska ryhmä oli minulle entuudestaan tuttu. On myös huomattava, että mielestäni esimerkiksi motivoituneisuudesta, kokemisesta tai voimaantumisesta on vaikea tehdä päteviä tulkintoja havaintojen perusteella varsinkaan lyhyellä aikavälillä, koska havainnointitieto kumpuaa ulkoisista merkeistä. Motivaatiossa, henkilökohtaisessa kokemuksessa ja voimaantumisessa kyse on pitkälti yksilön sisäisistä tunteista ja asenteista, joita ei voi nähdä päällepäin.

Voidaan ajatella, että myös tilanteisiin osallistunut vastaava ohjaaja täytti osittain osallistuvan havainnoijan tunnusmerkit ryhmätilanteissa. Emme olleet sopineet hänen roolistaan osallistujan lisäksi havainnoijana, mutta yhteisissä tuokioissa hän teki paljon havaintoja, ennen kaikkea minun toiminnastani ohjaajana, mutta myös ryhmästä. Hänen ensisijainen tarkoituksensa havainnoinnin kannalta oli antaa minulle palautetta ja oppia ryhmästä lisää erilaisissa tilanteissa. Hänen ei siis ollut tarkoitus selvittää havainnoimisen avulla mitään erityistä, saati puhtaaksikirjoittaa tai analysoida havaintojansa. Keskusteleminen ja havaintojemme purkaminen vastaavan ohjaajan kanssa täydensi suuresti omaa työskentelyäni ja erityisesti toimintani refleктоimista. Kuten yleensäkin havainnointitilanteissa, myös tässä tapauksessa useamman havainnoijan havainnot täydensivät toisiaan (Grönfors 2007, 152). Oli mukavaa huomata, että olimme tehneet samansuuntaisia havaintoja ja toisaalta saada kuulla monia havaintoja, jotka olivat ehkä itseltä jääneet huomaamatta tai kirjaamatta. Osallistuvassa havainnoinnissa keskeistä on pitää omat tulkinnat erillään havainnoista (Hirsjärvi ym. 2007, 212), vastaavan ohjaajan kanssa keskustelimme myös erilaisista vaihtoehdoista tulkita tapahtunutta.

6.3 Seuranta

Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa toteutuksen seuranta on edellytys prosessin suuntaamiselle ja arvioinnille. Tyypillisesti seurantaan kuuluu esimerkiksi työajanseuranta ja taloudellinen seuranta. Seuranta perus-

tuu dokumentointiin, joka on yksi käytännön kehittämistyön välineistä. Yleensä dokumentointi koostuu esimerkiksi muistioista, kalenterimerkinnoistä, viikkosuunnitelmista ja työntekijöiden henkilökohtaisista päiväkirjoista. Viimeksi mainittu edustaa epävirallista seurantaa. (Toikko & Rantanen 2009, 80.) Seurannan tapoja oli tässä opinnäytetyössä neljä: valokuvaamalla dokumentoiminen, muistikirjan käyttäminen, sähköinen päiväkirja ja ajankäytönseuranta. Kaikki seurannan tavat palvelivat omaa tarkoitustaan ja olivat korvaamattomia. Seurannan avulla saatu tieto oli hyvin käytännönläheistä ja hyödyksi raportoinnissa, arvioinnissa, hallinnoimisessa ja se toimi tukevana elementtinä muille käyttämilleni tiedonhankintamenetelmille.

Valokuvaamalla pystyin havainnollistamaan luovan työskentelyn tuloksia ja prosessin vaiheita visuaalisesti. Kuvat sisältävät visuaalista tietoa aidoista hetkistä. Siksi miellän valokuvat ensisijaisen tärkeäksi välineeksi prosessin sisällöstä kerrottaessa tässä opinnäytetyöraportissa. Hyvän käytännön mukaisesti pyysin ryhmän jäseniltä kirjalliset kuvausluvut 16.1.2015 (liite 1). Kuviin palaaminen tuki myös omaa työskentelyäni ja prosessin pohdintaa opinnäytetyön tekemisen aikana.

Ryhmätuokioiden aikana mukanani kulkenut muistikirja oli korvaamaton apuväline vastaavan ohjaajan kommenttien, havaintojen, muistettavien asioiden ja tiivistettyjen ohjaussuunnitelmien kirjaamista varten. Muistikirja toimi välttämättömänä luonnoslehtiönä silloin kun mieleeni pulpahteli printti- ja tuoteideoita. Asioiden kirjaaminen muistikirjaan ensisijaisesti tuki muita tiedonhankinnan tapoja.

Vilka ja Airaksinen (2003, 19) kehottavat toiminnallisen opinnäytetyön tekijää pitämään päiväkirjaa itse parhaaksi katsomallaan tavalla, minulle paras tapa oli sähköinen päiväkirjan. Päiväkirjaa pitämällä ja sitä myöhemmin analysoimalla tehdyt valinnat, ratkaisut, päättely sekä työskentelyn järjestelmällisyys tulevat ilmi, koska koko prosessi oli dokumentoitu. Tunnollisesti pidetty päiväkirja tukee kerätyn aineiston luotettavuutta, koska mikään ei pääse unohtumaan. (Vilka & Airaksinen 2003, 19–20.) Mielestäni opinnäytetyöpäiväkirja palvelee sekä opinnäytetyötä, josta tulee refleктоiva ja kokonainen että tekijää, joka ei pääse liiaksi irrottautumaan siitä, mistä prosessi alkoi. Näin tekijä ymmärtää oman matkansa ja antaa sille arvon. Vilka ja Airaksinen (2003, 20) suosittelevat kirjoittamaan päiväkirjaan kaiken opinnäytetyöhön liittyvän ideoinnin, pohdinnan, muutokset sekä kirjallisuusvinkit. Kirjoitin päiväkirjaan muun muassa prosessin edistymisestä, omista tuntemuksistani ja oppimistani asioista. Päiväkirjan sisältämä tieto oli hyödyksi erityisesti oman prosessini pohdinnassa.

Pidin tarkkaa ajankäytönseurantaa Excel-taulukon avulla, johon kirjasin työtuntien lisäksi lyhyesti päivän aikana tekemäni asiat, jotta voisin nopeasti tarkistaa milloin mitäkin on tapahtunut. Tuntikirjanpito oli olennainen hallinnollinen työkalu, jonka avulla pystyin hahmottamaan tehdyn työn määrän suhteutettuna ajankulkuun. Tuntikirjanpidon avulla ymmärsin kuinka tavoitteet ovat toteutumassa suhteessa jäljellä oleviin resursseihin.

6.4 Palautteen keruu

Keräämällä palautetta sain selville millä tavalla lopputulos vastasi tavoitetta, miten oli onnistuttu, ja millainen prosessi oli ollut osallistujien ja toimeksiantajan mielestä. Loppuarvioinnissa vastaavan ohjaajan kommentit ja mielipiteet olivat tärkeitä. Keräsin palautetta yksittäisistä tuokioista myös matkan varrella, enimmäkseen ohjaajilta mutta muutaman kerran myös ryhmän jäseniltä. Palautteen hyödyllisyys piilee siinä, että se tuo esille toisten ihmisten henkilökohtaisen kokemuksen, uusia näkökulmia ja uutta tietoa, josta ei oltu tietoisia. Palaute on tärkeää ymmärtää oikein, jotta siitä voi tehdä oikeat johtopäätökset. (Rasila & Pitkonen 2009, 35–39.) Tästä syystä ryhmälle, jossa on myös maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, oli syytä tehdä yksiselitteinen ja selkeä palautelomake. Vastaavalta ohjaajalta pyysin kirjallisen palautteen. Saadusta palautteesta kerrotaan lisää luvussa 9 Prosessin tulokset ja arviointi.

7 TUOTESUUNNITTELUPROSESSIN KULKU

Tuotesuunnittelu koostui kahdesta osasta: printin suunnittelusta ja tuotteen suunnittelusta. Tämä luku kuvailee toteutuneen prosessin vaiheita. Printin suunnittelussa ryhmän osallistumisella oli suuri merkitys, koska osallistujien kädenjälki haluttiin näkyviin. Materiaalia printtiä varten kerättiin kolmella eri tavalla: maalaamalla ja piirtämällä, keskustelemalla sekä valokuvaamalla. Ajatuksena ennen prosessin käynnistämistä oli, että valmiissa printissä näkyviä aineksia voisivat olla monikulttuurisuus, Hämeenlinna ja ryhmäläisten omat kulttuuriset taustat toisiinsa yhdistettynä. Printti saattaisi sisältää myös tekstiä eri kielillä. Printin jälkeen oli tuotteen suunnittelun vuoro, joka esitellään tämän luvun viimeisessä alaluvussa.

7.1 Kuvallinen ilmaisu

Materiaalin tuottaminen printtiä varten aloitettiin piirtämällä ja maalaamalla 23.1.15. Olin suunnitellut pitäväni ryhmälle lyhyen johdannon opinäytetyöstäni kertomalla mistä siinä on kyse ja mitä se ryhmän kannalta merkitsee ja heti sen jälkeen ohjaavani piirtämis- ja maalaustuokion. Onneksi aikataulut muuttuivat ja pidimmekin piirtämis- ja maalaustuokion vasta viikon kuluttua. Uskon, että näin printin ja lopputulokseen kohdistettujen vaatimuksien aktiivinen ajatteleminen ei tuonut turhia paineita tekemiseen. Tuokioon kuului rentoja harjoituksia. Seuraava maalaustuokio pidettiin 30.1.15, joka meni niin hyvin, että päätimme vastaava ohjaajan kanssa, että vielä yksi tuokio pidetään. Kolmas ja viimeinen tuokio kuvallista ilmaisua oli 6.2.15. Ryhmä silminnähden rentoutui maalauskerrojen edessä, kehitys ja muutos oli huomattava vaikka kertoja oli vain kolme.

Työskentelyn pitkäjännitteisyys ja keskittyminen kasvoivat kerta kerran jälkeen. Heittäytyminen piirtämis- ja maalaustyöskentelyyn oli ihailtavaa, varsinkin kun osallistujissa ei ole taiteen ammattilaisia eikä juuri harrastajiakaan. Osalle heistä kuvallinen ilmaisu tuskin oli edes kaikista luontaisista ilmaisukeinoista, eikä kaikilla maahanmuuttajataustaisilla ryhmäläisillä ole

välttämättä kokemusta kuvallisesta työskentelystä vaikkapa koulun kuvataiteen tunneilta. Kuvassa 1 näkyy parityöskentely maalaustuokion aikana.

Kuva 1. Työskentelyä kolmannella maalauskerralla.

Oli hienoa huomata, kuinka joka kerran yhteisessä loppuyhteenvedossa valmiit työt herättivät ajatuksia ja mielikuvia yli kulttuuri- ja kielirajojen. Osallistujat arvostivat automaattisesti toistensa töitä. Aivan erityistä luovuutta oli mielestäni havaittavissa toisen maalauskerran töissä, joissa osallistujat kiersivät maalaustelineeltä toiselle jatkaen toistensa töitä, jokaisesta maalauksesta tuli täysin erilainen, mutta niitä yhdisti selvästi jokin. Anttilan (1996, 70) mukaan silloin ollaan luovuuden kanssa tekemisissä kun jotakin epämääräistä aletaan käsitellä, sitten se muuttuu muotoaan ja herättää ajatuksia. Itse miellän jotakin tällaista tapahtuneen yhteismaalausten tekemisen aikana. Kuvassa 2 esitellään toisen maalaustuokion aikana tehtyjä töitä.

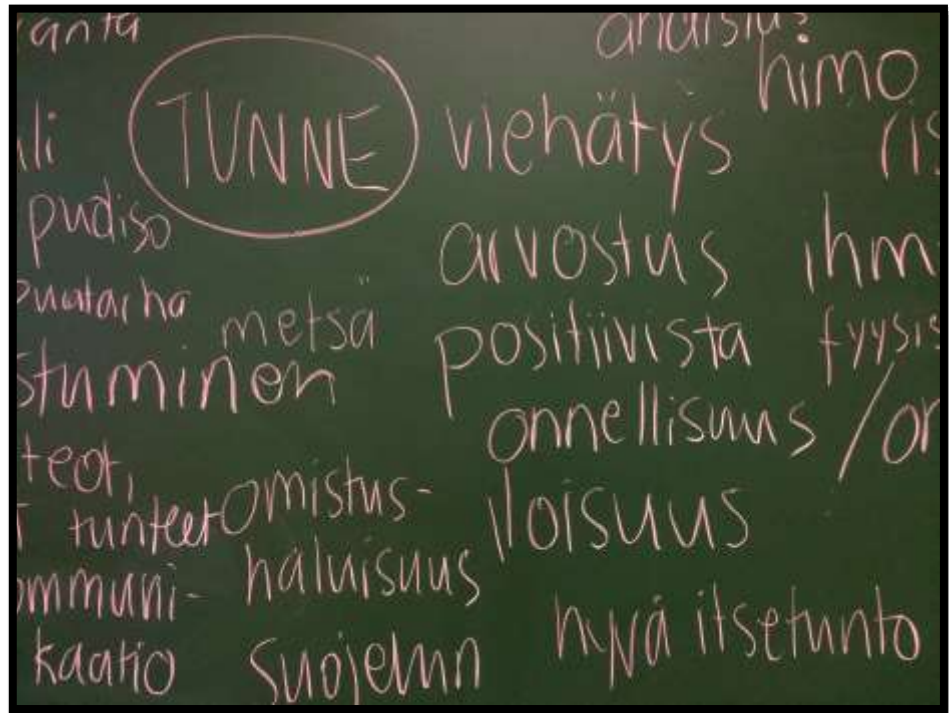

Kuva 2. Alhaalla olevat työt on toteutettu yhteismaalauksina. Jokaisella osallistujalla oli käytössään vain yksi väri ja maalaukset tehtiin kiertämällä maalaustelineeltä toiselle. Ylhäällä jatkuvan viivan ja muotojen etsimisen harjoitus. Molemmissa tehtävissä käytettiin musiikkia.

Kolmen maalauskerran jälkeen minulla oli 41 kappaletta A2-kokoisia töitä. Tutkin töitä ja etsin niistä kiinnostavia elementtejä. En missään tapauksessa halunnut leikata tai tehdä muutoksia alkuperäisiin töihin, joten otin jokaisesta työstä ainakin yhden kopion.

7.2 Keskustelu

Tammikuun 13. päivänä perjantaituokiomme aihe oli keskustelu kauneudesta ja onnellisuudesta. Keskustelun tarkoitus oli virittää osallistujia pohtimaan kauneuden merkitystä, havainnoimaan kauneutta ympärillä ja pohtimaan mikä tekee itsen ja muut onnelliseksi. Keskustelun lennokkuus yllätti minut. Keskustelu oli hyvin kunnioittavaa, kauneus herätti paljon ajatuksia ja sen määritelmä ymmärrettiin laajasti. Omia ajatuksia uskallettiin sanoa rohkeasti. Keskusteluun oli mahdollisuus osallistua aktiivisesti puhumalla tai kuuntelemalla. Aiheessa pysyttiin todella hyvin. Itse ohjailin keskustelua jakamalla puheenvuoroja ja esittämällä kysymyksiä.

Kuva 3. Sanoja, jotka keskusteluun osallistuneiden mukaan vastaavat kysymykseen ”miltä kauneus tuntuu?” Vasemmalla myös muutama kauneutta kuvaava sana.

Keskustelun aikana kirjasin liitutaululle (kuva 3) esiin nousseiden kauniiden asioiden nimiä ja kauneuteen liittyviä tunteita. Keskustelun jälkeen kirjasin kaikki sanat muistikirjaani, koska nämä sanat toimivat myös printtimateriaalina. Lopuksi jokainen sai valita pöydälle levitetyistä kuvista kolme kauneinta. Olin tarkoituksella valinnut mukaan muun muassa eri kulttuurien taidetta, oletukseni oli, että ne saattaisivat kiinnostaa maahanmuuttajataustaisia osallistujia. Mikäli eri kulttuurien taide ja muotokieli kiinnostaisi osallistujia, printtiin voitaisiin ottaa selkeitä aineksia eri kulttuureista. Osallistujat valitsivat kuvat täysin vastoin ennakkokäsityksiäni. Samalla päätin hylätä idean printistä, jossa olisi eri kulttuurit yhdistyisivät, koska osallistujat eivät kuvia valitessaan tuoneet omaa kulttuuritaustaansa esille. Sitä paitsi tärkeintä on, että tuotteessa näkyy osallistujien kädenjälki ja se, että prosessi oli ryhmän prosessi, eikä se, mitä kulttuuritaustaa kukin edustaa.

7.3 Valokuvaus

Lähdin ryhmän kanssa ulos valokuvaamaan kahteen otteeseen, 27.2. ja 3.3.2015. Ensimmäisellä kerralla mukana oli kahdeksan osallistujaa eli lähes koko ryhmä, ja toinen kerta järjestettiin kahdelle osallistujalle, jotka eivät päässeet ensimmäisellä kerralla mukaan. Työntekijän mukanaolo oli vastuukysymyksistä johtuen välttämätöntä, ensimmäiselle kerralle osallistuivat vastaava ohjaaja ja ohjaaja, toiselle kerralle osallistui vain toinen. Kuvaamiseen käytettiin omaa järjestelmädigikameraani ja ohjasin jokaista osallistujaa henkilökohtaisesti kameran käytössä tarpeen mukaan.

Yksi alkuperäisistä tuotteen teemoista oli Hämeenlinna, tästä syystä päätin viedä ryhmät tutkimaan kaupunkimaisemaa – eikä raitis ulkoilmakaan tee koskaan pahaa. Ulkona kuvaamiseen helmikuussa liittyi kuitenkin ongelma: jouduimme lykkäämään valokuvausretkipäivää kahdesti räntäsateen ja liukkaiden katujen vuoksi. Mikäli olisimme lähteneet kuvaamaan huonossa säässä, tuskin kuvausmotivaatiokaan olisi ollut kovin hyvä; inhottavassa säässä valokuvaus ei olisi ollut kovinkaan nautinnollista.

Lopulta pääsimme kuvaamaan, eikä aikataulu onneksi venynyt liikaa. Valokuvausretkien tehtävänä oli ottaa kymmenen kuvaa mistä tahansa kauniista tai mielenkiintoisesta asiasta. Osa osallistujista paneutui todella, osa puolestaan ei. Tämä lienee normaalia, koska kiinnostustenkohteet ovat erilaisia ja osallistujien jaksaminen ja motivaatio vaihtelevat eri päivinä. Pidän suurena saavutuksena sitä, että ensimmäisen kuvauskerran kahdeksasta osallistujasta viisi saivat kaikki kymmenen kuvaa otettua. Yhteensä kuvia otettiin tuolloin 72 (itsekin otin kaksi kuvaa). Kylmä, kostea, tuulinen ja pilvinen sää saattoi osaltaan vaikuttaa kuvausintoon. Ensimmäisellä valokuvauskerralla matka vei torille, kirkon kautta Sibeliuspuistoon ja edelleen takaisin Kumppanuustalolle. Annoin ryhmälle mahdollisuuden lähteä vapaavalintaiseen suuntaan, koska en nähnyt rajoitusten tuovan työskentelylle hyötyä.

Tunnin ulkonaolon jälkeen päätimme lähteä takaisin Kumppanuustalolle. Monella osallistujalla oli kylmä, koska toisia odotellessa piti seisoskella paikallaan. Kumppanuustalolle palattuamme pidimme vajaan tunnin mittaisen katselmuksen, jossa päivän kuvia katsottiin, kommentoitiin ja kuvan ottajaa arvuuteltiin. Katselmus oli mukava ja merkittävä hetki päivän kokonaisuutta ajatellen, koska jokaisen ottamat kuvat katsottiin, niiden äärelle pysähdyttiin, kuvaaja sai kertoa omasta näkemyksestään ja ajatuksistaan kuvaushetkellä. Katselmuksen aikana kuvia kommentoitiin hyvin kannustavassa hengessä. Teknisenä ongelmana mainittakoon videotykin ylikuumeneminen, jonka takia katselmukseen tuli lyhyitä taukoja. Seuraavassa kolme esimerkkikuvaa valokuvausretkeltä (kuvat 4–6). Huomautan, että olen muokannut kuvien 5 ja 6 rajausta.

Kuva 4. Osallistujan ottama kuva, esimerkki 1.

Kuva 5. Osallistujan ottama kuva, esimerkki 2.

Kuva 6. Osallistujan ottama kuva, esimerkki 3.

Toisella kerralla annoin ohjeeksi lähteä Hämeen linnan suuntaan, koska halusin välttää liian samankaltaisen reittivalinnan tekemisen kuin ensimmäisellä kerralla, näin kuvien aiheet olisivat monipuolisempia. Toisen valokuvauskerran pienryhmä tarvitsi myös paljon enemmän rohkaisua kuvaamiseen. Uskon selkeän reittivalinnan helpottaneen ympäristön havainnointia ja kuvaamiseen keskittymistä suunnan miettimisen sijaan. Kun lähestyimme linnaa, annoin osallistujien päättää miltä puolelta he haluavat linnaa lähestyä. Omien havaintojeni mukaan ”vallan” siirtyminen ohjaajalta osallistujille oli heille hyvällä tavalla erikoinen ja jännittäväkin kokemus. Kuvaamiseen paneuduttiin kiitettävästi, hieman tutkivaakin kuvausotetta oli havaittavissa. Molemmat osallistujat ottivat täydet kymmenen kuvaa. Kuvausretki kesti jälleen noin tunnin ja Kumppanuustalolle palattuamme pidimme noin tunnin mittaisen katselmuksen, johon sisältyi myös kuvien muokkausta. Kuvaaminen digitaalisesti oli pienryhmälle uutta, tästä syystä halusin näyttää heille kuvien muokkaamisen mahdollisuuksia helppokäyttöisellä iPhoto ohjelmalla. Sain vaisuhkoja toiveita kuvien muokkaamisen suhteen, kuitenkin lähes kaikille kuville tehtiin jotakin.

7.4 Printin suunnittelu

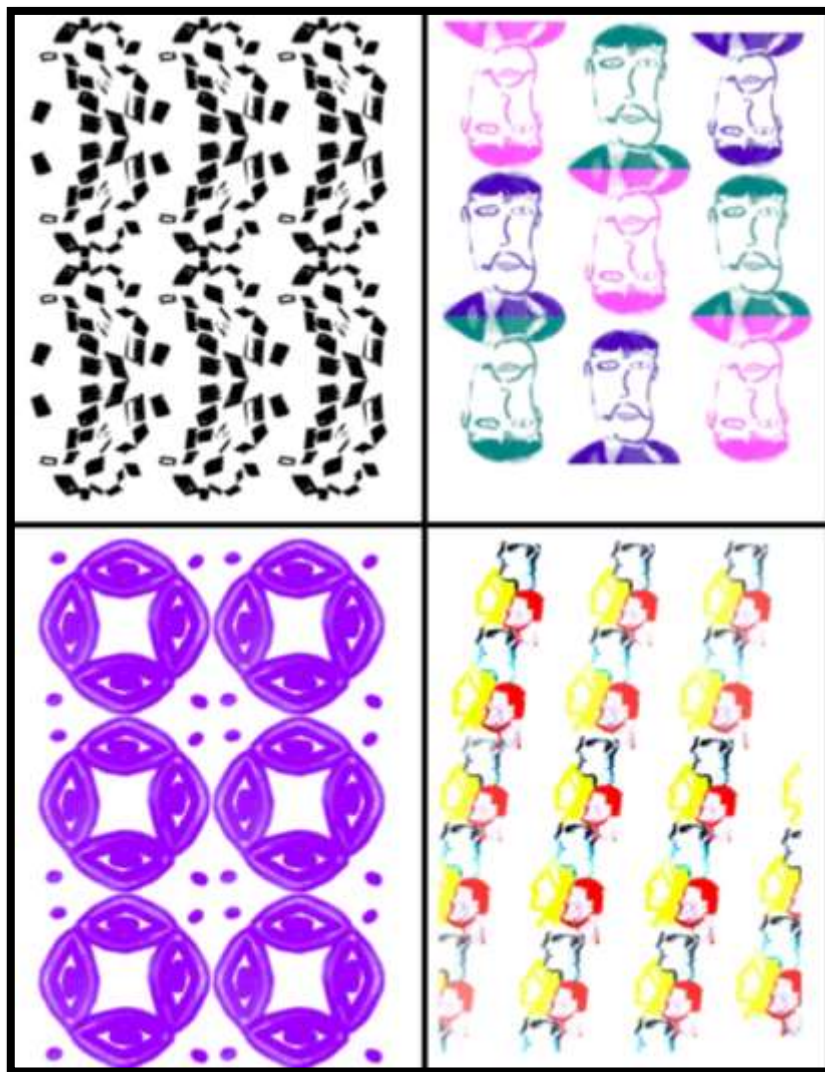
Kun maalaustuokiot, keskustelukerta ja valokuvausretket oli pidetty, oli tuotettu jo paljon materiaalia printin työstämistä varten. Materiaalia oli niin runsaasti – 41 maalaustyötä, keskustelun sanat sekä 92 valokuvaa – että erilaisia yhdistelmiä ja variaatioita olisi voinut tehdä varmasti satoja. Lienee selvää, että yhteiset tuokiot olivat olleet onnistuneita ja tulokset todella hedelmällisiä printin tekemistä ajatellen. Päätin sommitella materiaalista printtivaihtoehtoja itsekseni ilman ryhmää, koska aikataulun kannalta se oli järkevää. On ensisijaisen tärkeää, että osallistujien kädenjälki näkyy lopullisessa printissä, mutta omaksi tehtäväkseni muodostui etsiä potentiaalisia printtiaiheksia ja koota niistä erilaisia vaihtoehtoja. Kuva 7 havainnollistaa työskentelytapani.

Kuva 7. Leikattuja elementtejä ja sommittelua.

Leikkasin monistamistani maalaustöistä mielenkiintoista muotoja, hahmoja ja elementtejä ja ryhmittelin niitä ison valkoisen paperin päällä. Otin sommitelmista useita kuvia, myöhemmin siirsin kuvat tietokoneelle. Tietokoneella ryhmittelin niitä lisää, leikittelin väreillä ja mittasuhteilla sekä yhdistelin hahmotelmia keskenään. Muokkasin myös valokuvista printtivaihtoehtoja. Kun näytin ensimmäisiä printtivaihtoehtoja vastaavalle ohjaajalle, heräsi ajatus korttisarjasta: printit toimisivat hyvin myös postikorttina. Niinpä printtejä kootessani tein muutaman korttiehdotuksen, mutta oli todettava, että kangastuote oli ensisijainen tehtävä.

Printtien katselmus tapahtui 6.3.2015, tuolloin esittelin ryhmälle 38 printtivaihtoehtoa ja kymmenen korttivaihtoehtoa. Kuvassa 8 on printtivaihtoehtoja neljä. Osallistujien reaktiot olivat positiivisia ja yllättyneitä kun he näkivät oman kädenjälkensä printeissä. Ehkä juuri se motivoi äänestämään, jokainen sai äänestää omasta mielestään viittä parasta ehdotusta. Kasvo-printti, joka oli myös ohjaajien ennakkosuosikki, oli yksi eniten ääniä saaneista printeistä ja valittiin toteutettavaksi. Kasvo-printin lisäksi valitsin yksinkertaisen vinoneliöistä koostuvan printin. Nämä kaksi printtiä voi yhdistää lopullisessa tuotteessa.

Kuva 8. Neljä printtivaihtoehtoa. Lopulliseen kasvo-printtiin johtanut ehdotus oikealla alhaalla.

7.5 Kassin suunnittelu

Tuotesuunnittelun prosessi voi olla hyvinkin nopea, vaikkapa vain yksi oivallus, tai kestää vuosia. Se voi myös olla yhden ihmisen tai suuren ryhmän, jopa kokonaisen kansakunnan, yhteinen prosessi. (Anttila 1996, 71.) Opinnäytetyötä rajoittaa ennalta määritelty aikaresurssi, jota on hyvä noudattaa. Tässä prosessissa tuotesuunnitteluvaihe, joka suurilta osin on oma kokonaisuutensa ja printin suunnittelusta erillään, oli näennäisesti nopea ja yhden ihmisen suorittama. Todellisuudessa alkumielikuva ”hautui” yli puoli vuotta ja varsinainen idea tuotteesta syntyi helmikuussa 2015. Toimeksiantajan näkemys ja tuotteen hyväksyminen olivat ratkaisevia tekijöitä päätöksenteossa: palveleeko tämä tuote heidän tarpeitaan ja onko se odotusten mukainen. Pieniä parannuksia ja yksityiskohtien muokkausta tehtiin niin, että tuote oli valmis huhtikuussa 2015.

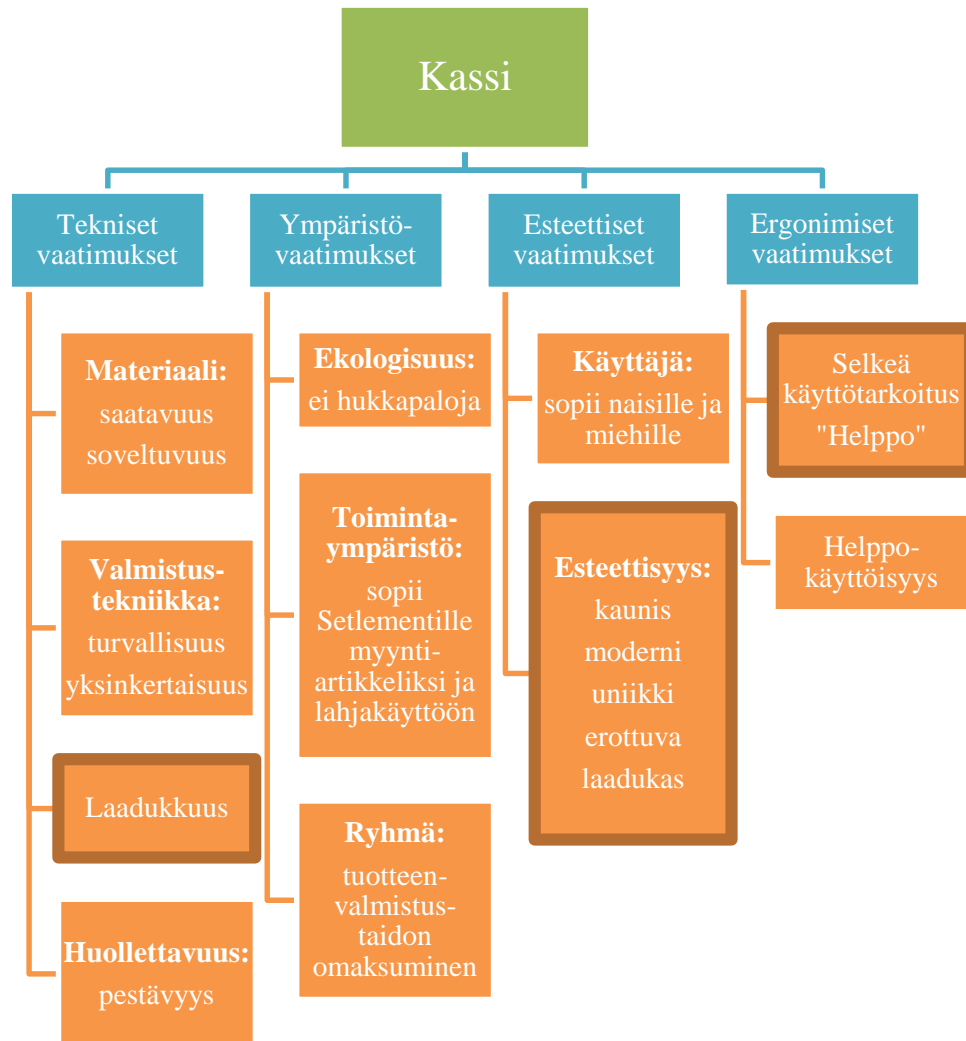
Tuotteeksi valikoitui kassi, koska se on yleinen käyttötavara, jolla on selkeä funktio. Materiaalimenekki ei ole kovin suuri yhtä tuotetta kohden, mikä on hyvä asia. Kassi ei ole kovin isokokoinen tuote, kuten verhot, mutta ei myöskään kovin pieni, kuten kännykkäpussi. Mielestäni sopivan kokoisesta perustuotteesta on hyvä vaikkapa tuoteperheen rakentaminen. Ennen ratkaisun tekemistä lopullisen kassin mallista tehtiin kaksi prototyyppiä. Kuvassa 9 on kassin ensimmäinen prototyyppi sekä lahjoituksena saatua kangasta painettuna.

Kuva 9. Kuvassa vasemmalla ensimmäinen prototyyppi, pyöreäpohjainen kassi kahdella pienellä taskulla. Sini-valkoisesta kankaasta tehtiin ensimmäinen versio neliöpohjaisesta kassista.

Tuotteelle asetettuja vaatimuksia havainnollistetaan kuviossa 5, joka on sovellettu Anttilan (1996, 186) esimerkistä. Tuotteen kolme tärkeintä vaatimusta olivat laadukkuus, esteettisyys ja käytännöllisyys. Laadun voi

nähdä silmillä ja kokea käytössä. Vastaavan ohjaajan näkemys laadukkaasta tuotteesta liittyy siistiin kokonaisilmeeseen: tuotteen tulee olla hyvin valmistettu ja viimeistelty, ei hapsottavia langanpäitä, eikä tahroja kangasväristä (haastattelu 3.3.2015). Omasta mielestäni laadukas tuote on myös kestävä ja sitä pitää voida huoltaa. Laadukkaalta tuntuva ja näyttävä tuote lienee ostajan näkökulmasta ”vakavasti otettavampi” ja siitä ollaan valmiita maksamaan enemmän kuin heikkolaatuisen oloisesta tuotteesta. Mainittakoon, että Hml Settlementin toiminta on voittoa tavoittelematonta, mutta tuotteen hinnalla on hyvä pystyä kattamaan ainakin materiaalikulut.

Kuvio 5. Kuvio tuotteelle asetetuista vaatimuksista. Tärkeimmät vaatimukset on korostettu tummalla ääriiviivalla.

Toinen tärkeimmistä vaatimuksista oli käytännöllisyys. Käytännöllisyys tarkoittaa sitä, että tuotteella on selkeä funktio ja se on hyödyllinen käyttäjälleen. Lisäksi sen piti olla käyttökelpoinen Hml Settlementille yhdistyksensä. Yhdistyksellä on tuotteelle monia käyttötarkoituksia (esimerkiksi lahja ja myyntiartikkeli), joten tuotteen on oltava monikäyttöinen, ”helppo” ja sen on tuotava Settlementille positiivista näkyvyyttä (M. Hoppula haastattelu 3.3.2015). Tuotteen helppous tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että se sopii sekä visuaalisesti että käyttötarkoitukseltaan sekä miehille että

naisille ja moneen makuun. Mikäli tuote koetaan kiinnostavaksi ja tarpeelliseksi, käyttäjällä on motivaatiota käyttää sitä (Huotari, Laitakari-Svärd, Laakko & Koskinen 2003, 16).

Käytännöllisyyttä voidaan siis ajatella myös loppukäyttäjän näkökulmasta: mikä on tuotteen kohderyhmä, kuka on tuotteen käyttäjä? Kohderyhmän määrittely mahdollisimman tarkasti on tärkeää, koska tuotteen sisällön ratkaisee se, kenelle tuote tehdään (Vilka & Airaksinen 2003, 40). Tässä tapauksessa käyttäjäryhmä on erittäin laaja, koska Hml Settlementti voi antaa sen lahjaksi kenelle tahansa tai toinen toimija voi ostaa tuotetta yrityslahjakäyttöön. Tuotteen olisi siis oltava samaan aikaan helppo ja kaunis. Tähän tavoitteeseen pyrittiin pääsemään tuotteen yksinkertaisella muodolla, joka sopii kenelle tahansa. Kangasta painettaessa tavoiteltiin useiden erilaisten väriyhdistelmien tekemistä, jotta jokainen käyttäjä löytäisi ”oman näköisen” kassin. Hillityin väriyhdistelmä lienee olleen musta-harmaa-valkoinen ja rohkein vihreä-oranssi tai liila-vaaleanpunainen. Kassi täyttää käyttökelpoisuuden vaatimukset tässä yhteydessä myös silloin kun se on riittävän helppo valmistaa. Valmistukseen osallistuivat, ja osallistunevat jatkossakin he, joilla on siihen kiinnostusta. Kassin valmistukseen ei kuitenkaan voida vaatia ammattimaisia taitoja.

Kolmas tärkeimmistä vaatimuksista oli kauneus. Kauniin tuotteen määrittely on erittäin haastavaa, koska jokaisella on kauneudesta oma mielipide. Itse printistä pyrittiin tekemään mielenkiintoinen, väriyhdistelmistä kauniita ja toisistaan poikkeavia ja kassista selkeän funktionaalinen. Toivon, että näistä aineksista syntynyt lopputulos oli moderni ja erottuva, mutta skandinaaviseen makuun istuva. Ei alleviivatusti, mutta jollain tavalla halusin tuotteen henkivän myös prosessin aikana tapahtuneita positiivisia asioita, kuten ryhmäytymistä ja yhteisöllistä toimintaa. Mielestäni lopullinen printti välittää tätä ideaa. Konkreettisenä yksityiskohtana hintalapussa kerrotaan lyhyesti tuotteen tarina. Kirjassa Käyttäjäkeskeinen tuotesuunnittelu (Huotari ym. 2003, 16) todetaan, että tuotesuunnittelijat näkevät ympäristön sellaisena kuin sen ovat tottuneet itse näkemään, mutta on tärkeää kyetä katsomaan ympäristöä myös muiden silmin, jotta tuote on myös käyttäjien mielestä haluttava. Kun kankaanpainamisen aikana Hml Settlementin työntekijät ja satunnaiset Kumppanuustalon kävijät antoivat aitoa, spontaania ja positiivista palautetta kankaista, tuntui, että valittu tie oli oikea matkalla kohti kaunista tuotetta.

Nostan esille vielä ekologisuuteen liittyvän vaatimuksen. Mielestäni on selvää, että olipa tuote mikä tahansa, se on pyrittävä valmistamaan mahdollisimman ekologisesti. Itse miellän ekologisen tuotteenvalmistuksen ympäristöä kunnioittavana ja sen resursseja järkevästi käyttävänä toimintana. Kankaiden saaminen lahjotuksena paitsi säästi rahaa, myös ympäristöä, koska uutta ei tarvinnut ostaa. Sama päti kassin pohjaa tukeviin konepahvin paloihin, jotka saatiin vähänkäytettyinä ja lahjoituksena. Ekologinen näkökulma otettiin huomioon erityisesti kaavoituksessa: kangasta leikkattaessa ei synny yhtään hukkapalaa.

8 TUOTTEENVALMISTUS

Tässä luvussa kuvaillaan tuotteenvalmistuksen prosessi ryhmän kanssa. Luvun lopussa esitellään sekä tuloksena syntyneet tuotokset. Tuotteen ulkonäössä tärkeää on osallistujien kädenjäljen näkyminen, kuten aikaisemmin on todettu. Tuotteen valmistuksessa ryhmällä oli suuri merkitys: jokaisen tuotteen olemukseen vaikuttaa painojälki, värivalinnat, ompelutyön toteutus, viimeistely sekä monet muut valmistukseen liittyvät yksityiskohdat. Tuotteen valmistuksen ohjauksessa on korostettava määrän tai tehokkaan työskentelyvauhdin sijaan laatua ja mahdollisimman virheettömiä tuotteita. Itse tuotteen virheettömyyden lisäksi tärkeää on oheismateriaalin sopivuus tuotteelle sekä myyntipakkaus, ne lisäävät tuotteen houkuttelevuutta ja antavat ”viimeisen silauksen” myös estetiikan ja laadun näkökulmasta. Vilka ja Airaksinen (2003, 53) toteavat, että yleensä toiminnallisten oppinäytetöiden tuotteen tarkoitus on erottua muista vastaavista: sen tulee olla yksilöllinen ja persoonallinen.

8.1 Tuotteen valmistusta varten tarvittavat materiaalit

Edellytyksenä tuotteen valmistukselle ovat materiaalit. Budjetti oli hyvin pieni ja se oli selvää heti prosessin alusta alkaen. Kangas hankittiin lahjoitusmateriaalina ja kankaanpainamiseen tarvittaviin seulojen ja kangasvärien hankkimiseen toimeksiantaja pystyi antamaan riittävän rahallisen panoksen. Tuotteensuunnittelu- ja valmistusprosessi saatiin toteutettua noin 300 euron budjetilla.

Aloin hankkia lahjoitusmateriaalia tammikuun alussa. Mietin mahdollisia lahjoittajia ja päätin aluksi ottaa yhteyttä sähköpostitse Kanta-Hämeen keskussairaalaan ja Marimekkoon. Koetin kysyä myös Panssariprikaatista mahdollisuudesta saada lahjoitusmateriaalia, mutta ollessani heihin yhteydessä puhelimitse en saanut yhteyttä oikeaan henkilöön. Vastaavan ohjajan ehdotuksesta kävin myöskin hämeenlinnalaisessa Etelä-Hämeen reserviläispiirissä myymälässä. Ensimmäisellä kerralla (15.1.15) emme kaupan omistajan kanssa löytäneet kankaita, joiden hän totesi olevan heille tarpeettomia. Kävin samaisessa kaupassa vielä uudelleen (20.1.15) ja silloin kangasta löytyikin noin 40 metriä. Tämä lahjoituksena saamani kangas on erittäin hyvälaatuista vaaleaa kangasta, josta noin 30 metriä paksuhkoa kangasta ja 10 metriä ohuempaa ja hieman tummempaa kangasta.

Eniten rahaa meni kankaanpainotarvikkeiden tilaukseen. Tilasin kaksi pie-nehköä seulaa ja raakkelit, valmiita painovärejä (perusvärit) sekä peittovalkoista ja ruiskuemulsiota. Seula on kankaanpainon perusväline, joka koostuu puisesta kehyksestä ja pingotetusta kankaasta. Seulakankaan tiheys vaihtelee, tilaamiemme seulojen tiheys oli 42 lankaa/cm. Raakkeli on toinen perusväline, jolla kangasväri vedetään tasaisesti seulan kuvioalan yli. Lisäksi hankimme vielä mäntysuopaa ja maalarinteippiä. Muita tarvikkeita, kuten purkkeja värien sekoittamista varten ja sieniä tarvikkeiden pesua varten kerättiin yhteisesti kotien nurkista.

8.2 Kankaanpainaminen ja ompelu

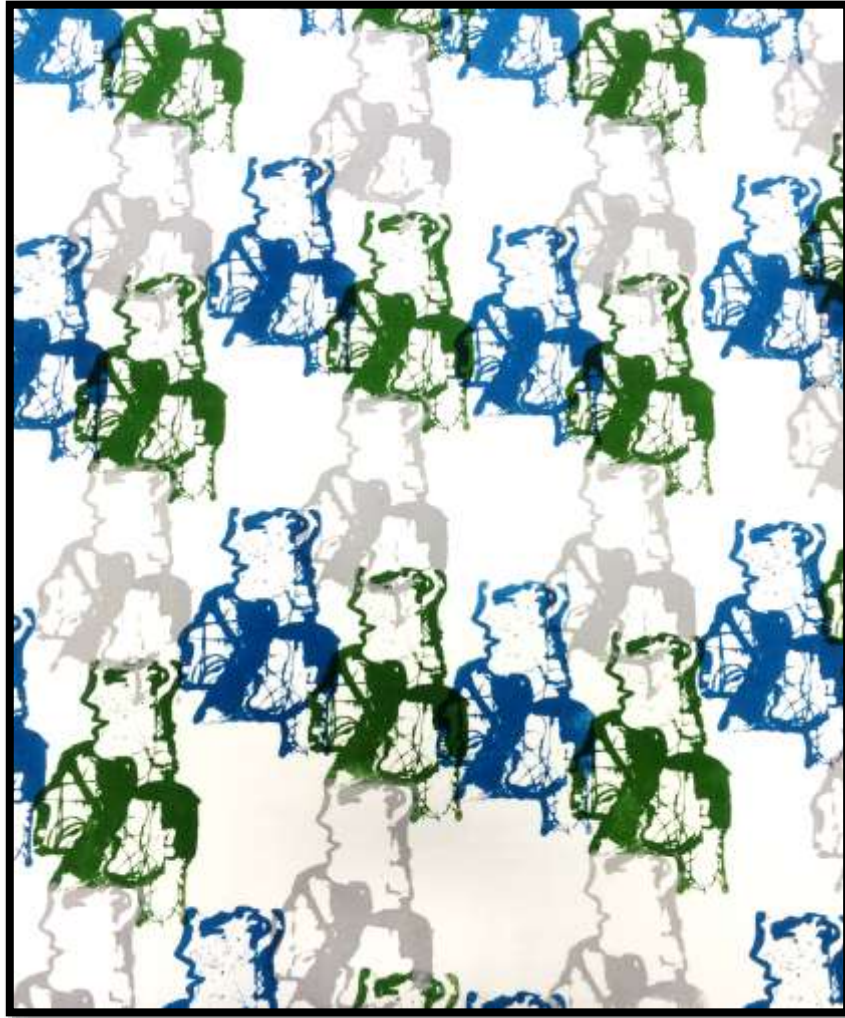
Kun lopullinen printti oli valittu, printin osia eli kasvoja piti vielä muokata oikean kokoisiksi ja valmistella valotusta varten. Valmisteluun kuuluu kuvan muokkaaminen niin, että siinä on ainoastaan mustaa ja valkoista. Kuvaa piti myös kopioida kalvolle. Valotustekniikalla seulalle saadaan pysyvä kuvio, joka voi olla hyvin yksityiskohtainen. Seulalle levitetään pimiössä valoherkkää emulsiota, joka kovetetaan valon avulla. Kun valotus on onnistunut, seulakangas ”aukeaa” kuvion kohdalta kun seula huuhdellaan vedellä. Käytössämme oli myös toinen seula, jota varten leikkasin litoposteri-paperista kaavion vinoneliöaiheella. Paperikaavio on käytännöllinen silloin kun kuvio ei ole pikkutarkka. Käytön jälkeen paperikaavio poistetaan seulan pinnalta ja seulaa voi käyttää myös toisen paperikaavion kanssa. Myös paperikaaviota voi käyttää uudelleen.

Tuotteen valmistus koostui kahdesta erillisestä vaiheesta. Ensimmäinen oli kankaanpainaminen, johon kuului kankaan silytys, painaminen ja värin kiinnitys silytsraudalla. Toinen vaihe oli kappaleiden leikkaus, ompelu ja pohjavahvikkeen valmistus. Viimeistelyyn kuuluu kassin silytys, ja hintalapun sekä pakkauksen valmistus.

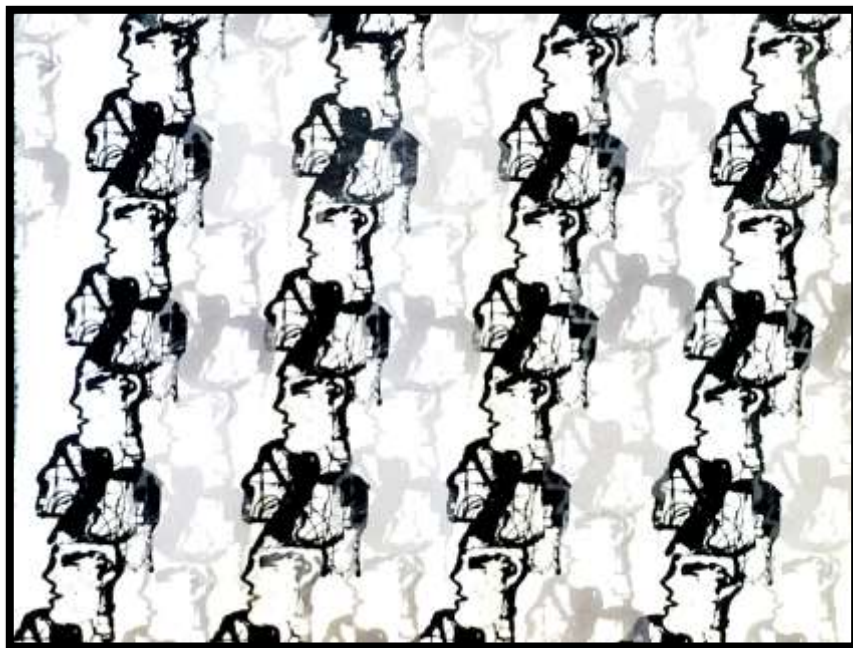
Perjantaina 13.3.2015 kaikki oli valmista kankaanpainamisen aloittamista varten, koska tilatut tarvikkeet ja kangasvärit olivat saapuneet. Olin tehnyt kokeiluja varsinaiselle kankaalle roiskimistekniikalla, puupalikalla painaen ja maalaten, jota näkisin kuinka kangas käyttäytyy painettaessa. Tekniikoista parhaiten huomasin toimivan ohennetulla värillä maalaamisen ja puupalikalla tai sabluunalla painamisen: näillä tekniikoilla päätin tutustuttaa ryhmän kankaankuvioinnin perusasioihin ennen seulalla painamista. Ensimmäiselle kankaankuviointikerralle tein myös yhtä printtivaihtoehtoa mukailevan sabluunan. Halusin tutustuttaa ryhmän aluksi perustekniikoihin, koska mielestäni on hyödyllistä havaita, kuinka ohennettu tai paksu väri käyttäytyy kankaalla, minkälaista jälkeä syntyy päällekkäisestä kuvioinnista ja miten sabluuna toimii, koska valotetun seulan toimintaperiaate on yksinkertaistettuna sama kuin sabluunan.

Luvussa 7 totesin, että ekologiset vaatimukset otettiin huomioon kaavoituksessa. Hukkapalattoman kaavoituksen ja palojen leikkauksen kannalta oikean kokoinen pala oli 88 cm. Pala oli myös erittäin hyvä painettavaksi, koska isoa ammattimaista painopöytää ei ollut käytettävissä. Painoalustaksi soveltui hyvin lähes pöydän kokoinen vahakangas, jonka päälle asetettiin suunnilleen saman kokoinen trykkityyky. Trykkityyky on kankainen alusta, joka imee ylimääräisen värin ja pehmentää painoalustaa hieman. Painojäljestä tuli erinomaista näinkin yksinkertaisella alustalla tehtynä.

Kun ohjasin kankaanpainamista, samalla kehitettiin ja testattiin kauniita väriyhdistelmiä sekä kokeiltiin erilaisia sommitteluvaihtoehtoja. Osallistujien mielipiteet otettiin vastaan ja kankaista pyrittiin tekemään erilaisia yhdistelemällä eri värejä ja sommittelutapoja. Kokosin työohjeeseen useita hyväksi todettuja väriyhdistelmiä. Kuvissa 10-11 on esimerkkejä tehdyistä väriyhdistelmistä ja sommitelmista.

Kuva 10. Kuvio on sommiteltu vapaasti. Värivalinnat tehtiin yhdessä ryhmän kanssa.

Kuva 11. Hillitty musta-harmaa-yhdistelmä. Tässä kankaassa kuvio sommiteltiin jatkuvaksi.

Kaikki ryhmän jäsenet kokeilivat painamista, mutta tekemistä jatkoivat seuraavien viikkojen kuluessa henkilöt, joita tekeminen eniten kiinnosti ja joiden viikko-ohjelmaan oli mahdollisuus lisätä tuotteenvalmistusta. Useimmat tuotteen valmistuskerrat järjestettiin niin, että juuri he pääsivät paikalle. Monella kuntouttavan työtoiminnan asiakkaalla tiettyihin päiviin sidottuja työtehtäviä on paljon ja yhteisiä perjantaituokioita ei saatu huhtikuussa enää järjestettyä erinäisistä aikataulullisista syistä. Eniten tuotteen valmistukseen osallistuvilla henkilöillä on myös erittäin hyvät kädentaidot ja jäljestä tuli todella siistiä. Työskentelyyn kehittyi nopeasti oma rutiini. Yksi henkilö toimi painajana ja toinen auttoi kohdistamisessa ja kankaan siirtämisessä. Kolmas tarvittaessa leikkasi kangaspaloja, silitti niitä tai kiinnitti silitysraudalla painettuja kankaita. Kuva 12 havainnollistaa yhteistyönä tehtävää kankaanpainamista.

Kuva 12. Yhteistyö kankaanpainamisessa, yksi painaa ja toinen auttaa kohdistamisessa. (Kuva: Anu Järvinen)

Seuraavaksi siirryttiin ompeluun. Yksi ryhmän jäsenistä on toiminut aikaisemmin ompelijan tehtävissä, joten hänen vastuullaan oli kassin ompelu. Pystyin itse oppimaan lisää ompelusta seuraamalla hänen työskentelyään. Hän ompeli kassin valmistamani prototyypin mukaan, mutta osasi ratkaista pulmalliset kohdat, joita prototyypikassiin oli jäänyt.

Kuva 13. Valmis tuote.

Kuvassa 13 on valmis kassi. Kassissa on neliönmuotoinen pohja, jossa on pohjavahvike. Vahvike on valmistettu konepahvista ja päällystetty kankaalla. Kassin sangat on kiinnitetty pohjan kulmiin nähden epätyypillisesti, mikä antaa kassille persoonallisen ilmeen. Neliön muotoisesta pohjasta saatiin runsaasti spontaania positiivista palautetta prototyyppien kehittämisen aikana.

8.3 Viimeistely: hintalappu ja pakkaus

Tuotteen houkuttelevuuteen kuuluu olennaisena osana tieto muun muassa tuotteen materiaalista ja valmistustavasta. Kokemukseen vaikuttaa nykyisin myös ekologinen näkökulma. Houkuttelevuutta lisää myös tuotteeseen sisältyvä tarina. Tällöin tuote viehättää ostajaa symbolisella tasolla ja se sopii hänen visuaaliseen identiteettiinsä. (Kettunen 2001, 16–17.) Näin olen hintalappu, jossa tarjotaan informaatiota tarinasta ja ekologisuudesta, oli tehtävä huolella. Tein hintalapun tekstistä viisi erilaista vaihtoehtoa, osa oli muodollisia ja osa rennompia. Vaihtoehtoista valitsimme toimeksiantajan kanssa parhaan. Hintalapun tekstin lisäksi sen ulkonäkö vaikuttaa kokonaisuuteen. Suunnittelin hintalapun, joka sopii tuotteen henkeen ja on tarpeeksi yksinkertainen, jotta se ei vie itse tuotteelta liikaa huomiota. Hintalapun paperina käytetään printtisuunnittelusta ylijääneitä alkuperäisten töiden kopioita, näin myös hintalapuista tulee keskenään erinäköisiä. Kun ensimmäinen hintalappuversio oli tehty, vastaanotto oli suurenmoinen, eikä muutoksille ollut tarvetta. Yhden Hml Settlementin työntekijän spontaani kommentti oli: ”*Mul tulee ihan kylmät väreet.*” Kuvassa 14 on esimerkki hintalapusta, hintalapun todellinen koko on 11,5 cm x 11,5 cm.

Kuva 14. Hintalapun tarina todettiin erittäin toimivaksi.

Suunnittelin kartongista myös tuotteelle sopivan pakkauksen ja muokkasin hintalapusta pakkaukseen sopivan mallin. Viime hetkellä, opinnäytetyön toteutuksen viimeisellä viikolla saatiin tasalaatuista lahjoituskartonkia, joka soveltui pakkauksen tekemiseen täydellisesti. Pakkauksen nähneiden kommentit olivat todella positiivisia: pakkaus hintalappuineen luo tuotteelle viimeisen silauksen ja luo vaikutelman korkeasta laadusta. Pakkaus on esiteltyä kuvassa 15.

Kuva 15. Pakkaus hintalappuineen.

8.4 Tuotteenvalmistustaidon siirtäminen

Yksi tuotteelle asetetuista vaatimuksista oli se, että se olisi helppo valmistaa. Tämä vaatimus tähtäsi tietysti siihen, että tuotteen valmistuksen oppiminen kävisi mahdollisimman sujuvasti ja valmistuksen jatkamisen kynnys olisi mahdollisimman matala opinnäytetyöprosessin päättymisen jälkeen. Kun tuote oli suunniteltu, prosessi jatkui tuotteen valmistuksen ohjaamisella. Tähän kuluneiden tuntien määrä yllätti: tunteja kului noin 50. Iso tuntimäärä on tosin ymmärrettävä, koska taitojen kehittäminen vaatii aikaa ja harjoittelua (Repo-Kaarento 2007). Ohjaajana huomasin käytännössä kuinka osallistujan kokemus, kuten harjaantuneisuus käden- taidoissa, suhtautuminen uuden kokeilemiseen ja omaksumiseen sekä oma motivaatio vaikuttavat oppimiseen (Repo-Kaarento 2007, 16). Huomasin myös, että ei ole itsestäänselvyys, että kokenut käsillä tekijä oppii uuden tekniikan hetkessä, toisaalta kokematon voi sisäistää tekniikan nopeastikin.

Oppiminen on tavoitteellisen työn tulosta ja sitä syvällisempää, mitä paremmin oppija ymmärtää käsiteltävän asian osana jotakin kokonaisuutta. Ymmärtämisen edellytys on se, että opittavia asioita työstetään eri tavoilla, muun muassa keskustelemalla, harjoittelemalla ja kyselemällä. Oppiminen on tehokasta silloin, kun huomio kiinnitetään oppimisen kannalta keskeisiin asioihin, myös palaute ja sopivan kokoiset tehtävät ja tavoitteet prosessin aikana tukevat oppimista. (Repo-Kaarento 2007, 17.) Opinnäytetyön tuotesuunnitteluprosessi oli pitkä ja sillä oli yksi iso tavoite: laadukkaasti tuotteen aikaansaaminen osallistavan tuotesuunnitteluprosessin tuloksena. Pitkään prosessiin mahtui myös monta välitavoitetta, jokaiselle toimintakerralla oli oma päätavoite ja jokaisella tehtävällä oli oma tavoitteensa. Pienimmillään yksittäinen tavoite (osallistujalle) saattoi olla vaikkapa kymmenen valokuvan ottaminen tai osallistuminen alkuleikkiin. Liposen (1998) mukaan kuntouttavassa ja voimavarasuuntautuneessa työssä

tavoitteiden on hyvä olla muun muassa mieluummin pieniä kuin suuria, toimintaan liittyviä sekä helposti arvioitavissa (Järvikoski & Härkäpää 2011, 194).

Kun oppiminen tapahtuu yhteisöllisesti, osallistumalla johonkin ryhmään, yksilö muokkaa omaa identiteettiään. Identiteetti kertoo kuka minä olen ja mihin ryhmiin haluaisin kuulua. Identiteetti on osa ihmisen käsitystä itsestään, joka puolestaan on osa yksilön maailmankuvaa. Näin ollen voidaan todeta oppimisen vaikuttavan yksilön koko maailmankuvaan. (Repo-Kaarento 2007, 22–23.) Identiteettityö ja voimaantuminen liittyvät keskeisesti kuntoutumiseen ja myös ne ovat perustaltaan oppimiskokemuksia (Järvikoski & Härkäpää 2011, 171). Opinnäytetyön prosessin aikana ryhmään osallistuminen ja uusien asioiden kokeileminen mahdollisti oppimisen. Työskentelyn aikana tekemieni havaintojeni mukaan uuden kokeileminen ohjatussa tilanteessa mahdollisti oppimisen, joka loi osaamisen kokemuksen: ”en ollut aikaisemmin kokeillut tätä, mutta osaan tehdä tämän”. Omiin kykyihin uskomisen on merkittävä osa voimaantumista (Siitonen 1999, 129). Jotta päästään aitoon voimaantumiseen, on oleellista, että oppija antaa itse kokemukselle merkityksen (Järvikoski & Härkäpää 2011, 172). Kuten olen todennut, en tutki tässä opinnäytetyössä prosessin aikana mahdollisesti tapahtunutta voimaantumista. Jotta saisin omille oppimiseen liittyville havainnoilleni jonkinlaisen vahvistuksen, on tietenkin luonnollista kysyä henkilökohtaista kokemusta osallistujilta itseltään. Alaluvussa 11.4.2 käsittelen osallistujilta saamaani palautetta.

8.5 Työohje

Tuotesuunnitteluryhmän osallistuminen oli aktiivista ja tuotteen valmistus opittiin yksityiskohtia myöten hyvin. Totuus on kuitenkin se, työkokeilijat ja kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat saattavat olla mukana toiminnassa vain lyhyen ajan; työkokeilijan sopimus solmitaan vähintään kuukaudeksi ja kuntouttavan työtoiminnan asiakkaan sopimus kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Sopimuksen päätyttyä vapautuu paikka uudelle tulijalle. Näin ollen perusteellinen työohje tukee tuotteen valmistuksen opettelua sellaisten asiakkaiden kohdalla, jotka aloittivat kuntouttavassa työtoiminnassa tuotesuunnitteluprojektin päätyttyä. Myös tekemisen taitajat voivat tarpeen tullen tarkistaa yksityiskohtia työohjeesta. Työohjeen olemassaolo on siis edellytys tuotteen valmistamisen jatkumiselle Hml Settlementin kuntouttavassa työtoiminnassa.

Sain hyvää käytännökokemusta tuotteen valmistuksen ohjauksesta ryhmän kanssa, kokemus auttoi minua tekemään työohjeesta ryhmää palvelevan. Tavoitteenani oli tehdä työohjeesta mahdollisimman yksiselitteinen ja yksityiskohtainen, pyrin saavuttamaan tämän tavoitteen lisäämällä työohjeeseen runsaasti havainnollistavia kuvia ja käyttämään mahdollisimman yksiselitteistä kieltä. Työohjeen tekemisen prosessiin kuului myös sen testaaminen ja tarvittavien muutosten tekeminen ennen lopullisen version luovuttamista Hml Settlementille. Tuotteen valmistukseen liittyy monta vaihetta, joten työohjeesta tuli 42-sivuinen kokonaisuus. Työohje ei ole tässä raportissa liitteenä, koska tuotetta valmistaa yksinoikeudella Hml Settlementti.

9 PROSESSIN ARVIOINTI JA TULOKSET

Tutkimuksellisen raportin tulostenesittelyosassa olennaista on pohtia vastauksia alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin (Hirsjärvi ym. 2007, 256). Tutkimuskysymykset esiteltiin luvussa 2.1. Opinnäytetyön pääkysymys on: *Miten* toteuttaa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kanssa tuotesuunnitteluprosessi, joka mahdollistaa asiakkaiden osallistumisen ja tuottaa laadukkaan lopputuotteen?

Pääkysymyksen lisäksi prosessiin liittyvät seuraavat alakysymykset:

- Kuinka onnistun ohjaamaan monikulttuurista ryhmää niin, että osallistujat innostuvat ja tuotteen suunnittelu ja valmistus tuottaa toivotun tuloksen?
- Kuinka suunnitella tuote, joka on käyttökelpoinen, laadukas, kaunis, eroaa massasta ja on yksinkertainen valmistaa?
- Miten pystyn edesauttamaan parhaalla mahdollisella tavalla tuotteen valmistukseen liittyvän tietotaidon omaksumista, jotta tuotteen valmistusta jatkettaisiin myös tulevaisuudessa?

Tässä luvussa esitellään prosessin konkreettiset tuotokset, pohditaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista, arvioidaan prosessia sekä vastataan pää- ja alakysymyksiin. Arvioinnissa on yksinkertaisimmillaan kyse siitä, onnistuttiinko ja saavutettiin tavoitteet vai ei (Toikko & Rantanen 2009, 61). Palautteen keruu oli erittäin merkityksellistä tavoitteiden saavuttamisen arvioinnin kannalta. Arvioinnissa avainasemassa on toimeksiantajan edustajalta, kuntouttavan työtoiminnan vastaavalta ohjaajalta saatu palaute. Tämän tiedon avulla pystytään arvioimaan muun muassa tuotetta, sen soveltuvuutta yhdistykselle, mahdollisuuksia jatkaa valmistusta tulevaisuudessa ja prosessin onnistumista kokonaisuutena.

On tärkeää saada palautetta myös osallistujilta. Toimintaan osallistuneiden mielipide on tärkeä ja usealta henkilöltä saatu palaute on monipuolista ja arvokasta (Toikko & Rantanen 2009, 61). Tässä luvussa arvioin prosessia myös opinnäytetyön tekijänä. Pyrin arvioimaan tavoitteiden saavuttamista mahdollisimman objektiivisesti, vaikka itselläni onkin prosessista oma henkilökohtainen kokemukseni. Tutkimustyyppisen tekstin kirjoittamiseen kuuluu olennaisesti pyrkimys objektiivisuuteen (Hirsjärvi, ym. 2007, 293). Henkilökohtaista prosessiani arvioin lisää luvussa 11.

Opinnäytetyön käytännön toteutuksen aikana (17.1.-24.4.2015) kankaita painettiin yhdeksän, joista kolmesta ehdittiin tehdä viisi kassia. Lisäksi tuotteelle on hintalappu sekä pakkaus. Myös tuotteenvalmistusta jatkossa tukeva työohje saatiin valmiiksi. Konkreettiset tuotokset mahdollistivat arvioinnin, koska tärkeänä tavoitteena oli laadukkaan tuotteen aikaansaaaminen, joka vastaa yhdistyksen tarpeisiin.

9.1 Tavoitteiden saavuttaminen vastaavan ohjaajan palautteen perusteella

Pyysin kirjallisen palautteen kuntouttavan työtoiminnan vastaavalta ohjaajalta (liite 2). Toiminnan tavoitteet asetettiin hänen kanssaan ja hän seurasi prosessin kulun läheltä ja pystyi myös osallistumaan useisiin toimintatuokioihin, joten hän tunsi toiminnan sisällön erittäin hyvin. Vastaava ohjaaja toteaa palautteessaan tavoitteiden olleen korkealla alusta alkaen, mutta tuote saavutti ja jopa ylitti ne. Hän toteaa tuotteen sopivan Hml Settlementille erinomaisesti, koska tuotteenvalmistusprosessi vaatii useiden henkilöiden osallistumisen, heistä jokainen jättää siihen oman jälkensä. Prosessi ja lopputuloksena syntynyt tuote vastaavat yhdistyksen arvoja, jotka ovat yhteisöllisyys, kohtaaminen ja luottamus. Tärkeää on se, että yhdistyksellä on nyt oma tuote, siksi prosessi on ollut arvokas. (M. Hoppula, palaute 24.4.2015.)

Palautteen mukaan prosessi oli osallistujille hyödyllinen, koska se tarjosi mahdollisuuden uusien taitojen opetteluun ja oman mukavuusalueen ulkopuolelle menemiseen. Toisaalta jotkut osallistujat pystyivät hyödyntämään jo olemassa olevia taitoja. Lisäksi vastaava ohjaaja arvioi, että prosessi tarjosi mahdollisuuden voimaantumiseen ja tuotteen valmistaminen voi tulevaisuudessa mahdollisesti tukea kädentaidoista kiinnostuneen asiakkaan voimaantumista. Vastaava ohjaaja kertoo myös, että joidenkin osallistujien työskentelyyn keskittymisessä tapahtui kehitystä prosessin aikana.

Toimintatuokioiden aikana tehdyn ohjaustyön vastaava ohjaaja kommentoi olleen kuntouttavan työotteella toteutettua, tasavertaista ja yksilöitä huomioivaa. Vastaava ohjaaja toteaa, että lyhyessä ajassa saavutettiin paljon ja prosessin hallinta onnistui hyvin. Myös yhteydenpito ja yhteistyö toimivat (M. Hoppula, palaute 24.4.2015).

9.2 Osallistujilta saatu palaute prosessista

Prosessin lopettajaiset pidettiin Hml Settlementin toimitiloissa perjantaina 24.4.2015. Tuolloin paikalla oli kaksitoista henkilöä itseni lisäksi. Prosessiin osallistuneista kolmestatoista henkilöstä paikalla oli kuusi. Ryhmän yhdeksästä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaasta kolmen henkilön jakso oli loppunut ja erinäisistä syistä kaikki eivät päässeet osallistumaan lopettajaisiin. Pidän palautteen saamista kuudelta henkilöltä hyvänä saavutuksena.

Pääpaino palautteen keruussa osallistujilta oli oman kokemuksen arviointi. Palautteen kerääminen ryhmältä tapahtui niin, että kaikille yhteisiä palauttekaavakkeita oli kahdeksan (liite 3). Näistä kuusi edusti prosessin eri osa-alueita, yhteen sai merkata prosessia kuvaavia sanoja ja yksi oli vapaita kommentteja varten. Palautetta annettiin kiitettävästi, ainoastaan mahdollisuuden antaa vapaata palautetta ei tartuttu ollenkaan.

Osa-alueita kuvaava palaute koostui seuraavista:

- leikki
- maalaaminen ja piirtäminen

- keskustelu
- valokuvaus
- kankaanpainaminen
- ompelu

Huomautan, että osa-alue ”leikki” liittyi useamman tuokion aloitukseen, eikä esiintynyt prosessissa omana aiheenaan. Oma havaintoni leikkien käytöstä työskentelyyn virittäytymisessä oli positiivinen, halusinkin selvittää kuinka osallistujat olivat kokeneet leikit. Osa-alueita kuvaavissa kaavakkeissa oli otsikko sekä havainnollistava kuva tai teksti. Kaavakkeen alareunassa oli viisi erilaista naamaa erittäin surullisesta erittäin iloiseen. Kaavakkeet olivat kaikille yhteiset. Jokainen teki merkinnän sopivimman naaman alle niihin kaavakkeisiin, joiden edustamaan toimintaan oli osallistunut. Kuten todettu, kaikki osallistujat eivät osallistuneet toimintaan joka kerralla. Pysin tekemään palautekaavakkeista mahdollisimman selkeitä käyttämällä yksinkertaisia otsikoita, suuria yksiselitteisiä kuvia ja naamoja. Selkeys oli tärkeää, koska osalla osallistujista on suomen kieleen liittyviä haasteita. Jätin naamat musta-valkoisiksi, koska halusin eliminoida mahdollisuuden, että eri väriset naamat vaikuttaisivat palautteen antamiseen. Kuvassa 16 on esimerkki palautekaavakkeesta.

Kuva 16. Täyttämätön palautekaavake, joka kuvaa kankaanpainamista.

Osallistujat antoivat palautetta tekemällä merkinnän sopivimman naaman yhteyteen. Merkinnät ilmaisivat työskentelystä jääneen kokemuksen laadun. Saadut vastaukset havainnollistetaan kuviossa 6. Kuviossa naamat ovat tässä eri värisiä, jotta ne erottuvat toisistaan paremmin:

Leikki

Maalaaminen ja piirtäminen

Keskustelu

Valokuvaus

Kankaanpainaminen

Ompelu

Kuvio 6. Ryhmän vastaukset osa-alueiden mukaan.

Erittäin iloisten naamojen suosio viittaa siihen, että pääsääntöisesti tuoki-oista on jäänyt erittäin hyvä kokemus. Ohjeistin joitakin osallistujia henkilökohtaisesti jonkin verran palautekaavakkeiden täyttämässä, mutta toivon, ettei läsnäoloni tai toisten vastausten näkeminen asettanut paineita antaa hyvää palautetta. Palaute ei kuitenkaan ollut ainoastaan positiivista, mukana on kaksi surullista naamaa ja kaksi naamaa, jotka eivät viittaa positiiviseen eikä negatiiviseen. Tästä syystä uskallan luottaa palautteen rehellisyyteen. Mainittakoon, että surullisten naamojen antajat kertoivat perusteluiksi valokuvauksen kohdalla kylmän sään ja kankaanpainamisen kohdalla sen, että tekniikka oli jo tuttu, eikä tarjonnut uutta. On huomattava, että palautetta antoivat vain kuusi henkilöä kaikkiaan kolmestatoista osallistujasta. Mikäli palautetta olisi saatu kaikilta osallistujalta, kokonaisuus näyttäisi erilaiselta.

Halusin tietää osallistujien kokemuksesta hieman lisää. Niinpä yhden palautekaavakkeen avulla oli tarkoitus selvittää ”Millaista työskentely sinun mielestäsi oli?” ja kymmenestä vaihtoehdosta sai valita miten monta tahansa (kuva 17). Kymmeneen valittuun sanaan sisältyi sekä positiivisia että negatiivisia sanoja, tosin suurin osa oli positiivisia. Pidin tärkeänä mahdollisuutta kuvailla työskentelyä myös omin sanoin, siksi lisäsin kohdan ”Mitä muuta?”. Sanoja sai merkata kuinka monta tahansa.

Millaista työskentely sinun mielestäsi oli?
(Valitse niin monta kuin haluat.)

mukavaa
mielenkiintoista
vaikeaa
hyödyllistä
hauskaa
haastavaa
opin uutta
monipuolista
tylsää
tykkäsin, koska tehtiin yhdessä

Mitä muuta?

Kuva 17. Tällä palautekaavakkeella saatiin hieman syvällisempää tietoa osallistujien kokemuksista.

Sanojen avulla saadun palautteen luotettavuutta heikentää se, että kaikki osallistujat eivät välttämättä ymmärtäneet kaikkia sanoja. Jotta tämä riski olisi vältetty, olisi sanat pitänyt käydä läpi jokaisen osallistujan kanssa, jonka äidinkieli ei ole suomi. Näin vastattiin, sanat ovat suosituimmuusjärjestyksessä:

- Mukavaa   XXXXXX = 6
- Tykkäsin, koska
tehtiin yhdessä   XXXX = 4
- Hauskaa   XXX = 3
- Monipuolista   XXX = 3
- Mielenkiintoista   XX = 2
- Hyödyllistä   X = 1
- Haastavaa   X = 1
- Opin uutta   X = 1

Ei merkkauksia:

Vaikeaa

Tylsää

Mitä muuta?

”Tunnelma oli hyvä”

Palaute on samassa linjassa muilla kaavakkeilla kerätyn palautteen kanssa, kaikki kuusi vastaajaa vastasi työskentelyn olleen mukavaa. Yhdessä tekeminen sai neljä merkintää ja hauska sekä monipuolinen tekeminen saivat kumpikin kolme merkintää. Kaksi osallistujaa merkitsi tekemisen olleen mielenkiintoista. Hyödyllisyys ja uuden oppiminen saivat kumpikin yhden merkinnän. Sana ”haastavaa” sai yhden merkinnän. Haastavuus voidaan tulkita joko positiivisena ja kannustavana tai negatiivisena ja vaikeana asiana. Puhtaasti negatiiviset sanat ”vaikea” ja ”tylsä” eivät saaneet yhtään merkintää. Mitä muuta -kohtaan tuli yksi kommentti: ”Tunnelma oli hyvä”. Pidän hienona asiana, että yhdellä osallistujalla erityisesti hyvä tunnelma oli jäänyt mieleen. Tämä kommentti viittaa sekä ryhmädynamiikan että ohjaustyön toimivuuteen yhden osallistujan näkökulmasta.

Kokonaisuudessaan palaute viittaa siihen, että prosessiin osallistuminen tuotti suurimmalle osalle vastaajista positiivisen kokemuksen. Muistutan edelleen, että seitsemän toimintaan osallistuneen henkilön mielipidettä ei pystytä ottamaan huomioon, koska he eivät olleet paikalla antamassa palautetta. Saadun palautteen perusteella voidaan todeta, että kuuden prosessiin osallistuneen henkilön kokemus on ollut pääosin erittäin positiivinen. Toiminta koettiin mukavaksi ja yhdessä tekemisestä on pidetty, vaikkakaan aivan kaikki palaute ei ollut positiivista, vaan joukossa on yksittäisiä surunaamoja. Totean, että osallistujat ovat positiivisen palautteen ja omien havaintojeni mukaan innostuneet ja ryhtyneet tekemiseen hyvin.

9.3 Tulokset tiivistetysti

Tässä alaluvussa esitellään ensin lyhyesti prosessin tuotokset. Seuraavaksi vastataan tiivistetysti tutkimuskysymyksiin, yksi kerrallaan.

Opinnäytetyön osallistavan tuotesuunnittelu- ja valmistusprosessin tuotokset ovat seuraavat:

- printti
- neliöpohjainen kassi
- hintalappu
- pakkaus
- työohje

Pääkysymys: *Miten* toteuttaa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kanssa tuotesuunnitteluprosessi, joka mahdollistaa asiakkaiden osallistumisen ja tuottaa laadukkaan lopputuotteen?

Osallistavan prosessin käytännön toteutus suunniteltiin osallistujien normaalin viikkosuunnitelman ja muiden työtehtävien mukaan. Osallistumisen aste sovellettiin tarkoituksenmukaisesti kuhunkin vaiheeseen käytettävissä olevan ajan mukaisesti. Prosessi oli ryhmän ja opinnäytetyön tekijän yhteinen, joten siihen sisältyi runsaasti ohjaustyötä, yhteensä 21 kertaa. Ohjaustyössä merkittävää oli huomioida kuntouttavan työtoiminnan asiakasryhmään liittyvät erityispiirteet sekä monikulttuurisen ohjauksen periaatteet. Ryhmän prosessin lisäksi lopputuotteeseen kiinnitettiin paljon huomiota. Tuotteelle oli asetettu tiettyjä vaatimuksia (ks. luku 7.5), ja niiden täyttämistä kohti kuljettiin määrätietoisesti. Päätökset lopullisen tuotteen ulkonäköön ja ominaisuuksiin liittyen tehtiin yhdessä ryhmän ja toi-

meksiantajan kanssa. On oleellista, että osallistujat saivat vaikuttaa prosessiin ja tuloksena syntyneessä tuotteessa näkyy heidän kädenjälkensä. Osallistuminen myös mahdollisti uuden oppimisen ja voimaantumisen.

Alakysymys 1: Kuinka onnistun ohjaamaan monikulttuurista ryhmää niin, että osallistujat innostuvat ja tuotteen suunnittelu ja valmistus tuottaa toivotun tuloksen?

Havaintojen perusteella voidaan todeta, että hyvä ryhmähenki sekä rento ja iloinen työskentelyilmapiiri edesauttavat osallistujien innostumista. Uskon, että osallistujien kannustaminen ja positiivisen palautteen antaminen tukee innostamista. Osallistujilta saadun palautteen mukaan kokemus oli pääpiirteissään erittäin positiivinen.

Kun työskennellään kuntouttavan työtoiminnan ryhmän kanssa on tärkeää huomioida osallistujat sekä heidän jaksamisensa, taitonsa ja osaamisensa yksilöllisesti. Monikulttuurista ryhmää ohjattaessa on keskeistä muistaa tasapuolisuus sekä havainnollistaa ja selventää käsiteltävää aihetta tarpeen mukaan.

Alakysymys 2: Kuinka suunnitella tuote, joka on käyttökelpoinen, laadukas, kaunis, eroaa massasta ja yksinkertainen valmistaa?

Tuotesuunnittelussa yhdistyy ajattelu ja käsityö. Merkittävä osa lopullista tuotetta on printti, joka todettiin kauniiksi ja yhdistykselle sopivaksi. Printissä näkyy osallistujien kädenjälki, koska printtimateriaali oli heidän tuottamaansa. Unikkeista maalaustöistä tehtiin ainutkertainen yhdistelmä, joten toista samankaltaista ei ole olemassa. Materiaalia ja printtivaihtoehtoja oli hyvä olla runsaasti, jotta printtejä voitiin vertailla keskenään ja seuloa potentiaalisimmat vaihtoehdot.

Kassin suunnittelu muodostui ideoinnista, luonnosten piirtämisestä sekä prototyyppien valmistamisesta, testaamisesta ja hiomisesta. Hiomisvaiheessa kiinnitettiin erityistä huomiota vaatimukseen yksinkertaisesta valmistustavasta. Prosessista saadun kokemuksen mukaan tuotesuunnittelu vie aikaa ja hyvään lopputulokseen pääsemisessä auttaa keskustelu ja ideoiden vaihtaminen muiden kanssa.

Alakysymys 3: Miten pystyn edesauttamaan parhaalla mahdollisella tavalla tuotteen valmistukseen liittyvän tietotaidon omaksumista, jotta tuotteen valmistusta jatkettaisiin myös tulevaisuudessa?

Tietotaidon omaksumiseen liittyi kaksi tekijää: tuotteenvalmistamisen perusteellinen ohjaus ja työohjeen tekeminen. Kankaanpainamisen ohjauskertoja oli yhdeksän ja ompelun ohjauskertoja kolme. Näiden kertojen aikana tuotteenvalmistukseen liittyvä tietotaito oli mahdollista siirtää ja taidon oppimisessa ehdittiin pitkälle. Jatkossa tuotteenvalmistusta tukee yksityiskohtainen työohje, joka sisältää paljon kuvia.

9.4 Toimiva yhteistyö mahdollisti sujuvan prosessin

Reflektiivinen, arvioiva työskentelytapa on kehittämistoiminnassa välttämätön. Toimintatapoja, kehittämisen perusteluita ja organisointia on uudelleenarvioitava jatkuvasti. Arvioinnin tehtävänä on siis suunnata prosessia tarkoituksenmukaisesti, sen avulla selvitetään muuttuvatko tavoitteet ja toimintatavat matkan varrella ja etenevätkö asiat toivotusti. (Toikko & Rantanen 2009, 52, 61.) Mielestäni työskentelyn jatkuva, reflektiivinen arviointi toteutui toiminnassa hyvin. Käytännön osoituksena tästä toimii toimeksiantajan ja itseni joustava toiminta. Esimerkiksi ryhmätuokioita järjestettiin lisää tarpeen mukaan; kolmas kuvallisen ilmaisun tuokio ei olisi ollut materiaalin tuottamisen kannalta välttämätön, mutta sitä pidettiin ryhmän kannalta tärkeänä, joten se järjestettiin. Loppua kohti tuotteen valmistukselle varattiin lisäpäiviä tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan.

Tiivis yhteydenpito toimeksiantajaan tuki arvioinnin toteutumista ja reflektiivistä työtappaa, syntyneet kysymykset, pulmat ja muutokset ratkaistiin yhdessä. Koenkin, että edellytys yhteistyönä verkostossa tehtävän kehittämistyön arvioinnille on avoin ja toimiva vuorovaikutus. Kehittäjän tulee sietää epävarmuutta, ristiriitoja, muutoksia ja lakkaamatonta asioiden uudelleen määrittelyä (Toikko & Rantanen 2009, 53). Jatkuva arviointi ja ennen kaikkea aito keskusteluyhteys pitävät mielestäni kehittämistyön oikeilla urilla ja auttavat epävarmuuden ja muutosten sietämisessä. Myös Toikko ja Rantanen (2009, 53) toteavat kehittämisen olevan sosiaalista toimintaa, joka korostaa kumppanuutta. Opinnäytetyössä toteutunutta jatkuva arviointi täyttää neuvottelevan arvioinnin tunnusmerkit. Neuvotteleva arviointi on vuorovaikutuksellista, omaa toimintaa kriittisesti tutkiskelevaa ja sen tarkoituksena on selvittää ja ymmärtää eri toimijoiden käsitteitä, näkökulmia ja oletuksia (Toikko & Rantanen 2009, 84–85).

Opinnäytetyö on ollut työelämälähtöinen ja käytännönläheinen, niin kuin ammattikorkeakoulun opinnäytetyön edellytetään olevan (Vilkkä & Airaksinen 2003, 69). Tein valintoja matkan varrella toimeksiantajan toiveiden mukaisesti. Toisaalta sain osakseni vahvaa luottamusta, joka näkyi vapautena saada tehdä valintoja ja päätöksiä myös itsenäisesti.

9.5 Haasteet

Prosessi sujui pääpiirteissään hyvin, palaset tuntuivat suorastaan loksahdelevan kohdilleen prosessin edetessä. Täysin ilman haasteita ei kuitenkaan selvitty. Järjestötyö on voittoa tavoittelematonta, niinpä erittäin pieni budjetti asetti omat rajoituksensa työn tekemiselle. Pieni budjetti haastoi luovuuteen kokonaisuutta suunnitellessa. Toiminnallista osuutta varten oli hankittava tarvikkeita ja materiaaleja. Kassin päämateriaalit, kangas ja konepahvivahvike saatiin lahjoituksena. Muihin tarvikkeisiin kulunut noin 300 euroa on suhteellisen pieni. Pieni budjetti auttoi toimimaan ekologisesti, mitään turhaa ei ostettu ja kierrätysmateriaalia käytettiin paljon.

Toinen haaste liittyi ajankäyttöön. Monilla tuotesuunnitteluryhmän osallistujilla viikko-ohjelma oli tiivis, joten toisinaan yhteistä aikaa oli vaikeaa löytää. Yhteistä aikaa myös tarvittiin paljon, noin 70 tuntia koko kevään

aikana. Tämäkin haaste selätettiin, joustavuuden ja järjestelyiden ansioista yhteisiä toimintatuokioita saatiin järjestettyä riittävästi.

Osallistavassa prosessissa ohjaajan on tärkeää kuunnella ryhmää ja ohjaila prosessia. Pohdin prosessin aikana, hieman huolissanikin, oliko osallistavuuden aste riittävä. Silloin osallistavuuden asteen perustelu kussakin vaiheessa auttoi ymmärtämään parhaan toimintatavan. Tiedostin tämän haasteen ja pyrinkin korostamaan itselleni ryhmän roolin tärkeyttä. Prosessin siirtäminen oman navan ympäriltä pois oli tärkeää, koska tuotesuunnittelijan on joka tapauksessa aina kuunneltava asiakasta, työryhmää tai toimeksiantajaa – harvoin tuotesuunnittelija suunnittelee uutta myyntiin menevää tuotetta vain itseään ajatellen. Lopullinen tuote on koko ryhmän työskentelyn hedelmä. Vastaavan ohjaajan mukaan prosessi oli ehdottomasti riittävän osallistava. Tärkeänä hän pitää sitä, että osasin ohjaajana huomioida muuttuvat tilanteet ja ryhmän dynamiikan. Osallistamisen tapa ja aste vastasi hyvin osallistujien jaksamista ja yksilöllisyyttä. (M. Hoppula, haastattelu 23.3.2015.)

9.6 Tulevaisuudessa postikortteja tai tuoteperhe?

Kun ensimmäiset versiot tulevasta printistä oli tehty, heräsi idea painattaa Hml Settlementin omia postikortteja, joissa voisi niin ikään käyttää tuotetusta materiaalista printtejä tai otettuja valokuvia. Kuvissa 17-18 on kaksi esimerkkiä korttiehdotuksesta.

Kuvat 17-18. Korttiehdotuksia. Materiaalina käytettiin valokuvausretkillä otettuja kuvia.

Kehittämistyössä oleellista on kuitenkin priorisointi (Toikko & Rantanen 2009, 60). Vaikka kortti-idea oli huippuhieno, päätimme tässä prosessissa priorisoida kangastuotteen. Printti ja painetut kankaat soveltuvat monenlaisiin muihinkin tuotteisiin ja omasta mielestäni tuoteperheen laajentaminen on täysin mahdollista.

Sekä kassi että printti ovat jatkokehiteltävissä yhdessä tai erikseen ja toivon, että kehittelyyn tartutaan rohkeasti jos tarve vaatii. Mikäli tuotteesta tulee haluttu ja se menestyy, uuden tuotteen suunnittelussa tämä menestys on hyvä ottaa huomioon. Ostajan on kyettävä yhdistämään visuaalisesti

uusi tuote vanhaan, jotta hän kiinnostuu. Vanhojen menestyksekkäiden tuotteiden hyödyntäminen uusien tekemisessä markkinoinnissa on tärkeää. (Kettunen 2001, 16.) Vastaava ohjaaja toteaa palautteessaan, että tuotteen valmistusta on tarkoitus jatkaa tulevaisuudessa. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat, heidän työtoimintakuntonsa ja henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteensa määrittelevät kuinka paljon tai nopeasti tuotetta voidaan jatkossa valmistaa. Tuote on jatkokehittävissä, ja on jo alettu pohtimaan mitä muuta kankaasta voitaisiin valmistaa tai mihin printtiä voitaisiin hyödyntää. (M. Hoppula palaute 24.4.2015.)

Osallistavan tuotesuunnitteluprosessin työstämistä olisi mielenkiintoista jatkaa tulevaisuudessa myös tutkimusmielessä. Jatkotutkimuksen kohteena voisi olla esimerkiksi seuraavia aiheita:

- Osallistavan tuotesuunnitteluprosessin merkitys osallistujalle oppimisen kannalta – mitä osallistavan tuotesuunnittelun aikana opitaan ja miten?
- Kuinka kuntouttavassa työtoiminnassa järjestettävä osallistava tuotesuunnitteluprosessi/kuvallinen ilmaisu ja muu luova työskentely tukee osallistujien voimautumista?
- Yhteisöllinen tuotesuunnitteluprosessi ryhmäytymisen edistäjänä

10 YLEISTETTÄVYYS JA SOVELLETTAVUUS

Kaikkiin tieteellisiin tutkimuksiin kuuluu tehdyn tutkimuksen luotettavuuden arviointi, koska luotettavuus on tieteellisen tiedon keskeinen tunnusmerkki (Hirsjärvi ym. 2007, 226; Toikko & Rantanen 2009, 121). Kehittämistoiminnassa luotettavuus tarkoittaa ensisijaisesti käyttökelpoisuutta, hyödyllisyyttä ja hyödynnettävyyttä (Toikko & Rantanen 2009, 121). Toikko ja Rantanen (2009, 123) toteavat, että kehittämisprosessin toistaminen samanlaisena uuden ryhmän kanssa ei ole milloinkaan itsestäänselvyys, vaikka tehtävä ja ulkoiset olosuhteet olisivat samanlaiset. Tämä pitää mielestäni paikkansa. Tässä opinnäytetyössä ryhmän kanssa toteutunut prosessi on uniikki, puhumattakaan lopullisesta tuotteesta ja sen printistä. Kyseisenlainen prosessi ei näin ollen ole verrattavissa esimerkiksi laboratorio-oloissa suoritettavaan määrälliseen tutkimukseen, jossa sama koe pyritään toistamaan uudelleen ja uudelleen, jotta saadaan luotettava lopputulos (Toikko & Rantanen 2009, 122-123).

Tutkimuksellisen kehittämisprosessin luotettavuuden arvioinnissa on hyvä kiinnittää huomiota myös luotettavuuden osatekijään, johdonmukaisuuteen. Johdonmukaisuudesta kertoo huolellinen ja läpinäkyvä tutkimusaineiston kerääminen ja analysointi. Luotettavuuteen vaikuttaa myös osallistumisen aste ja se, millä tavalla aste on vaihdellut prosessin aikana. (Toikko & Rantanen 2009, 124.) Otin johdonmukaisuuden huomioon ja kuvailin osallisuuden astetta prosessin aikana luvussa 5.3, jossa kerron myös toteutustavasta. Toikko ja Rantanen (2009, 124) jatkavat kirjassaan näin: hyvä osallistumisen aste on johdonmukaisuutta ajatellen olennainen asia, koska kehittämisprosessi on sosiaalinen prosessi, jossa toimijoiden aktiivinen osallistuminen tuottaa kaikista luotettavimman lopputuloksen. Tätä

opinnäytetyötä ajatellen olen osittain eri mieltä edellisestä ajatuksesta. Osallistumisen asteen vaihtelu oli suunniteltu kokonaisuutta palvelevaksi, käytettävissä oleva aika ja ryhmän osaaminen huomioon ottaen. Näin ollen en koe osallistumisen asteen vaihtelun vaikuttavan suuresti tämän opinnäytetyön luotettavuuteen.

Toikko ja Rantanen (2009, 129) kertovat, että tutkimuksellisen kehittämistoiminnan luotettavuuteen liittyy myös käyttökelpoisuus: voiko prosessin soveltaa sellaisenaan toiseen ympäristöön. Kuten sanottu, prosessi ja sen lopputulos ovat uniikkeja. Ainutkertaisuudesta huolimatta prosessin voi toistaa, mutta sen ei ole tarkoituskaan toistua täsmälleen samanlaisena uudelleen. Vastaava ohjaaja Hoppula on sitä mieltä (haastattelu 23.3.2015), että minulla on oikeus käyttää samaa osallistavaa tuotesuunnittelumallia muuallakin, mikäli minulla on siihen joskus mahdollisuus. Tietenkin esimerkiksi tuokioiden aikana printtiä varten tuotettua materiaalia käytettiin vain tässä prosessissa.

Kuten olen tässä raportissa kuvaillut, tämän prosessin toteutus koostui johdannosta ryhmän kanssa, kolmesta kuvallisen ilmaisun kerrasta, yhdestä keskustelukerrasta, kahdesta valokuvausretkestä, printtien katselmu-
tuokiosta sekä yhdeksästä kankaanpainamiskerrasta ja kolmesta ompelukerrasta. Ohjaajana olin vastuussa tuokioiden suunnittelusta, ohjaustyöstä sekä materiaalin hankkimisesta, kangastuotteen suunnittelusta ja kaavoituksesta. Ryhmän osallisuuden aste suunniteltiin tarkoituksenmukaisesti eri vaiheissa, se vaihteli vähäisestä osallisuudesta täydelliseen osallisuuteen. Esimerkiksi kassin suunnitteluun osallistumisen ei katsottu olevan ryhmän kannalta tärkeää, mutta tuotteen valmistukseen osallistuminen oli hyvin keskeistä.

Mielestäni tämän opinnäytetyön aikana syntynyt osallistava tuotesuunnitteluprosessia voidaan kutsua lähes valmiiksi palvelukonseptiksi. Konsepti ei määrittele palvelua kokonaisvaltaisesti, mutta esittää sen keskeiset ominaisuudet. Konseptissa kuvataan palvelun sisältö ja sen tarjoama hyöty asiakkaille. Suunnitteluvaiheessa olennaista on asiakkaiden tarpeiden tunnistaminen, testaus ja arviointi. (Miettinen, Kalliomäki & Ruuska 2011, 107, 109). Opinnäytetyölle asetetun rajauksen mukaisesti en keskittynyt konseptin kehittämiseen tai sen sisällön tarkempaan määrittelyyn. Opinnäytetyöstä jää kuitenkin itselleni kokemus tästä prosessista ja valmius käyttää ja kehittää sitä edelleen tulevaisuudessa. Seuraavaksi pohdin konseptin sovellettavuutta ja hyödynnettävyyttä yleisellä tasolla.

Osallistavan tuotteensuunnittelun ja -valmistuksen konsepti on hyvin sovellettavissa erilaisiin toimintaympäristöihin. Olennaisimmat kysymykset konseptia sovellettaessa ovat seuraavat:

1. Miksi tehdään – mikä on toiminnan tavoite?
2. Miten tehdään – mitä yksittäiset tuokit sisältävät ja millaisen kokonaisuuden ne muodostavat?
3. Kuka tekee – mikä on osallisuuden aste eri vaiheissa?
4. Mitä tehdään – onko toiminnan tuloksena tarkoitus syntyä jotakin konkreettista?

Kuviossa 7 havainnollistetaan, millaisia tekijöitä prosessin suunnittelussa ja konseptin soveltamisessa eri ryhmille on otettava huomioon. Nähdäkseen ohjaustyö on aina asiakaslähtöistä, näin ollen ryhmään liittyvät tekijät ovat tärkeitä, ennen kaikkea toiminnan tarkoitus ryhmän kannalta on otettava huomioon kokonaisuutta suunnitellessa. Tarkoitus sanelee lähestymistavan ja tavoitteet suuntaa-antavasti: onko tarkoitus esimerkiksi ryhmäytyä, oppia kuvallisesta ilmaisusta, valokuvauksesta tai tuotesuunnittelusta, tai saada aikaan laadukas myyntiartikkeli tai tuotesarja? Entä onko prosessin tarkoitus olla terapeuttilinen kokemus vai tuoda yksinkertaisesti vaihtelua arkeen; miksi tämä halutaan toteuttaa? Osallistujien määrä, heidän taitonsa ja ryhmän ominaisuudet (esimerkiksi lapset, maahanmuuttajat, kehitysvammaiset, vanhukset) vaikuttavat niin ikään sisällön vaikeusasteeseen, tuokioiden keston ja määrään.

Kuvio 7. Konseptin soveltamiseen liittyviä tekijöitä. Ryhmään liittyvät tekijät ovat turkooseja ja resursseihin liittyvät liiloja.

Resurssit määrittelevät tekemisen puitteet. Suunnitteluun vaikuttavia resursseja ovat muun muassa aika, ulkoiset puitteet, kuten tilat, olemassa olevat materiaalit sekä käytettävissä olevien ohjaajien ja apuohjaajien määrä. Osallisuuden aste on hyvä miettiä ensisijaisesti ryhmän ja tavoitteiden kannalta, mutta siihen vaikuttaa myös muun muassa aika. Taloudelliset resurssit vaikuttavat ehkäpä kaikista eniten fyysisiin puitteisiin ja välineisiin. Ne mahdollistavat tai rajaavat mahdollisuutta hankkia uusia materiaaleja ja myös siihen, kuinka laaja ja pitkäkestoinen prosessi toimeksi-

antajan olisi mahdollista ostaa, mikäli prosessia tarjottaisiin vaikkapa freelance-palveluna.

Prosessia on mahdollista lähestyä myös tuotteen näkökulmasta. Tavallisesti tuotesuunnitteluprosessit käynnistyvät käyttäjien tarpeen kartoituksella (Kettunen 2001, 59). Mikäli tuotesuunnitteluun liittyy voiton tavoittelu, se on tietysti hyvin erilaista luonteeltaan kuin tässä raportissa kuvailtu tuotesuunnitteluprosessi.

11 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin opinnäytetyön prosessia omalta kannaltani, omaa ammatillista kehittymistäni ja oppimaani. Lopuksi teen yhteenvedon pohdin prosessin keskeisimmistä teemoista sekä pohdin muun muassa valittujen työtapojen toimivuutta. Tiivistän myös näkemykseni siitä, mitä muuta osallistava suunnitteluprosessi mahdollistaa konkreettisen tuotoksen aikaansaamisen lisäksi.

11.1 Prosessi omalta kannaltani

Opinnäytetyön potentiaali ammattitaidon ja asiantuntijuuden kehittäjänä on huikea. Ohjaajana sain valtavasti itsevarmuutta ja ammatillista osaamista tämän prosessin aikana. Näihin asioihin vaikutti moni asia näin laajassa prosessissa. Itsevarmuuttani ja maahanmuuttajaryhmän kanssa työskentelyn osaamistani lisäsi käytännön ohjaustyön ja suunnittelutyön tekeminen. Esimerkiksi ohjaajalta vaadittava ”tilanteen haltuunotto” tuntui aina vain luonnollisemmalta prosessin edetessä, joten tavoitteeni ohjaajan ammattitaidon kehittämisestä täyttyi. Tavoitteiden toteutumisesta päätelleen toimintani ohjaajana ja prosessin koordinaattorina oli onnistunutta. Ryhmän kanssa työskennellessäni huomasin, että mikäli osallistujat saa houkutelua mukaan ja tekeminen osoittautuu mukaansatempaavaksi, voi yksilöiden aktiivisuus ja oma-aloitteinen osallistuminen kohentua huomattavasti jo muutaman tuokion aikana. Hyvä ilmapiiri ja ohjaajan oma heittäytyminen kannustavat osallistumaan.

Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan näkökulmasta tehtävä prosessi, jonka aikana tutustuin omaan aiheeseen liittyvään teoretietoon tuki oppimistani. Tutkimuksellinen työskentely ja kokonaisuuden hallinta kehittivät suuresti ammatillista osaamistani. Ymmärrän entistä paremmin tutkimuksen tekemisen lähtökohdat. Koen omaksuneeni paljon teoriaan ja käytäntöön liittyvää tietoa, koska työskentelymotivaationi oli hyvä koko prosessin ajan ja oman edistymiseni huomaaminen lisäsi oppimishalua. Motivaation piti korkealla se, että prosessin lähtökohdat ja tarpeet kumpusivat tosielämän tarpeesta tuotteelle ja kokonaisuuteen liittyi useita itseäni kiinnostavia teemoja. Erityisen iloinen olen prosessin kokonaisvaltaisesta onnistumisesta, tavoitteet ylittävästä lopputuotteesta ja mainiosti toimivasta yhteistyöstä Hml Settlementin kanssa.

Yksi opinnäytetyön opeista oli tavoitteiden asettamisen, rajaamisen ja perustelun tärkeyden ymmärtäminen. Kuten varmaankin monen ensikertalaisen opinnäytetyöntekijän myös minun, oli vaikeaa asettaa realistisia ta-

voitteita ja tehdä selkeä aiheenrajaus prosessin alussa. Pohdinnan alla oli, painotanko ryhmän etua, kuntoutumista vai lopputuloksen laadukkuutta. Lähteminen kohti tuntematonta, sitkeä työnteko, valintojen ja päätösten tekeminen opettivat paljon. Kaikki tämä kehitti ammatillista minääni ja ajatteluani. Päiväkirjan pitäminen tuki työskentelyäni merkittävästi. Sain monta hyvää oivallusta ja ideaa päiväkirjaa kirjoittaessani ja pohdiskellessani.

Tavoitteiden ja rajauksen ohella myös aikataulun miettiminen koko opinnäytetyölle oli hyvin vaikeaa, koska kyseessä oli ensimmäinen näin laaja kokonaisuus, jonka suorittaisin itsenäisesti. Syyskuun puolivälissä vuonna 2014 tekemässäni opinnäytetyön aiheenvalintalomakkeessa olin arvioinut opinnäytetyön valmistumisajankohdaksi helmikuun 2015. Pääsin aloittamaan tiiviin paneutumisen vasta alkuvuodesta 2015, joten tavoite helmikuusta ei täyttynyt. Kevään 2015 aktiivisen työskentelyn seurauksena opinnäytetyö valmistui huhtikuussa 2015, mikä on hyvä saavutus. Opinnäytetyö opetti minulle paljon ajanhallintaa.

Omien resurssien jakaminen tasaisesti usean kuukauden prosessille oli vaativaa, mutta opinnäytetyötä tehdessä ja ajankäyttöä sekä edistymistä seurattaessa oman työskentelyn tehokkuus konkretisoitui. Opinnäytetyön tekemisestä saamani kokemus ison kokonaisuuden hallinnasta on korvaamaton. Prosessin aikana oma työskentelyni ja esimerkiksi ajanseuranta on kehittynyt entiseen verrattuna paljon järjestelmällisemmäksi, mistä olen iloinen ja ylpeä. Oma tavoitteeni ison prosessin hallintaan liittyen siis täyttyi. Käytännönläheisen työskentelyn ansiosta myös tavoitteeni kuntouttavan työtoiminnan, osallistavuuden, tuotesuunnittelun ja monikulttuurisen ohjauksen teoreettisten periaatteiden yhdistämisestä käytäntöön täyttyi.

Vilka ja Airaksinen (2003, 43) toteavat, että tyyppillisesti toiminnallisen opinnäytetyön tekijä tempautuu käytännön tekemiseen mukaan nopeasti ja jopa vähättelee teoreettisen tietoperustan merkitystä. Toiminnallisen osuuden suorittamiseen on paremmat lähtökohdat mikäli taustateoriaan on ensin tutustuttu (Vilka & Airaksinen 2003, 43–44). Olen samaa mieltä Vilkan ja Airaksisen kanssa ja minullekin kävi niin kuin tyyppillisesti käy. Tämän prosessin toiminnallinen osuus otti selkeän varaslähdon teoriapohjaan tutustumiseen verrattuna. Syynä tähän oli mahdollisuus aloittaa ryhmän kanssa työskentely tammikuussa, jota ennen olin käyttänyt aikani muiden opintoihini liittyvien suoritusten kanssa. Ymmärrän nyt, että teoriatietoon tutustuminen olisi kannattanut aloittaa aikaisemmin. Valitsemani tietoperusta joka tapauksessa palveli opinnäytetyötä. Osallisuuden teoriaan tutustuminen auttoi minua ymmärtämään osallistumisen merkityksen tuotesuunnitteluprosessissa ja laajemminkin yhteisöjen ja yhteiskunnan jäseniä yhdistävänä sekä hyvinvointia tuottavana asiana.

Vilka ja Airaksinen (2003, 101) toteavat, että toiminnallisetkin opinnäytetyöt ovat käytännönläheisyydestään huolimatta tutkimusviestintää. Oikeaoppinen kieli tässä yhteydessä tarkoittaa muun muassa hyvää argumentointia, johdonmukaista ja perusteltua käsitteiden ja lähteiden käyttöä sekä lähdeviitteiden oikeaa merkitsemistä. Tekstin tulee lisäksi olla johdonmukainen, tutkiva, keskusteleva, uskottava ja siitä pitää käydä ilmi kaikki

oleelliset matkan varrella tehdyt ratkaisut perusteluineen. Myös kriittisyys ja arviointi ovat tärkeä osa toiminnallista opinnäytetyötä (Vilkkä & Airaksinen 2003, 81, 101, 105, 154.) Opinnäytetyön raportista tuli omasta mielestäni kattava ja olen kiitollinen saamistani kielenhuoltoon liittyvistä kommentteista. Pyrin saavuttamaan tutkimusviestinnän mukaisen tekstin tunnuspiirteet ilmaisemalla ajatukseni mahdollisimman selkeästi ja perustellen. Mielestäni kuvat ja kuvat tukevat kokonaisuutta ja toivon mukaan täydentävät lukijan saamaa käsitystä prosessista. Opettajien lisäksi opiskelijapöytäkirjani apu ja ehdotukset olivat tärkeitä tekstin hiomisessa ja selkeyttämisessä. Sain häneltä myös koko prosessin ajan korvaamatonta vertaistukea, joka auttoi minua pitämään opinnäytetyöprosessin tasapainossa muuhun elämään nähden.

11.2 Matkan ja määrän tasapaino

Havaintoihini ja kokemukseeni nojaten totean, että osallistava ja ryhmässä tehtävä tuotesuunnitteluprosessi on parhaimmillaan todella hedelmällinen. Anttilan malliin käsityöllisestä suunnittelusta ja valmistuksesta nojaten totean, että osallisuus ja yhdessä tekeminen on luonnollinen osa käsityöllistä suunnitteluprosessia.

Omien havaintojeni mukaan yhteisten tuokioiden aikana saavutettiin mukava työskentelyilmapiiri ja ryhmädynamiikka toimi erinomaisesti. Hyvä ryhmähenki ja se, että ryhmän jäsen tuntee kuuluvansa ryhmään, tukee ryhmän tehtävän mukaista toimintaa ja on kiinteän ryhmän tunnusmerkki (Repo-Kaarento 2007, 57). Mielestäni sana ”ryhmäytyminen” kuvaa edellä mainitun kaltaista toimintaa. Kun ryhmä ryhmäytyy, jäsenet oppivat tuntemaan toisiaan paremmin, yhdessä tekemisen mentaliteetti on positiivinen, ilmapiiri on hyvä ja jäsenillä on tunne ryhmään kuulumisesta. Myös vastaava ohjaaja totesi palautteessaan prosessin vahvistaneen asiakkaiden ryhmäytymistä. Havaintojeni mukaan ohjaajan läsnä oleva toiminta ja hyvin suunnitellut taide- tai käsityöpitoisen toiminnan sisällöt voivat tukea kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden osallistumista.

Valitut työtavat osoittautuivat oikeiksi. Prosessin sisältö palveli tarkoitusta, mutta 21 toimintakerrasta olisi voitu supistaa. Jälkiviisaasti totean, että riittävästi materiaalia printtien suunnitteluun olisi saatu jo pelkkien maalauskerrojen aikana. Ryhmän kannalta keskustelu ja valokuvaus kuitenkin toivat kokonaisuuteen monipuolisuutta. Mielestäni onnistuin valitsemaan tiedonkeruumenetelmät tarkoituksenmukaisesti ja ne auttoivat prosessin suuntaamisessa oikein. Kassin suhteen tärkeimmät vaatimukset ja tavoitteet olivat kauneus, laadukkuus ja käyttökelpoisuus. Nämä tavoitteet saavutettiin.

Opinnäytetyöni sisältö ja rakenne pysyi pääpiirteissään samana koko prosessin ajan. Olen siitä iloinen, koska samaan aiheeseen keskittyminen pitkän ajanjakson ajan teki prosessista hedelmällisemmän – henkilökohtaisen kokemukseni mukaan pitkälle aikavälille sijoittuva työskentely, johon sisältyy myös paljon tiedostamatonta ”hauduttelua” tuottaa hyviä oivalluksia ja uusia ideoita. Aikaisemman ja tästä opinnäytetyöstä saamani koke-

muksen mukaan luovaa työskentelyä, kuten tuotesuunnittelua, sisältävät prosessit vaativat aikaa.

Voin kuvailla prosessia tutkimusmatkaksi sekä ryhmän että itseni kannalta. Matka oli erittäin antoisa ja opettavainen. Kuten kaikenlaisessa tutkimisessa ja matkailussa, etukäteen ei voi tietää, mikä lopussa odottaa. Näin ison prosessin äärellä oltiin aluksi autuaan tietämätön määränpäästä, matkan varrella oli niin sanotusti monta muuttujaa, eikä takeita onnistumisesta ollut. Näistä syistä johtuen prosessi tuntui haastavalta, hyvässä mielessä.

Valmiin kassin printissä katsoja saattaa nähdä erivärisiä kasvoja, ihmisryhmiä, porukkaa harmoniassa. Hml Settlementin henkilökunnan keskuudessa printtiä pidetään hienona. Saamani palautteen mukaan printti symboloi nimenomaan Settlementiä, monikulttuurisuutta, erilaisten ihmisten kohtaamista ja ihmissläheistä työtä, ja sopii siksi oivallisesti edustamaan ja kuvaamaan yhdistystä. Symbolinen viesti ei kuitenkaan ole liian suora ja alleviivattu, vaan sopivan väljä. Meille, jotka tunnemme prosessin kulun, printti kertoo omanlaisensa tarinan yhdessä tehdystä prosessista.

LÄHTEET

Ala-Kauhaluoma, M., Keskitalo, E., Lindqvist, T. & Parpo, A. 2004. Työtömien aktivointi. Helsinki: Stakes.

Anttila, P. 1996. Käsitön ja muotoilun teoreettiset perusteet. 1-2. painos. Helsinki: WSOY.

Arkko, C. 2013 Punotun nahkan matka tuotteeksi. Opinnäytetyö. Ohjaustoiminnan koulutusohjelma. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.5.2015.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/60229/Arkko_Carita.pdf?sequence=1

Eräsaari, R. 2005. Inkluisio, ekskluisio ja integraatio sosiaalipolitiikassa. Kiistakysymysten kartoitusta. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti. Julkaisija Sosiaalipoliittinen yhdistys ry. Luettu 25.3.2015.

http://www.sosiaalipoliittinenyhdistys.fi/janus/0305/artikkeli2_0305.pdf

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–43.

Grönfors, M. 2007. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 151–167.

Halonen, T. 1998. Vapautuksen teologia – setlementtiliikkeen sukulaissieli. Teoksessa Ajo, M. & Väliharju, T. (toim.) Silta ihmiseltä ihmiselle. Espoo: SR-Kustannus Oy, 71–79.

Hiltunen, E. ”Ei ole paljoa elämää työelämän jälkeen” – Pitkäaikaistyöttömyys on yleistynyt nopeasti. Yle 17.11.2014. Viitattu 13.4.2015. http://yle.fi/uutiset/ei_ole_paljoa_elamaa_tyuelaman_jalkeen__pitkaaikaistyottomyys_on_yleistynyt_nopeasti/7611583

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. Osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hoppula, M. 2015. Vastaava ohjaaja. Haastattelu 12.1.- 23.3.2015. Haastatteliija Jaana Härkönen.

Huotari, P., Laitakari-Svärd, I., Laakko J. & Koskinen I. 2003 Käyttäjakeskeinen tuotesuunnittelu. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Järvikoski, A. & Härkäpää K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. 5. uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Kettunen, I. 2001. Muodon palapeli. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Korhonen, V. & Puukari, S. 2013. Kohti monimuotoisuuden haltuunottoa – suunnistusmerkkejä matkalla tulevaan. Teoksessa Korhonen, V & Puukari, S. (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-Kustannus, 366–379.

Meriläinen, H. 2012. Iloinen nukkepaja. Opinnäytetyö. Ohjaustoiminnan koulutusohjelma. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.5.2015.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/47789/Merilainen_Hanna.pdf?sequence=1

Miettinen, S., Kalliomäki, A. & Ruuska, J. 2011. Palvelun konseptointi. Teoksessa Miettinen, S. (toim.) Palvelumuotoilu – uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. Kuopio: Teknoliigateollisuus, 107–121.

Mononen, A. 2012. Maskottinuket Viialan toimintakeskukseen. Opinnäytetyö. Ohjaustoiminnan koulutusohjelma. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.5.2015.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/42594/Anna-Kaisa_Mononen.pdf?sequence=3

Nurmi, T. 2004. Gummeruksen suuri suomen kielen sanakirja. 3. tarkistettu ja päivätty painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Pietilä, I. 2013. Uuteen kulttuuriin sopeutuminen oppimisprosessina. Teoksessa Korhonen, V. & Puukari, S. (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-Kustannus, 308–318.

Pontela, R. 1998. Settlementiliike 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa Ajo, M. & Väliharju, T. (toim.) Silta ihmiseltä ihmiselle. Espoo: SR-Kustannus Oy, 14–23.

Puukari, S. & Korhonen, V. 2013. Monikulttuurisen ohjauksen lähtökohdat. Teoksessa Korhonen, V & Puukari, S. (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-Kustannus, 12–31.

Rasila, M. & Pitkonen, M. 2009. Ihana, kamala palaute. Helsinki: Yrityskirjat Oy.

Repo-Kaarento, S. 2007. Innostu ryhmästä. Miten ohjata oppivaa yhteisöä. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Seppälä, U. 2011. Syrjäytymisen syyt ja seuraukset Suomessa. Helsingin yliopisto. Viitattu 25.3.2015.
http://www.kiipula.fi/easydata/customers/kiipula/files/kuntoutuspalvelut/seminaari_17-02-2011/syrjaytymisen_syyt_ja_seuraukset.pdf

Setlementtiliitto. n.d. Usein kysyttyä. Ylläpitäjä Suomen Setlementtiliitto. Viitattu 13.4.2015. <http://www.setlementti.fi/setlementtiliitto/useinkysyttya/>

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun yliopisto. Viitattu 3.4.2015. <http://herkules.oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>

Sorjonen, E. 2010. Osallistuminen välittämisenä. Teoksessa Perttula, J., Pietiläinen, A., Salonen, T., Sorjonen, E. & Tökkäri, V. (toim.) Ihmistyminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 43–45.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. Kuntouttava työtoiminta. Ylläpitäjä Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 2.3.2015. http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/kuntoutus/kuntouttava_tyotoiminta

Suomen Setlementtiliitto. N.d. Kansainvälinen toiminta. IFS. Viitattu 3.2.2015. <http://www.setlementti.fi/kansainvalinen-toiminta/kansainvalinen-yhteisty/ifs/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014 a. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Asiakas. Ylläpitäjä THL. Viitattu 2.3.2015. <http://www.thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/asiakas>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014 b. Hyvinvointi. Osallisuus. Ylläpitäjä THL. Viitattu 23.3.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

Tervonen, H. 1998. Taivaaseen kuulun, maata palvelen. Teoksessa Ajo, M. & Väliharju, T. (toim.) Silta ihmiseltä ihmiselle. Espoo: SR-Kustannus Oy, 25–38.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampere University Press.

Toimintasuunnitelma 2014. 2013. Hämeenlinnan seudun Setlementti ry. Viitattu 4.2.2015. <http://www.hmlsetlementti.net/@Bin/183978/TOIMINTASUUNNITELMA+2014.pdf>

TE-palvelut. 2014. Kuntouttava työtoiminta – kunta tukee työllistymistäsi. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 13.4.2015. http://te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/tukea_tyollistymiseen/kuntouttava_tyotoiminta/index.html

TE-palvelut. 2015. Työkokeilun käytännöt ja säännökset. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 2.3.2015. http://www.te-palvelut.fi/te/fi/erikoissivut/kaytannot_ja_saannokset/index.html

Tökkäri, V. 2010. Ihmiseksi osallistumalla. Teoksessa Perttula, J., Pietiläinen, A., Salonen, T., Sorjonen, E. & Tökkäri, V. (toim.) Ihmistyminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 30–41.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

KUVAUSLUPA

Kuvauslupa

Jaana Härkönen

Ohjaustoiminta/HAMK

Tämä lupa koskee kuvasi käyttöä opinnäytetyössä, joka julkaistaan sähköisessä viestintävälineessä Theseuksessa. Valokuvien käyttöoikeus jää opinnäytetyön tekijälle.

Kuvaani voi käyttää opinnäytetyössä.

Kyllä

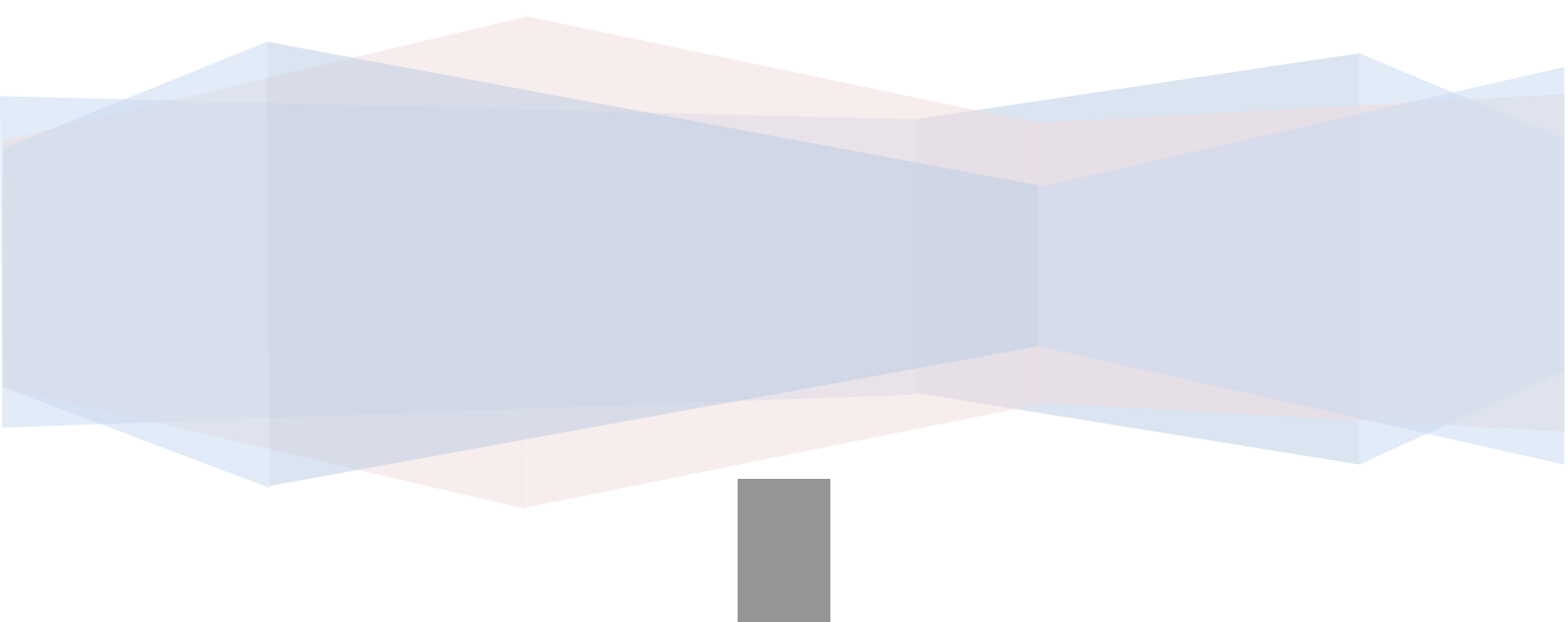
Ei

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

PALAUTEKYSYMYKSET VASTAAVALLE OHJAAJALLE

PALAUTE VASTAAVALTA OHJAAJALTA

Opinnäytetyö
Kirjallinen palaute osallistavan
tuotteensuunnittelun- ja valmistuksen prosessista

Jaana Härkönen
Huhtikuu 2015

Opinnäytetyön tavoitteena ollut tuote on nyt valmis. Näiden muutaman kysymyksen avulla, johon toivoisin sinun vastaavan, pyrin saamaan tietoa prosessin onnistumisesta. Näin saan tietoa opinnäytetyöni arviointia varten. Palaute on minulle todella tärkeää. Suurkiitos!

Tuote

Vastaako tuote odotuksiasi ja onko se asetettujen tavoitteiden mukainen? Tuotteen kolme tärkeintä ominaisuutta olivat laadukkuus, kauneus ja käytännöllisyys. Käytännöllisyys tarkoittaa myös sitä, että tuote on yhdistykselle käyttökelpoinen myynti- ja lahjakäyttöön.

Sopiiko tuote Setlementille? Miksi?

Ryhmä

Koetko, että prosessi oli ryhmän jäsenille hyödyllinen? Jos näin on, mitkä tekijät erityisesti vaikuttivat hyödyllisyyteen?

Onko tuotteen valmistaminen työtehtävä, joka voi tukea voimaantumista? Jos näin on, miten?

Työskentelystä yleisesti (esim. ohjaustyö, prosessin hallinta, yhteydenpito, aikataulu)?

Mikä meni hyvin?

Mikä meni huonosti?

Miten luonnehdit yhteistyön toimivuutta? Esim. veikö minun tarvitsemani ohjaus liikaa aikaa?

Mitä voin parantaa/kehittää toiminnassani?

Opinnäytetyö

Miten arvioit opinnäytetyön hyödyllisyyttä/tärkeyttä yhdistykselle?

Tulevaisuus

Onko tuote sellainen, että kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat voivat valmistaa sitä jatkossa myyntiin?

Pidätkö mahdollisena, että Hml Settlementin kuntouttavassa työtoiminnassa voitaisiin toteuttaa vastaavanlaisia projekteja tulevaisuudessa?

Onko tuote mielestänne jatkokehitettävissä tai voisiko ideaa laajentaa tuoteperheeksi (jos resursseja tähän olisi)?

Muita kommentteja

PALAUTEKAAVAKKEET OSALLISTUJILLE

Leikki

"Bussi tulee"

"Tunnetko naapurisi?"

"Hampaaton hymy"

Maalaaminen ja piirtäminen

Keskustelu

Valokuvaus

Kankaanpainaminen

Ompelu

Millaista työskentely sinun mielestäsi oli?

(Valitse niin monta kuin haluat.)

mukavaa
mielenkiintoista
vaikeaa
hyödyllistä
hauskaa
haastavaa
opin uutta
manipulista
tylsää
tykkäsin, koska tehtiin yhdessä

Mitä muuta?

Osaittajat:

Vapaa sana!

Mitä mieltä olet lopputuloksesta?

Mitä muuta haluaisit sanoa?

Kiitos palautuksesta! ☺